

YAZMACA

Yazının Eğlencesi

Yakup YILMAZ

RumeliYA

RumeliYA

Yayıncılık ψ Publishing

Y A Z M A C A

Yazının Eğlencesi

Yakup YILMAZ

Doç. Dr. Yakup YILMAZ, 1973 yılında, Çanakkale’de doğdu. İlkokul eğitimini Çan’da, ortaokul ve lise eğitimini Balıkesir’de tamamladı. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümünde lisans eğitimini, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında yüksek lisans eğitimini, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi ABD Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalında doktora eğitimini tamamladı.

Yurt içinde ve dışında çeşitli kademelerden özel ve resmî eğitim kurumlarında Türkçe ile Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği yaptı. 2006-2009 yılları arasında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümünde misafir öğretim görevliliği yaptı. 2009’dan 2020 yılına kadar Kırklareli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde çalıştı, 2020 yılından itibaren de İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimle Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında öğretim üyeliği görevini sürdürmektedir.

Çeşitli dergilerde Türk dili ve Türkçe öğretimi üzerine popüler ve akademik nitelikli yazılar yazdı, çeşitli dergilerde (*Bahçevan, Türk Dili, Bizim Bahçe, RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*) editörlük, yayın yönetmenliği, yayın kurulu üyelikleri ve danışmanlıkları yaptı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* imtiyaz sahibi ve editörüdür. Şimdiye kadar ferdî ve müşterek olarak çok sayıda akademik kitabı ve makalesi yayımlandı.

Türk dili ve Türkçe öğretimi üzerine çalışmalarını sürdürmektedir.

Yakup YILMAZ

Y A Z M A C A

Yazının Eğlencesi

Kırlareli 2021

RumeliYA
Yayıncılık ʘ Publishing

Yazar / Author
Doç. Dr. Yakup YILMAZ

Kitap adı / Book title
Y A Z M A C A
Yazının Eğlencesi

Tashih / Redaction
Yasemin GÜVENİLİR

Grafiker
Yakup YILMAZ

Baskı sayısı / Print count: 2

Eski baskılar / Old prints
1. 2015 SAGE: 978-605-89331-2-5

ISBN
978-605-70154-4-0

Yayın tarihi / Date published: 2021

Baskı yeri / Printing house
SAGE Yayıncılık Rek. Mat. San. Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Caddesi Kültür Çarşısı No: 7 / 101-102
İskitler / ANKARA
0 312 341 00 02 - 0 549 341 00 02

APA
Yılmaz, Y. (2021). *Y A Z M A C A Yazının Eğlencesi*.
2. Baskı, Kırklareli: RumeliYA Yayıncılık ψ Publishing

Adres / Address
RumeliYA Yayıncılık ψ Publishing
Karacaibrahim Mah. Nüzhet Somay Caddesi, No. 49 B Merkez, Kırklareli, Türkiye
Osmanağa Mah. Mürver Çiçeği Sok. 14/8 Kadıköy, İstanbul, Türkiye
90 216 7730616 & 90 505 7958124
web: www.rumeliya.com
e-mail: editor@rumeliya.com
Sertifika /Certificate No 48218

© Bu kitabın 2. baskısı için yayın hakkı
RumrliYA Yayıncılık ψ Publishing'e aittir
© The copyright for the 2nd edition of this book
belongs to **RumrliYA Yayıncılık ψ Publishing.**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
-------------	-----

YAZMA ÖĞRETİMİNDE METİN MERKEZLİ YAZMA OYUNU: YAZMACA

Giriş	1
Yazmaca nedir?	1
Yazmacanın amacı	2
Oyun nedir?	2
Yazmak ve metin kurmak nedir?	2
Yazmacada dikkat edilecek kurallar	3
1. Kullanımlık metin hazırlarken	3
2. Kullanımlık metin uygulanırken	3
Yazmacada planlama	3
Sonuç	4
Kaynakça	4

YAZMACA METİNLERİ

METİN KURMACA

1. Cümle tuğlalarından metin binası ⁽¹⁾	5
2. Metin tamamlama ⁽²⁾	7
3. Ünlü harfler unutulmuş ⁽³⁾	8
4. Yazı tamircisi ⁽⁴⁾	9
5. Cümle karışıklığında fıkra dinlemek ⁽⁵⁾	10
6. Kardeş eline düşen bir yazı ⁽¹⁵⁾	12
7. Cümle balonlarının hangisi önce uçmalı ⁽²⁷⁾	14
8. Bu pervane hangi sırayla döner ⁽⁴¹⁾	16

KELİME BİLGİSİ

9. Hece sayılarından noksan kelimeleri bulmak ⁽³¹⁾	17
10. Hangi kelimeler doğru ⁽³⁴⁾	19
11. Haydi, sözlük başına ⁽³⁵⁾	20
12. Kelimelerin mayasında ne var? ⁽³⁶⁾	22
13. Kelime içinde kelime varmış... ⁽³⁷⁾	23
14. Kelimedemetlerini ayıralım ⁽⁶⁾	24
15. Mektup yazma ve düzeltme istasyonu - harfler yer değiştirmiş ⁽⁷⁾	25
16. Beni biraz törpüler misiniz? ⁽⁸⁾	26

II / **Yazmaca** – Yazının Eğlencesi

17. Biten harfle başlayan kelimeler ⁽²²⁾	27
18. Kelimeler parçalanmış, heceleri bütünleyelim ⁽²⁸⁾	28
19. Metinle ilgisiz kelimeleri atalım ⁽²⁹⁾	30
20. Harf küpünden harf alalım ⁽³⁰⁾	31
21. Bu kelimeler kendi yerlerine oturmamış ⁽⁴⁴⁾	32
22. Kelime köşeleri sürtünüp törpülenmiş ⁽⁴⁸⁾	33
23. Ben bu kelimeleri anlamıyorum ⁽⁵⁰⁾	34
24. Tersten de düzden de aynı kelimeler ⁽⁵²⁾	35
25. Gökten kelime yağıyor ⁽²⁵⁾	36
26. Fazlalık kelimeleri arada kaynatalım ⁽⁴²⁾	37

CÜMLE BİLGİSİ

27. Bu cümleler çok uzun ama... ⁽⁵⁵⁾	38
28. Cümleler devrilmiş, düzeltelim ⁽¹³⁾	39
29. Bir kalıpta iki cümle ⁽⁴³⁾	40
30. Cümleden cümleler çıkaralım ⁽³⁸⁾	41

ŞİİR ZEVKİ

31. Kafiyelerimi bulur ve mısralarımı belirler misiniz? ⁽¹⁷⁾	43
32. Hangi şiiri okuyacağım? ⁽¹⁸⁾	44
33. Kafiyele kelime yarışması ⁽⁴⁰⁾	45
34. Metin yolunu bulalım ⁽¹⁰⁾	46

İMLÂ

35. Harflerin yerini sayılar alırsa... ⁽¹⁴⁾	47
36. Harfler nokta ve çizgilerini kaybetmiş ⁽¹¹⁾	48
37. Ya düzelt ya uzat ya incelt ⁽²³⁾	49
38. Başka konuşur başka yazarım ⁽²⁴⁾	50
39. İmlâ kılavuzu kullanır mısınız? ⁽⁵⁷⁾	51

OKUMA

40. Bana ayna tutar mısınız? ⁽¹⁶⁾	52
41. Okuma metni engellerle dolu ⁽²⁶⁾	53

KONUŞMA

42. Nerede, ne zaman hangi dua lâzım? ⁽³⁹⁾	55
---	----

DİLBİLGİSİ UYGULAMASI

43. Fiilimsiler de işe yarar ⁽⁴⁵⁾	56
44. Bu fiiller zarf istiyor ⁽⁴⁶⁾	57
45. “bu, şu” deme; adını söyle ⁽⁴⁷⁾	58
46. Biraz matematik yapalım ⁽⁴⁹⁾	59

47. Kelimeleri çekim ekleriyle tamamlama ⁽⁹⁾	60
48. Parçaları elimizde, ekleyelim ⁽⁵³⁾	61
49. Tamamlayıcı kelimeler ⁽⁵⁸⁾	62
50. Zamanı ne zaman anlarız ⁽⁵⁹⁾	63
51. Bu fiiller ne iş yapar? ⁽¹⁹⁾	65
52. Seçmeli eklerden seç seçebildiğini... ⁽²⁰⁾	66
53. Hecelerim dağıldı ⁽²¹⁾	67
54. Sıfatları metin hamurunda yoğuralım ⁽³²⁾	69
55. Hâl eklerinden {+DA}'yı kullanalım ⁽³³⁾	70

ATASÖZÜ-DEYİM

56. Deyimler için ne diyeyim? ⁽²⁵⁾	71
57. Deyimlerde duyu organları ne arar? ⁽⁵⁶⁾	73
58. Atasözlerini hiç unutur muyuz? ⁽⁵¹⁾	74
59. Atasözleri ne işe yarar? ⁽¹²⁾	76

EĞLENCE

60. Biraz dil, biraz mantık, biraz da eğlence ⁽⁶⁰⁾	77
---	----

YAZMACANIN CEVAPLARI

METİN KURMACA

1. Cümle tuğlalarından metin binası	78
2. Metin tamamlama.....	78
3. Ünlü harfler unutulmuş.....	79
4. Yazı tamircisi.....	79
5. Cümle karışıklığında fıkra dinlemek	80
6. Kardeş eline düşen bir yazı	81
7. Cümle balonlarının hangisi önce uçmalı	81
8. Bu pervane hangi sırayla döner.....	81

KELİME BİLGİSİ

9. Hece sayılarından noksan kelimeleri bulmak	82
10. Hangi kelimeler doğru	82
11. Haydi, sözlük başına.....	83
12. Kelimelerin mayasında ne var?.....	84
13. Kelime içinde kelime varmış.....	85
14. Kelime demetlerini ayıralım	85
15. Mektup yazma ve düzeltme istasyonu-harfler yer değiştirmiş.....	86
16. Beni biraz törpüler misiniz?	86
17. Biten harfle başlayan kelimeler.....	87

IV / **Yazmaca** – *Yazının Eğlencesi*

18. Kelimeler parçalanmış, bütünleyelim.....	87
19. Metinle ilgisiz kelimeleri atalım.....	88
20. Harf küpünden harf alalım.....	89
21. Bu kelimeler kendi yerlerine oturmamış	89
22. Kelime köşeleri sürtünüp törpülenmiş.....	90
23. Ben bu kelimeleri anlayamıyorum	90
24. Cümlelerde tersli düzlü kelimeler	91
25. Gökten kelime yağıyor	92
26. Fazlalık kelimeleri arada kaynatalım	92

CÜMLE BİLGİSİ

27. Bu cümleler çok uzun ama.....	92
28. Cümle dizisi dağılmış mektubun dizisini toparlayalım	93
29. Bir kalıpta iki cümle.....	93
30. Cümleden cümleler çıkaralım	94

ŞİİR ZEVKİ

31. Kafiyelemleri bulur ve mısralarımı belirler misiniz?	94
32. Hangi şiiri okuyacağım?	96
33. Kafiyeleli kelime yarışması.....	97
34. Metin yolunu bulalım	98

İMLÂ

35. Harflerin yerini sayılar alırsa.....	99
36. Harfler nokta ve çizgilerini kaybetmiş	99
37. Ya düzelt ya uzat ya incelt.....	99
38. Başka konuşur başka yazarım	100
39. İmlâ kılavuzu kullanır mısınız?	100

OKUMA

40. Bana ayna tutar mısınız?	101
41. Okuma metni engellerle dolu.....	101

KONUŞMA

42. Nerede, ne zaman hangi dua lâzım?.....	102
--	-----

DİLBİLGİSİ UYGULAMASI

43. Fiilimsiler de işe yarar	102
44. Bu fiiller zarf istiyor	103
45. “Bu, şu” deme; adını söyle	103
46. Biraz matematik yapalım.....	104
47. Metni çekim ekleriyle tamamlama	104

48. Parçaları elimizde, ekleyelim.....	105
49. Tamamlayıcı kelimeler	105
50. Zamanı ne zaman anlarız	106
51. Bu fiiller ne iş yapar?.....	106
52. Seçmeli eklerden seç seçebildiğini.....	107
53. Hecelerim dağıldı.....	107
54. Sıfatları metin hamurunda yoğuralım.....	108
55. Hâl eklerinden {+DA}'yı kullanalım.....	109

ATASÖZÜ-DEYİM

56. Deyimler için ne diyeyim	109
57. Deyimlerde duyu organları ne arar?.....	110
58. Atasözlerini hiç unutur muyuz?	110
59. Atasözleri ne işe yarar?	110

EĞLENCE

60. Biraz dil, biraz mantık, biraz da eğlence	111
---	-----

ÖNSÖZ

Yazmak, maziye bir hatıra bırakmak, not düşmek ya da kalanlara bir mesaj göndermektir. Yazmakla insan huzur bulur, rahatlar; çünkü biriktirdiklerini başkalarıyla paylaşmış olur.

Yazmak güzeldir; peki nasıl yazmalı? Neyi hangi biçimde, hangi ölçüde yazmalı? Bu görev de yazma öğretiminin olmaktadır. Yazma öğretimi, yazmanın ne olduğunu, nasıl ve hangi ölçüde olması gerektiğini öğretir.

Yazma öğretimi, sırf teoriyle olacak bir şey değildir. Bunun uygulaması ve etkinlikleri var. Yazma öğretimini etkinlikler sayesinde gerçekleştirmek mümkündür, sadece teorik bilgiyle değil.

Yazma etkinlikleri içinde yeni sayılabilecek bir uygulama da yazmacadır. Yazmacanın ne olduğunu ileriki kısımlarda bulacak ve öğreneceksiniz.

YAZMACA Yazının Eğlencesi- adını verdiğimiz bu kitapta bulunan etkinlikler, yayınına Eylül 2005'te başlayan *Bizim Bahçe* adlı çocuk dergisinin birinci sayısından Ağustos 2010'daki altmışıncı sayısına kadar yayımlanan yazılardan oluşmaktadır. Dergide yayımlandığı sıra parantez içinde yazıldı.

İlk defa 2005 Eylül'de çocuklar için düşündüğümüz yazmaca türü yazıları beş yıl boyunca ara vermeden üretip yayımladık. Bu yazılar ve beraberindeki etkinlikler çok da rağbet gördü.

Şimdi de farklı yaşlardaki bütün çocukların bu çalışmadan istifadesi için *Yazmaca* etkinliklerini derleyip toplu halde yayımlıyoruz. Yayın safhasında emekleri inkâr edilemeyen *Bizim Bahçe* mensuplarına, sabırları için aileme, danıştığım hocalarıma ve eşe dosta teşekkür ederim.

Dr. Yakup YILMAZ

Kırklareli, Eylül 2015

YAZMA ÖĞRETİMİNDE METİN MERKEZLİ YAZMA OYUNU: YAZMACA¹

Giriş

Ana dili eğitimi bütün eğitim dalları içinde en temel, en uzun süreli ve en önemli alandır. Bu öneminden dolayı her ülkenin eğitim bakanlıkları tarafından en yeni yöntem, teknik ve üsluplarla eğitim verilmektedir.

İyi bir ana dili dersi genelde üç temel ilkeye dayandırılmaktadır. Bu ilkeler (Yıldız, 2003, s. 9-10):

- a. Dil öğretimi, öğrenme durumlarında gerçekleşmelidir.*
- b. Dil öğretimi etkinlikler yardımıyla yapılmalıdır.*
- c. Dil öğretiminde kullanılan her türlü malzemenin içeriği anlamlı olmalıdır.*

Belirtilen üç ilkeden ikincisi etkinlik üretimini doğrudan ilgilendirir.

Bütün öğretim ve eğitim eylemleri etkinliklerle iç içe yürütülür. Dil öğretimi ve eğitiminde ise derslerdeki etkinlik miktarı diğerlerinden daha fazla olmaktadır. Dil öğretim ve eğitimi esnasında tek başına *okumak* bile bir etkinlik olmaktadır. Bunlara ilave olarak konuşmak, tartışmak, selamlaşmak, düşünmek, istemek vs. bütün bunlar dil öğretimi ve eğitimi dersinde bir etkinlik olarak kabul edilmektedir.

Ana dili dersi olarak Türkçe dersleri, bilgilenme dersi olmaktan çok beceri edindirme dersidir. Beceri edindirme dersi olmasının getirdiği bazı yükümlülükler vardır. Bunların başında Türkçe dersinin bol etkinlikli bir ders olma durumudur.

Peki, etkinlik nedir? Etkinlik, ders sınırları içinde belli bir amaca yönelik yapılan planlı ve oyunumsu bir iştir. Bu tanıma göre,

- a. Etkinlikler ders sınırları içinde olmalıdır.*
- b. Etkinliklerin derse yönelik belli bir amacı olmalıdır.*
- c. Etkinlikler planlı olmalıdır.*
- ç. Etkinlikler, öğrenciler için zevkli olmalı ve kendilerini oyundaymış gibi hissetmelidir.*

Dil öğretimi günümüzde sadece takrir yöntemiyle gerçekleştirilmemektedir. Dil derslerinin tamamı dil etkinlikleri gerektirir. Dil etkinliği yapmak dilbilgisi öğretmekten daha etkilidir. Dolayısıyla derslerde dil etkinlikleri, dil eylemleri gerçekleştirmek esas olmalıdır.

Yazmaca nedir?

Türkçe ve edebiyat dersleri, eğitim ve eğlencenin bir arada götürüldüğü dersler olarak daha akıcı ve anlaşılır geçmektedir. Yazmaca, yazma etkinliklerinin kullanımlık metinlere dökülmüş hâline denir. Kullanımlık metinler hem eğlence hem de eğitim içermektedir.

Yazmaca, adını *bilmece* veya *bulmaca* gibi eğlendirip bilgilendirmeyi amaçlayan eğlenceli etkinliklerden esinlenerek almıştır. Eğlence içerdiği için “-maca” eki; eğitim içerdiği için de “yaz-” fiili isim olarak verilmiş, ikisi bir kelimedede birleştirilmiş ve “*yazmaca*” kelimesi ortaya çıkmıştır.

Yazmaca, yazmanın ve oynamanın bir araya geldiği fiildir. Yazmacada öğrenciler hem eğlenir hem de öğrenir. Biri diğerinin önüne geçmez. İkisi beraber yürütülür. Yazmaca, yazarken eğlenilen bir yazma

¹ İGEDER [İstanbul Gönüllü Eğitimciler Derneği] “21 Kasım 2009’daki 1. Öğretmenim Sempozyumu”nda tebliğ olarak sunulmuştur.

etkinliğidir; ancak diğer yazma etkinliklerinde olduğu gibi sıfırdan başlayarak bir üretim söz konusu değildir. Öğretmenlerin hazırladığı kullanımlık metinler üzerinde uygulama yapılır.

Yazmaca etkinliklerinde, öğrencinin işlemesine bırakılmış kullanımlık metinler hazırlanır. Bu metinler çeşitli amaçlara yönelik olarak ya noksan bırakılmıştır ya bozulmuştur ya da başka türden bir görev için öğrenciye iş buyurur. Ders öncesinde öğretmen veya programcı tarafından hazırlanan bu kullanımlık metinler iki bölümden ibarettir. Metnin birinci bölümünde bir yönlendirme veya açıklama metni bulunurken ikinci bölümde uygulama metni yer alır. Bu uygulama metni amaca göre değişik biçim ve mahiyette olabilir. Ders konuları çeşitli şekillerde öğrenciye kullanımlık metnin uygulama bölümünde sunulabilir. Yazmaca etkinlikleri, yazma etkinliklerinin bütün bir metin üzerinde çeşitli bilgilerin uygulandığı hazır kullanımlık metinlerdir.

Yazmaca, üretime yönelik dil dersleri için kullanılmaya en müsait bir etkinliktir. Üretime yönelik ders işlemede klasik edebî bir eserin kullanımlık metin olarak hazırlanması sonucunda klasik edebiyat ürününe zarar verilebileceğine dair endişeler de vardır. Bu endişeler yersizdir. Metin, kayıtlı olduğu eserde aslı biçimiyle durmaktadır. Öğrencilere bir amaç için kullanılmak üzere hazırlanıp sunulması o esere hiçbir şekilde zarar vermez.

Yazmacanın amacı

Yazmacanın en başat amacı öğrencilerin yazmaya dair korkularını oyun ve eğitim iş birliğiyle ortadan kaldırmaktır. Yazmaca sonucunda öğrencide yazmaya ya da herhangi bir metne dair yakınlık duyulursa yazmaca amacına ulaşmış demektir.

Yazmacada bir yanda oynamak ve oyun, öbür yanda ise yazmak ve metin kurmak vardır. Yazmaca, oyunun ve oynamanın yazmayla bütünleştiği yeni bir yazma etkinliği tarzıdır. Dolayısıyla yazmacada yer alan **oyun**un öğrenci üzerindeki tesirini ve **yazmanın** ne olduğunu açıklamak gerekmektedir.

Oyun nedir?

Oyun, çocukların eğlence ve öğrenmeyi birleştirdikleri en zevkli fiildir. Oyunda eğlenceden daha fazla öğrencia vardır. Çocuk, hayatın minyatür biçimini oyunda görür, gerçek hayattaki rolünü oyunda üstlenir.

Oyun sayesinde kavgayı, barışı, işbirliğini, tuzakları, kurtuluşu, sorumluluğu, güvenmeyi veya güvenmemeyi, planlamayı, aklını kullanmayı, problem çözmeyi öğrenir. İyi ve kötü rolleri oyunda tanır. Tedbir alma yeteneğini oyunla kazanır. Kurallara uymayı, kuralsızlığın bozgunculuk olduğunu hep oyunla öğrenir. Bütün bunların ışığında oyun, *belli amaca yönelik olan veya olmayan, kurallı veya kuralsız gerçekleştirilen; fakat her durumda çocuğun isteyerek ve hoşlanarak yer aldığı fiziksel, bilişsel, dil, duygusal ve sosyal gelişiminin temeli olan gerçek hayatın bir parçası ve en etkin öğrenme sürecidir* (Baykoç Dönmez, Abidoğlu, Dinçer, Erdemir, & Gümüşçü, 2000, s. 111). Oyun, çocukların öğrenme ortam ve yöntemidir.

Çocukların dil gelişim safhalarında oyunun ayrı bir rolü ve önemi vardır. Çocuklar, dili öncelikle taklit yoluyla tanırırlar. Taklit de oyunun bir türüdür. Taklit safhasından sonra dilde istenenleri gerçekleştirmeye geçilir ki dilde üretkenlik kendini burada gösterir. *Öğrenmek nefes almak ise oyun nefes vermektir*, der Gerhard Haas (Yıldız, Türkçe Öğretiminde Alternatif Yöntemler, 2003, s. 60). Çocuklar, yaşayacakları hayatın kurallarını oyunla keşfeder, anlar, benimser.

Çocuklar oyun ortam ve zamanında dil becerisi sayesinde çeşitli eşyaları kişileştirir, onlara roller yükler. Bütün dil becerileri oyun sayesinde ortaya konur. Oyun, dil becerilerini geliştirici bir yöntem ve ortam olarak aynı zamanda iyileştirici bir özelliğe de sahiptir, *çocuğun sözle anlatamadığı kaygılarını dile getirdiği, en etkili anlatım aracı oyundur. Bu yönüyle oyun, tedavi edici amaç için de yaygın olarak kullanılmaktadır* (Baykoç Dönmez, Abidoğlu, Dinçer, Erdemir, & Gümüşçü, 2000, s. 111).

Yazmak ve metin kurmak nedir?

Yazmak, muhtevanın bir şekle büründürülüp sunulmasıdır. Her yazıda okuyucuya bir mesaj verilir. Mesaj vermeyen yazılar en azından yazanın psikolojik olarak rahatlamasına yarar (Yılmaz, 2008, s. 205). Yazarlık mesleğinin de zaten iki amacı vardır: Ya bir mesaj vermek ya da huzur bulmaktır.

Türkçe öğretiminin beş temel alanı vardır. Bunlar dinlemek, konuşmak, okumak, yazmak ve dilbilgisidir. Yazmak, diğerlerine göre öğrenci için daha zor görünmektedir; çünkü yazmak üretmek olurken okumak, konuşmak, dinlemek hazır olanları kullanmak demektir.

Yazmak, hayat boyu vazgeçilemeyecek bir edinim ve kazanımdır. Yazma eyleminde bulunamayan kişiler, toplumda yer edinmemekte, onlar geri planda kalmakta, söz sahibi olamamaktadır. Bu bakımdan yazabilmek ve dolayısıyla yazma öğretimi çok önemli bir dil öğrenim alanıdır.

Yazmanın ve oyunun birleştirildiği yazmaca ile yazma korkusunu ortadan kaldırmak, yazma eylemini sevdirmek, yazma becerisini yaygınlaştırmak, kendini yazıyla ifade edebilmek amaçlanmaktadır.

Yazmacada dikkat edilecek kurallar

1. Kullanımlık metin hazırlarken

A4 ebadında kitaplar veya kağıtlarla sunulmalı. Öğrenci üstte açıklamayı, altta da uygulamayı görmeli.

Yazmacada ortaya konan metin öğrencilerin ilgi alanında ve seviyelerinde olmalı, anlaşılmalı, metni işleme kuralları açıkça listelenmeli. Çocukların dikkatini dağıtabilecek fazlalıkta dağınık bir metin olmamalı, çocuklar metne dikkatini verebilmeli.

Seçilen metin örnek ve güzel bir metin olmalı, metni gören çocuklar uygulamak için istek duyabilmeli; çünkü istek duyulmamış uygulamalı metinler fayda vermez, amacına ulaşamaz.

Metni çocuklara iyi ve doğru tanıtmalı, metni işlemek çok zaman almamalı, metinle ilgilenen çocuklara uzun sürmüş olsa da metin bırakılmamalı, arzu edilmeyen bir metinde işlenmemelidir.

2. Kullanımlık metin uygulanırken

Metnin işlenişinde öğretmen de yer almalı, metni yalnız başına işlemek isteyen öğrencilere bu yönde fırsat tanınmalı, metin verilen süre içinde işlendikten sonra düzeltme için ek süre tanınmalıdır. Öğrenci metinle ilgili düşüncelerini öğretmeniyle paylaşabilmeli, çocukların metin hakkındaki düşünceleri ışığında diğer metinler farklılaştırılabilir.

Çocuklar metinle ilgilenirken pek rahatsız edilmemeli, onlara uygulama esnasında çok soru sorulmamalı, konuşmak suretiyle zihinleri dağıtılmamalı.

Metnin bitiminden sonra ödül olmalı, çocuk yazmaca sonunda başarıma duygusunu tatmalıdır. Yazmaca etkinliklerinin bütününi kuşatan bir plan olmalı, bir plan dâhilinde yazmacalar öğrenciye sunulmalıdır. Plan dâhilinde yazma ile ilgili konular öğrenciye yazmaca tarzında sunulmalı.

Metnin işleniş esnasında sonuçtan ziyade sürece önem vermek gerekir. Sonuçlarda yanlışlar olsa da öğrencinin süreci takip etmesi yeterli görülmelidir. Sonuç, süreçten sonra ümit edilebilir ve sonucun süreç kadar olmasa da önemli olduğu öğrenciye söylenmeden hissettirilir. Geleneksel anlamda yazılan yazılarda amaç, doğru ve güzel biçimde tamamlanmış bir yazı olurken yazmacada ise amaç kullanımlık metnin belli süre ve süreç dâhilinde işlenmesidir.

Yazmaca etkinliklerini kullanırken dersin amacından sapmamalıdır. Esas amaç, yazmaca ile ulaşılabilecek olan beceriyi kazanmak olmalıdır. Yazmaca sadece vasıta değildir. Yazmaca etkinliklerinde hangi tür yazmacanın niçin kullanıldığı sorusunun cevabı öğretmen tarafından verilebilmelidir.

Yazmacada planlama

Hangi alanda olursa olsun, amaca ulaşmayı tesadüfe bırakmamanın ön şartı plan yapmaktır. Her işte bir plan nasıl gerekliyse yazmaca etkinliklerinde de bir planlama şarttır. Yazmaca uygulayacak öğretmen aşağıdaki hususlara dikkat etmelidir:

a. Yazmacanın süresi: Bir yazmaca bir ders saatini aşmamalıdır.

b. Yazmacanın programla irtibatı: Yazmacanın uygulanması bir ders saatini öylesine doldurmak olmamalı. Haftanın konusu neyse yazmaca da onunla irtibatlı olmalı. İlgisiz konulardan seçilmiş bir yazmaca zaman kaybıdır.

c. Yazmacada amaçlar belirlenmeli: Yazmaca uygulamalarında hedeflenenler tek tek belirlenmeli, amaca hizmet etmeyen uygulamalar yazmaca etkinliğinden ayıklanmalıdır. Yapılan yazmaca uygulamaları ile elde edilen sonuçlar sonraki uygulamalara ışık tutmalı, tecrübe adına sonraki uygulamalarda faydalanılmalıdır.

ç. Yazmacanın açıklama kısmını anlamak: Yazmaca etkinliği iki kısımdır. Birinci kısım açıklama, ikinci kısım uygulama iktiva eder. Birinci kısmı anlayamayan öğrenci, uygulamaya geçemez. Dolayısıyla açıklama kısmında anlaşılmayan kelime olmamalı, öğretmen uygulamaya geçmeden önce ne yapılacağını anlaşıp anlaşılmadığını öğrenciye sormalıdır. Anlaşıldıysa uygulamaya geçilebilir.

d. Yazmacanın uygulama kısmını işlemek: Yazmacanın uygulama kısmı için verilen süreyi gözeterek uygulamaya geçilir. Uygulamada istenen kitap ve kaynaklardan istifade edilebilir. Uygulamayı bitiren öğrenciden yaptıklarını yeniden gözden geçirmesi istenir. Uygulama içinde gizli ibare veya ifadeler varsa onların da bulunması istenir. Uygulamayı tamamen bitiren öğrenci verilen sürenin bitimini beklemelidir.

e. Yazmacanın bitirilmesi ve yapılanların teyidi: Yazmacanın uygulama kısmı bitirildikten sonra öğretmen, yazmacanın aranan metnini veya sonucunu öğrencilere aktarır. Uygulamada imlâ ve noktalama, metnin doğruluğu, beraberinde güzelliği kontrol edilir. Tam veya en doğru yapan/yazan öğrenci veya öğrencilere çeşitli ödüller verilir. Bunların arasında not da bir ödül olabilir. Ancak yanlış yapan/yazan öğrencilere notla cezalandırma söz konusu olamaz. Yazmaca öğrencileri yazmaya teşvik aracı olduğundan ceza yerine ödül tercih edilmelidir.

f. En iyi yazılan/yapılan metnin sınıfta okunup dinlenmesi: Uygulama sonucunda isteyen bir öğrenci yaptığı/yazdığı çalışmayı sınıfın huzurunda okuyabilir. Devamında da öğrenci sınıfta tebrik edilir.

Bu plan dâhilinde hareket eden öğretmen neyi, ne zaman ve nasıl yapacağını bilir. Belirsizliklerle zaman kaybetmeden amacına ulaşır. Belirsizliğin ortadan kalktığı ortamlar öğretmene ve öğrenciye güven verir. Planlamanın yapılması bu bakımdan önemlidir.

Sonuç

Edebiyatın ham maddesi dildir. Bu ham maddenin işlenebilmesi için öncelikle dilin doğru ve güzel öğrenilmesi gerekir. Bu anlamda öğrenciler yanlış yazma/yapma korkusu taşımadan çeşitli dil ürünleri ortaya koyabilmelidir. Bunun yolu da yazmaca dediğimiz kullanımlık metinler hazırlamaktır.

Yazmaca tarzı çalışmalar, ana dili öğretimine uzak duran öğrencileri oyunumsu özelliğiyle dil ve çevresindeki derslere yakınlaştırmaktadır. Eğlendiren ve eğitim veren bir çalışma, yani eğitlence [eğitim + eğlence] olmaktadır. (Gökçeğöz Karatekin, Durmuş, & Işılak, 2005, s. 4) Dili ve onun ürünlerini gelenekçi ve muhafazakâr metin anlayışından çıkarıp üretime dönük bir ders işlemeye imkân vermektedir. Bu da öğrenciyi etkin bir dil kullanıcısı konumuna getirmektedir.

Kaynakça

Baykoç Dönmez, N., Abidoğlu, Ü., Dinçer, Ç., Erdemir, N., & Gümüşçü, Ş. (2000). *Okul Öncesi Dönemde Dil Gelişimi Etkinlikleri* (3. b.). İstanbul: Ya-Pa.

Gökçeğöz Karatekin, N., Durmuş, A., & Işılak, H. (2005). *Oyun ve Etkinliklerle Türkçe*. Ankara: Bilgitek.

Yıldız, C. (2003). *Ana Dili Öğretiminde Çağdaş Yaklaşımlar ve Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem A.

Yıldız, C. (2003). *Türkçe Öğretiminde Alternatif Yöntemler*. Ankara: Anı.

Yılmaz, Y. (2008). Yazma Öğretimi. C. Yıldız içinde, *Yeni Öğretim Programına Göre Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi* (s. 203-276). Ankara: Pegem Akademi.

YAZMACA METİNLERİ

METİN KURMACA

1. Cümle tuğlalarından metin binası ⁽¹⁾

Öyle bir yazı yazdık ki yazıyı yazdıktan sonra bilgisayarımız bu yazının cümlelerini altüst etti. Bir anda birinci cümleyi ikinci cümle, beşinci cümleyi dokuzuncu cümle yaptı. Daha sonra biz cümleleri bir türlü yerli yerine koyamadık. Yazdığımız yazının ilk hâline dönmek istiyoruz; ama yapamıyoruz. Sizlerden ricamız, elinizdeki bu on sekiz adet cümle tuğlasını “yapboz” oyunundaki gibi birleştirmeniz. Sizin de, başkalarının da “Evet, olmuş kardeşim!” diyebileceği bir metin binası kurmanız. Kurduğunuz binanın cümlelerini alt alta yazarsanız karşınıza her cümlemin ilk harfinden oluşmuş bir anahtar cümle çıkacak. Kolaylık olsun diye alttaki cümlelerin yanlarına numara koyarak cümleleri sıralayabilirsiniz. Sonra kurduğunuz metni anlamlı şekliyle alttaki boşluğa yazınız. Bakalım hangi anahtar cümle çıkacak, görelim.

Metin Binasının Tuğlaları

- ... Rahatsız olacağımı düşündüğüm kardeşimden saklanıp zarfı açtım.
- ... Aslında tatile gidecektim ama arkadaşım geleceğini söyleyince planlar değişti.
- ... Sonunda bir telgrafla, İstanbul’a geldiğinde bizde kalacağını bildirdi
- ... Eh, işte aziz ve sevgili dostum gelmişti ve bu yaz iki hafta onunla beraberiz.
- ... İşimi gücümü bir yana bıraktım ve yazılanları bir çırpıda okuyuverdim
- ... Lazım olan tüm hazırlıkları yaptıktan sonra arabamızla onu karşılamaya gittik.
- ... Bilmiyoruz şimdilik, bizde kalırsa çok memnun olacağız.
- ... Ne kadar uzak olduğunu babam anlatır dururdu Hatay’ın.
- ... Ben ona cevaben kısa bir telgraf çektim ve ona kendisini beklediğimi söyledim.
- ... İhlamurkuyu’daki bizim evimizde aslında fazladan bir oda var.
- ... Hatay’daki arkadaşımın dün bir mektup geldi.
- ... Merakımız biraz olsun endişeli halden sıyrıldı.
- ... Şişli’deki akrabalarına geleceğini ve beni göreceğini yazıyordu sevgili arkadaşım.
- ... Ertesi gün yola çıktığını söyledi ve verdiği saatte kendisini garajdan almamızı istedi.
- ... Şişli’de mi kalacak, yoksa bende mi kalacak?
- ... Evde bu mektubu benden daha çok merak eden biri daha vardı.
- ... İnanmak istemedim onun tâ İstanbul’a gelip de beni görmek isteyeceğine.
- ... Edebiyat öğretmeni olan babam da merakla Hataylı arkadaşımı bekliyordu.

Metin binasının kurulacağı arsa

.....

Anahtar Cümle:

2. Metin tamamlama (2)

Yazılar cümlelerden, cümleler de kelimelerden oluşur. Bir metinden bir kelimeyi çıkarmak bazen anlamı daraltıp metni anlaşılmdan uzaklaştırmaz; ancak bazen öyle kelimeler vardır ki metinden çıkarıldığında metnin ne demek istediğı anlaşılmayacağı gibi metnin anlamını da değıştirir. Size verilen metinden bazı kelimeler alınıp bir yere toplanmış. Sizden istenen ise bu kelimeleri metnin anlamına da dikkat ederek en uygun ve en doğru biçimde yerlerine yerleştirmenizdir.

Tamamlayıcı Kelimeler
<i>alabiliyorsun, bilmem, biri, boynuna, cevap, çatlağımdan, çiçekleri, demiş, diğer, dilemiş, dolayı, giderken, gurur, gün, hiç, kaldığını, kenarındaki, ne, özür, padişahın, sarayına, sebebi, sonunda, sormuş, suçu, suladın, süsledim, şaşkınlıkla, tarafında, tohumları, yarım, yarısı, yaşayacaktı, zorunda,</i>

Çatlak Kova

Eski zamanlarda bir suçu, astığı uzun bir sopanın ucuna taktığı iki büyük kovayla sarayına su taşırmış. Kovalardan çatlakmış. Sağlam olan kova her seferinde ırmaktan padişahın ulaşan uzun yolu dolu halde tamamlarken, çatlak kovanın içine konan suyun padişaha ulaşabiliyormuş. Bu durum iki yıl boyunca her böyle devam etmiş. Suçu padişaha sadece bir buçuk kova su götürebiliyormuş. Sağlam kova başarısından duyup böbürlenirken çatlak kova işini yapmanın utancını duyarmış.

İki yılın bir gün çatlak kova ırmağın kıyısında sucuya:

- Kendimden utaniyorum ve senden diliyorum.

Beni bağışla, demiş.

Sucu:

- Neden, diye Niye utaniyorsun?

Kova vermiş:

- Çünkü iki yıldır su sızdığı için işimi hep yarım yapmak kaldım. Benim kusurumdan

sen de emeğinin yarısını.....

Sucu şöyle.....:

- Padişahın sarayına yol kenarındaki gördün mü?

Ertesi gün yine saraya su taşırken yol çiçeklere bakakalmış. Ancak yol bitince ve saraya varınca suyunun yine yarım görünce üzölmüş, sucudan yine özürler.....

..... kovaya bu sefer şunları söylemiş:

- Yolun sadece senin çiçekler olduğunu ve kovanın su getirdiğı tarafta çiçek olmadığını fark etmedin mi? Bunun....., benim senin kusurunu ve ondan yararlanmamdır. Yolun senin tarafına çiçek ekdim ve her gün biz ırmaktan dönerken sen de onları..... İki yıldır ben bu güzel çiçekleri toplayıp onlarla padişahın sofrasını..... Sen böyle kusurlu olmasaydın, yolun kenarında çiçekler bitecekti ve ne de padişah sarayında bu güzellikleri.....

3. Ünlü harfler unutulmuş (3)

Kitabın canı sıkılmış. Kâğıt kalemi eline alıp insanlara bir mektup yazmış. Dertlerini anlatmış, biraz da yakınmış son zamanlardaki durumlardan. Yazmış yazmasına da yazarken sesli harfleri kullanmayı unutmuş. Belki de bizi denemek istemiştir... Acaba bu insanlar televizyon karşısında kala kala hatırlarında ne kadar kelime kaldı diye düşünmüştür, kim bilir... Bu mektupta unutulmuş sesli harflerin yerinde kısa çizgiler var. Kısa çizgilerin yerine uygun sesli harfleri getirerek metni tamamlamanız gerekiyor. Böylece kitabın da ne demek istediğini hep beraber anlamış olacağız. Mektubun aslını bulmamızda bize yardım ederken tahminlerinizi değerlendirebilirsiniz. Kurşun kaleminizi kullanmayı unutmayın.

Kitaptan insana mektup,

S_vg_l_ d_st_m _ns_n,

B_n _ht_y_c_n _ld_ğ_nd_ _l_n_ _lp_s_ğ_ s_l_ s_v_r_d_ğ_n_k_t_b_m. _zg_n_m_ç_nk_ b_n_ s_n_z_m_nl_r_d_ _l_n_ _lp_kş_m_y_rs_n. _zg_n_m_ç_nk_ b_n_ h_ç_ _ht_y_c_n _lm_y_c_km_ş_ g_b_ r_fl_r_d_ b_r_k_y_rs_n, b_n_ _m_rs_m_y_rs_n.

B_k_y_r_m_d_ s_n_z_m_nl_r_d_ ç_km_ş_ d_z_l_r_ b_ğ_l_n_p_k_l_y_rs_n_y_ _n_ ç_k_ç_rl_n_y_r_m. D_z_l_r_ _y_r_d_ğ_n_v_k_t_k_d_r_b_n_ml_ g_ç_rm_k_ç_n_d_ _k_d_r_v_k_t_y_rs_n_s_n_ d_ny_n_n_ _n_ _y_d_n, _n_k_lt_rl_v_ _n_b_r_k_ml_ _ns_n_y_p_r_m.

D_st_m, h_ç_ _lm_zs_ t_l_v_zy_n_ _zl_y_m_y_c_ğ_n_y_rl_r_d_ b_r_ b_n_ml_ _l, b_n_ml_ _lg_l_n. H_n_ _t_b_st_, m_tr_d_, v_p_r_d_ f_l_n_y_n_. B_r_k_s_t_r_m_ k_s_n_ k_d_r_m_mn_n_l_c_ğ_m_k_... H_m_b_ t_l_v_zy_nd_ _n_b_l_y_rs_n? H_d_f_yd_l_b_r_ş_y_zl_s_n_n_ys_. _zl_d_kl_r_n_ r_ft_n_g_r_y_r_m_d_ s_n_n_ç_n, s_rf_s_n_n_ç_n_yl_ _zl_y_r_m_k_... S_n_b_ _zl_d_kl_r_n_ h_ç_y_k_şt_r_m_y_r_m. B_n_yl_m_y_m? C_n_n_st_m_zs_ b_n_k_lt_ğ_ _ts_n_b_l_f_rk_tm_z. _m_t_l_v_zy_n_ t_b_k_l_m_k_lt_ğ_n_st_n. B_n_m_s_rt_m_k_l_m_nl_ ç_z_kl_r_ts_n_d_k_zm_m. H_d_ _yn_s_n_ t_l_v_zy_n_y_p_b_k_l_m. B_şt_ _nn_n_b_b_n, s_nr_d_k_nd_k_nd_n_p_tl_r, z_r_r_h_m_c_ss_n, h_m_k_s_n_d_k_n_r.

B_k_k_t_ph_n_l_r_, b_z_ç_ş_t_ç_ş_d_z. M_ly_nl_r_z. H_r_b_r_m_z_b_şk_b_şk_b_r_k_tt_r, b_şk_b_şk_n_m_t. B_zd_n_r_rs_n_b_l_n_r, d_rd_d_v_b_l... m_b_n_y_k_s_y_p_zl_d_ğ_n_t_l_v_zy_n_yl_m? B_r_l_r_n_n_m_l_n_s_tm_k_ç_n_g_st_r_l_n_r_kl_ml_r_s_n_t_k_t_m_h_st_s_y_p_y_r. B_nd_b_yl_b_r_ş_y_y_k.

B_z_s_rl_r_d_r_y_k_t_y_z, s_d_c_b_g_nl_r_b_k_p_ld_nm_. B_zl_r_d_n_v_h_yl_r, n_v_c_z_l_r, n_h_k_y_l_r_v_r_m_nl_r, n_ş_rl_r_v_r_b_r_b_ls_n... B_z_ç_b_ş, k_r_b_y_l_k_t_g_b_d_ğ_l_z. B_z_m_ç_m_z_d_l_ld_ğ_nd_n_b_z_ml_lg_l_n_n_n_d_ç_n_d_ld_r_r_z.

D_st_m, l_tf_n_tm_, _yl_m_. B_n_hm_l_tm_. B_n_hm_l_g_lm_m. B_n_n_t_rs_n_b_n_d_s_n_n_t_r_m. B_n_k_v_k_t. S_n_nc_k_b_n_d_r_m_ns_n. _nc_k_b_n,y_n_k_t_p...

S_z_ _n_tm_y_n_v_s_v_n_k_t_p

4. Yazı tamircisi ⁽⁴⁾

Edebiyatımızda bazı yazılar vardır; bakımsızdır, hastadır, sakattır. Bakım ister. Bazı yazılar vardır; silinmiş, çalınmış veya kazınmıştır. Tamir ister. Yazıda hastalanmış, sakatlanmış, yarı yolda kalmış ve kaybolmuş bazı harf, ek veya kelimelerin yerlerine, onu kim okuyorsa gerekeni yapmalıdır.

Yazı, omuzlarında anlam yükünü taşır. Anlam yükünü taşıyacak kelime ya da kelimeler olmazsa yük ortada kalır. Ses, ek veya kelime dediğimiz dil görevlileri bir yazıya belli görevlerle gelir. Hepsinin yeri ayrı ayrıdır.

Yazı tamiri, bir eşya tamiri gibidir. Belli kuralları vardır. Bu yazmacada da bir yazının tamiri söz konusu. Aşağıdaki yazıyı tamir etmek gerek. Bunun için de ufak ipuçları verilmiş, birkaç yol gösterilmiştir:

Öncelikle şiirin ölçüsü var mı? Evet. Şiirin her mısrasında 14 hece olduğundan 14'lü hece ölçüsü deriz. O hâlde her mısra 14 heceden oluşmalı.

İkinci bir ipucu da kafiye. Şiirde mısra sonlarında ses benzerlikleri yok mu? Var. Mısra sonlarında ses benzerliği aramalıyız.

Üçüncü bir ipucu da bazı deyimler... Deyimler bir takım ya da öbek değil miydi? O zaman deyim gördüğümüz yerde deyimlerin tam yazılıp yazılmadığına bakalım.

Dördüncü ipucu da bazı kelimelerin mısra içinde bile tekrar edilmesi. Evet, bazı kelimeler anlamı güçlendirmek için tekrar tekrar söylenir.

Beşinci ipucumuz da bazı kelimelerin kendi çevresinin olmasıdır. Zıt anlamlılar, eş anlamlılar, eş sesliler, yakın anlamlılar... Bunlar kelime sırtında taşınan anlam yükünün türleridir.

Şimdi de size tamir etmeniz için bir şiir sunuyoruz. Şiir sizden tamir bekliyor.

Çocuk

Annesi _ _ _ koklasa, ağzı gül kokan çocuk;

Ağaç içinde ağaç geliştiren tom _ _ _ _ _

Çocukta, uçurtmayla göğe çıkmaya gayret;

Karıncaya göz _ _ _ _ "niçin, nasıl?" ve h _ _ _ _ _

Fatihlik nimetinden yüzü bir nurlu m _ _ _ _ ;

Biz akıl tut _ _ _ _ yız, çocuktur ki asil hür.

Allah diyor ki: "Geçti _ _ _ _ _ ımı rahm _ _ _ _ _ !"

Bir merhamet heykeli mahzun bakışlı yetim...

Bugün _ _ _ _ çocuğum, yarın ağlayamazsın!

Şimdi _ _ _ _ dığımı, sonra an _ _ _ _ _ !

İn _ _ _ lık zincirinin eb _ diyet halkası;

Çocukların kalbinde işler zaman rak _ _ _ _ _.

Necip Fazıl, Çile

5. Cümle karışıklığında fıkra dinlemek ⁽⁵⁾

“Her metin kendi içinde bir bütündür.”

Bu yazmacada birileri bize birkaç fıkra anlatmak istiyor. İstiyor ama anlatacağı fıkraların cümlelerini birbirine karıştırmış. Hangisinden başlayacağını, nasıl bitireceğini bir türlü beceremiyor. Fıkrayı anlatacak bu kişiye biraz yardımda bulunmak lâzım.

Fıkra anlatıcısı anlatacağı bu fıkralar hakkında ufak tefek bilgiye sahip. Meselâ bu fıkraların biri “Temel”, biri “Nasrettin Hoca” ve biri de “Hâkim-Mahkûm” fıkrası. Üç fıkranın özellikleri birbirinden farklı olduğu için bunların cümlelerini ayırmak, cümle yumağından üç fıkra çıkarmak oldukça kolaylaşır.

Önce cümlelerin tümünü baştan sona okuyunuz. Okuduktan sonra Nasrettin Hoca, Temel ve Hâkim-Mahkûm fıkralarının taşıyabileceği nitelikleri aklınıza getiriniz ve bir cümleden başlayınız. Fıkraların ilk ve son cümleleri doğru yerlerine konmuş. Öbür cümleleri yerlerine uygun anlam doğrultusunda sizler yerleştiriniz. Bir cümle bir kez kullanılır. Cümle parçalarından çıkardığınız üç fıkrayı yakınınızdaki kişilere okuyup onlarla paylaşabilirsiniz.

Fıkranın Cümleleri

Başının yarısı tıraş edilince Hoca kalkmış.

Hâkim, ciddi ciddi başını salladı:

Papağan da Temel’in kendisine baktığını görüp:

Boyuna hocanın başını kesermiş.

“Avukatım, hastalığı nedeniyle duruşmaya gelemedi.”

“Allah Allah, kuşa bak yahu.” demiş.

Berber acemiymiş.

“Ne bakıyorsun hemşerim?” demiş.

“Mahkemeyi bir başka güne ertelemeinizi rica ediyorum.” dedi.

Bir evin balkonunda bir papağan görmüş:

Kestikçe de pamuk yapıştırırmış.

“Af edersin, hemşerim.”

“Seni bu adamın cebine elini sokup parasını alırken görmüşler.”

Temel biraz şaşkınlık, biraz da saflıkla:

Adam gülerek:

Berber “Hoca, nereye; yarısı kaldı?” demiş.

“Bu durumda avukatın senin için ne söyleyebilir?”

Onarılmış Fıkralar

1.fıkra

Temel şehre inmiş.

.....
.....
.....
.....
.....

“Ben seni kuş sanmıştım da...”

2.fıkra

Hoca bir berberde tıraş oluyormuş.

.....
.....
.....
.....
.....

Hoca da “Sen yarısına pamuk ektin, kalan yarısına da keten ektireceğim.” demiş.

3.fıkra

Adam mahkemede hâkime:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

“İşte ben de onu merak ediyorum ya, Hakim Bey...”

6. Kardeş eline düşen bir yazı ⁽¹⁵⁾

Arkadaşım bir kitaptan güzel bir yazı okumuş. Çok etkilenmiş ve benim de okuduktan sonra etkileneceğimi düşünerek okuduğu yazıyı kopyalatıp bana getirmiş. Ben de sonra okurum diye çantama koymuştum. Eve geldim. Çantamı bırakıp dışarı top oynamaya çıktım. Oynadıktan sonra eve döndüm. Çantamı alıp ödevlerimi yapmak istedim; ama bir de ne göreyim? Çantam karıştırılmış ve içindekiler yerlere serilmiş. Daha da kötüsü arkadaşımın aldığı yazı sekiz parça edilmiş. Düşünebiliyor musunuz tam sekiz parça! Kardeşim almış makası, benim okuyacağım yazıyı sekiz parçaya bölmüş. Önce soldan sağa ikiye bölmüş, sonra da bunların her birini yukarıdan aşağıya dörde. Olmuş sekiz parça. Şimdi ne yaparım ben?

İşte sevgili dostlar, şimdi sizden yardım istiyorum. Kardeşimin sekize böldüğü yazıyı birleştirmemde bana yardımcı olur musunuz? Size parçaların her birine numara koyup sıralamanız için üstlerinde daire çizdim. Bu boşlukları metindeki yerine göre sıralayabilmek için bir sıra numarası koyabilir misiniz? Hep beraber hem düzenleyip hem de biraz eğlenelim. Ne dersiniz, bana yardıma hazır mısınız? Öyleyse başlayınız.

Metin parçaları

sözünü edenlerle, onu
fra hazırladı ve sevgiyi
kimseye göstermeyen ki
irer tas sıcak çorba, sonr
r getirildi.
na bu kaşıkları nasıl tut
kaldı.
an tuttukları bir metre
larına çorba doldurup,
beceremeyen konuklar,
ından dökülen çorbalarla
ikinci bir yemek daveti

kişileri çağırıldı. Yüzl
ı kez onlar yerlerini
nluktaki derviş kaşık
deri kuralı söylendi.
nın “Buyurun, afiyet
lan tuttu ve herkes ki
ındaki kişinin ağzına
lkuklarında ise sofran
ca sözünü edenlerle,
ayla cevap verdikten
n ki hayat sofrasın
, o kişi aç kalacağını
calarını da düşünür ve
. veren kazancıdır he

yaşayanlar arasında ne
dillerinden eksik etmer
şileri yemeğe çağırıldı. S
a da derviş kaşıkları den
malan gerektiğini söyle
: uzunluktaki kaşıkları
ağızlarına götüremiyorl
yemekten sonra kalktı
da sofranın üstünü kirl
verdi. Bu kez, sevgiyi g

şiyile gülümseyen pınl pınl
e birer tas sıcak çorba ve
kaşıkları ancak saplarının
sofradaki herkes, önündeki
in tasına daldırıp kaşığına
erkes karını doyurabilirdi.
damla çorba yoktu.
a ne fark vardır sorusunu
bulundu:
örür ve yalnızca kendini
ıcaktır. Çünkü hayat denen

leri aydınlık, gözleri sevg
aldılar sofrada. Önlerin
ları getirildi. Onlara da
olsun.” sözünden sonra s
aşığını karşısındaki kişi
a uzattı. Bu yöntemle h
ın üstüne dökülmüş tek
onu yaşayanlar arasınd
sonra bilge bir de öğütte
da yalnızca kendini gö
da bilmelidir.”
: o da kesinlikle doyurula
r zaman.”

DERVİŞ KAŞIKLARI

“Sevginin yalnızca
sordular bir bilgeye.
Bilge, büyük bir so
günlük yaşamlarında hiç
aldıktan sonra, önlerine b
uzunluğunda özel kaşıkla
Ev sahibi konukları
ucundan tutmak zorunda
Konuklar, uçlarınd
daldırıyorlar; fakat kaşık
kaşık çorba koyabilmeyi
doyuramamışlar, kaşıkları
Bilge, bir gün sonra

: fark vardır?” diye
nelerine karşın, onu
ofrada herkes yerini
len, sapları bir metre
di. Herkes kaşığının
güçlkle taslarına
lardı. Ağızlarına bir
klarında, karınlarını
tmışlerdi.
erçekten bilen ve her

gün sevgiyle yaşayan
kişiler geldiler ve bu
sapları bir metre uzun
uçlarından tutabilecek
Ev sahibi bilger
kaşığı, sapının ucund
aldığı çorbayı karşıs
Konuklar sofradan ka
Sevginin yalnız
soranlara bu uygulam
“İşte, dedi, ki
doyurmayı düşünürse
“Ve kim ki başl
bu pazarda alan değil

7. Cümle balonlarının hangisi önce uçmalı ⁽²⁷⁾

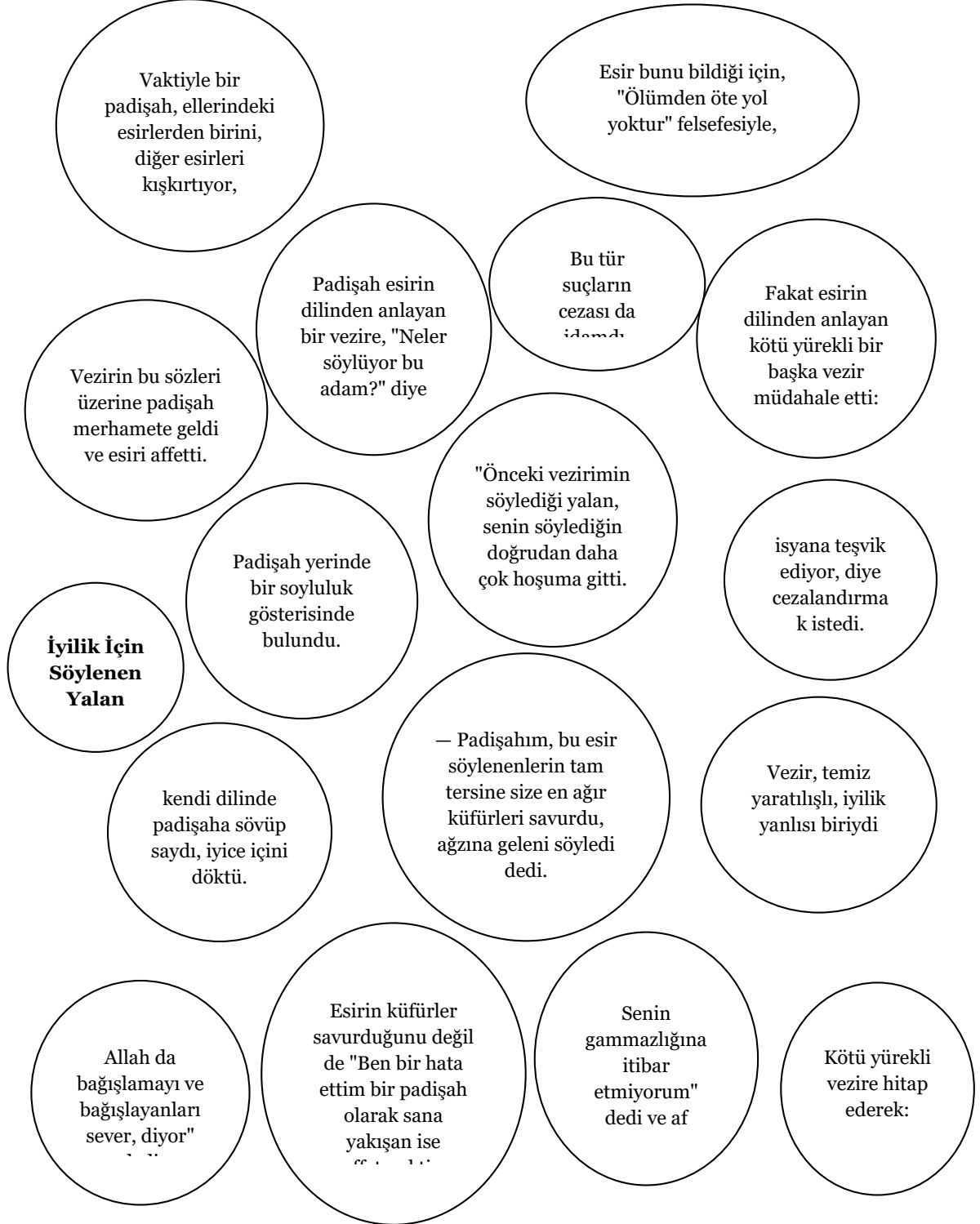
Siz hiç sabunlu veya deterjanlı suyla baloncuk uçurdunuz mu? Ben küçüklüğümde çok baloncuk uçurdum. Hele bir de hava güneşliyse renk cümbüşüyle uçardı baloncuklarım. Bazen arkadaşlarımla baloncuk uçurma yarışı bile yapardık. O günleri andıkça içimden bir “âh” çekiyorum. Geçen günlerimi hasretle anıyorum; ama nafile...

Bu yazmacada cümle baloncukları verildi. Her baloncukta ya tamamlanmış veya tamamlanmaya az kalmış cümleler var. Bu cümle baloncuklarını çıkaran kişi acaba hangisini önce ve hangisini sonra çıkardı? Söylenme sırası nasıl? Bilinmiyor.

Aşağıdaki balonları dikkatle inceleyip okuyun. Cümle anlamlarına ve öncelik-sonralık sırasına dikkat edin. Elinize kalemi alın ve hangi cümle hangi sırada işaretleyin. Hatta sıralama yaparken birbirine çizgilerle de bağlayabilirsiniz.

Metni bütün haline getirdikten sonra okuyup gururlanın. Sonra keyfinize göre balonları uçurun.

Balonların hangileri daha önce uçmalı?

8. Bu pervane hangi sırayla döner ⁽⁴¹⁾

Elinizde bir yazı var. Bu yazının cümleleri sekiz daire içine konmuş. Bu sekiz daire toplanınca bir metin meydana getiriyor. İyi hoş da bu yazıdan bir metin çıkarabilmek için hangi sırayı takip etmeli? Hangi daire önce veya sonra geliyor? Bunlar meçhulümüz.

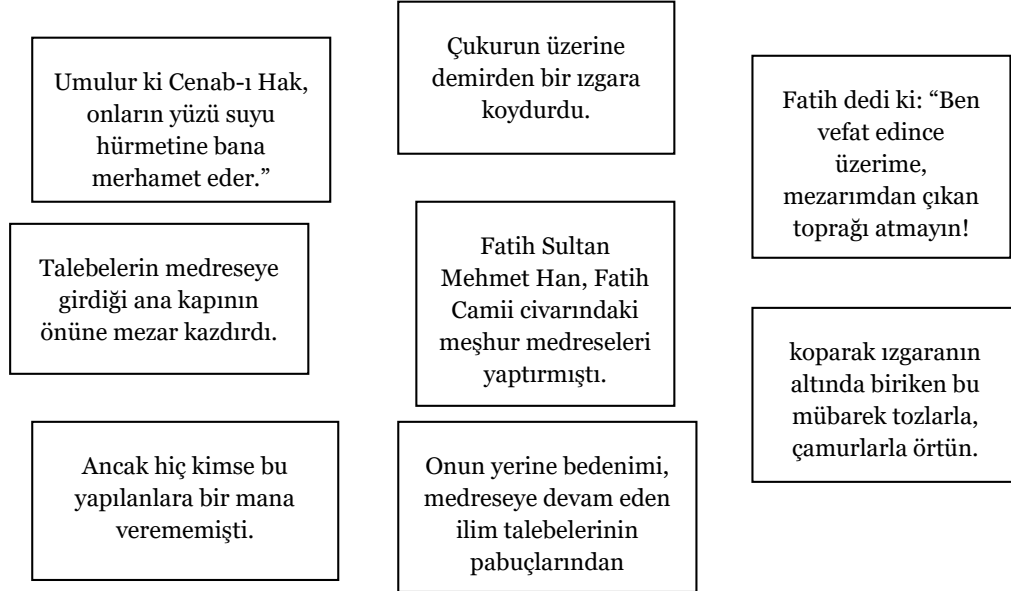
Sizler burada devreye girerek hangi sırayı takip etmemiz gerektiğini bulacak, her daire çubuğunun üzerine takip sırasını belirten rakamı yazacaksınız.

Cümle sırasını bulmak için izlenecek yol, yazının anlam akışını anlamaktan geçer. Sizler de yazının anlam akışını ve yazıda ne anlatıldığını bulabildiyseniz cümle sırasını da kolaylıkla çözebilirsiniz.

Bir ipucu verelim. Birinci cümle ortadaki daireden başlıyor. Diğerlerini bulmak da size aittir.

O hâlde buyurun yazıdaki cümlelerin sırasını bulup metni okumaya ve anlamaya...

Fatih'in İlme Verdiği Kıymet

KELİME BİLGİSİ

9. Hece sayılarından noksan kelimeleri bulmak ⁽³¹⁾

Şiirlerin bir kısmı ölçülü bir kısmı da ölçsüzdür. Şairler hece ölçüsüyle şiir yazarken nelere dikkat eder? Öncelikle mısraların hece sayısına dikkat eder; çünkü hece ölçüsü hece sayısı ile irtibatlıdır. Meselâ birinci mısra sekiz heceden ibaretse, diğer mısralar da sekiz heceli olmalıdır.

Peki, bu şairler şiir yazarken mısraları tek tek sayıyor mu? Evet, ama onlar ya elleriyle ya da ayaklarıyla ritim tutarak yazıyorlar. Her heceye bir “tık” sesi verir gibi. Sekiz hece varsa bazen bölerek, dörder dörder tıklayarak yaparlar. Mısradaki hece sayısı değiştikçe tık sesi de değişir.

Bu yazmacada ölçülü şiir üzerine çalışacağız. Size on birli hece ölçüsüyle yazılmış güzel bir şiir veriyoruz. Kolay ve akıcı, tatlı ve mest edicidir. Bu şiirde bazı yerler boş bırakıldı. Boşluklara gelmesi gereken kelimeler veya kelime öbekleri kelime sepetimizin içinde. Hece sayılarına da dikkat ederek uygun kelimeleri oradan alalım. Yerleri neresiyse oralara koyalım.

İşte kısa yolunuz: Her boşluğun kaç heceli kelime istediğini tespit edin. Bu arada her mısra on bir hecedir, unutmayın. Çizgilerin yanlarına kaç hece gerektiğini yazın. Sonra anlamca da uygun kelimeleri deneyin. Uyan kelimeyi çizgi üzerine yazın. Bulduğunuz kelimeyi çizin. Sonra dönüp Yahya Kemal’in hece ölçüsüyle yazdığı tek şiirini zevkle okuyun.

Tamamlayabilerseniz şair namzedi bir kişisiniz, demektir.

İşte kelime sepetimiz				
Beş heceli	muhasarası	aldığım gaza		
Dört heceli	Sultan Selim	kemankeşe		
Üç heceli	İhtiyar	gününde	üç atım	gererken
İki heceli	nisan	dedi	yüksek	
Tek heceli	bu	ilk	Ok	sır

İşte onarılacak şiir

Ok

Yavuz _____ Hân'ın önünde
Ok atan ihtiyar Bektaş Subaşı,
Bu _____ tepeye dikti _____ taşı
O Gâzî Hünkâr'ın mutlu gününde..

Vezir, molla, ağa, bey, takım takım,
Güneşli bir _____ günü ok attı.
Kimi yayı öptü, kimi fırlattı;
En er _____ yetti _____.

En son Bektaş Ağa çöktü diz üstü.
Titrek elleriyle _____ yayı,
Her yandan bir merak sardı alayı.
_____ uçu, hedefin kalbine düştü.

Hünkâr _____ 'Koca! Pek yaman saldın,
Eğerçi bellisin benim katımda,
Bir _____ olsa gerek bu _____ atımda.
Bu sihirli oku nereden aldın? '

_____ elini bağrına soktu,
Dedi ki: "İstanbul _____,
Başlarken _____ yarası,
İçinden çektiğim bu altın oktu!.."

Yahya Kemal BEYATLI

10. Hangi kelimeler doğru (34)

Dillerde anlamları ve sesleri birbirine yakın o kadar çok kelime var ki... Bazen en bilgili sanılan kişi bile böyle kelimeleri birbirine karıştırabilir. Bunları karıştırmamak, zor değil; ama biraz dikkat istiyor. Dalgınlık anında çok iyi bilinen bir kelime yanlış yazılmış olabilir. Başka bir kelimenin anlamıyla ya da biçimiyle karıştırılmış olabilir.

Dikkat etmek, dikkat etmek, dikkat etmek ...En önemli kurtuluş reçetesi budur. Bilmek yetmiyor; fark etmek gerekiyor. Bazen bir düzeltme işareti unutulduğunda cümlelerin anlamı kim bilir nerelere varıyor. Kontrolden çıkıyor. Bu yazmacada kelimeler ve bunların kullanılabilecekleri cümleler verilecek. Bu cümlelerde acaba hangi kelime kullanılmalı? Belki bir sözlük çalışması gibi olacak; ama kelimeleri doğru anlam ve şekilleriyle öğrenmek gerekecek.

Çok zorlanılan kelimelerde sözlüklerden istifade edilebilir. Dil öğrenen insanın en önemli silahı sözlüktür. Sözlüksüz öğrenci silahsız asker gibidir. Bir de bu ders Türkçeyse... Varın gerisini siz düşünün. Bir elde sözlük, bir elde kalem, işe koyulmak lâzım, en uygun ve en doğru kelimeyi seçmek için.

Doğruları ayıkla

cirim (büyüklik ve hacim) / **cürüm** (suç, kabahat)

Ateş olsan cürmün/cirmin kadar yer yakarsın

dalâlet (doğruluktan sapma) / **delâlet** (yol gösterme)

Allahım dalâlete/delâlete düşmüşlerin yoluna düşürme!

direk (uzun ve kalın destek) / **direkt** (doğrudan)

Bu yoldan direkt/direk yukarı çıkacaksın

halel (bozukluk) / **helal** (dinî kurallara uygun, haram zıttı)

Bu yediğimiz elma halel/helal mi arkadaş?

masum (suçsuz) / **masun** (korunmuş)

Bu masum/masun çocukların günahı neydi?

muhabere (haberleşme) / **muharebe** (savaş)

Muharebede muhabere/muharebe askeri haberleşme sınıfıdır.

mütehassıs (uzman) / **mütehassıs** (uygulanmış)

Senin bu sözlerinden çok mütehassıs/mütehassıs oldum.

nüfuz (söz geçirme, erk) / **nüfus** (toplam insan sayısı)

Dünya nüfuzu/nüfusu son zamanlarda gitgide azalıyor.

Duygu (Duyularla algılama, his) / **Duyu** (Görme, işitme, koklama, dokunma ve tatma organlarıyla algılama yeteneği, hassa)

Her insanda beş duyu/duygu organı vardır.

Yönetmelik (çalışma kurallarının tümü) / **Yönetmenlik** ("yönetmen"lik mesleği)

İleride yönetmenlik/yönetmelik işine de el atmak istiyor

11. Haydi, sözlük başına ⁽³⁵⁾

Sözlükler dilin kelime hazineleridir. Müracaat kitabıdır. Manaları bilinmeyen kelimelerin manaları sözlüklerden öğrenilir. Okullarda öğretmenlerin yanımızda bulundurmamızı istediği baş kaynak sözlüktür.

Sözlüklerin kendi içinde bir düzeni vardır. Onları kullanırken belli bir yol izlenir. Binlerce kelimenin bir arada bulunduğu sözlüklerden bir kelime bulmak istendiğinde bütün kelimeler taranmaz. Alfabetik bir sıra içinde istenen kelime aranır, bulunur.

Okunan her kitapta, karşılaşılan her yazıda bilinmeyen bir veya birkaç kelime muhakkak bulunur. Bu kelimelerin anlamlarını yazının gidişinden anlamak mümkündür; ancak tam ve doğru öğrenmek için sözlüklere bakmak gerekmektedir.

İşte sözlüklerin bu kadar önemli olduğu düşüncesi bizleri sizlere sözlükle ilgili, onu kullanmaya yönelik bir çalışmaya sevk etti. Bunun için sözlükten bulmanızı arzu ettiğimiz kelimelerin yerine onların anlamlarını verdik. Sizler de sözlüklerinizi kullanarak kelimeleri bulacaksınız, aynen bulmaca gibi. Burada bulmacadan farklı olarak size kolaylık olsun diye kelimelerin anlamları metin içinde verildi. Kelimelerin harf sayısı kadar da kısa çizgi çizildi. Metinde parantez içinde anlamları verilen kelimelerin kendilerini bulmak size düşüyor.

İki Er Kişi İle Bir Hatun Kişi

Hacı Bayram Veli, Sultan II. Murat'ın saygı duyduğu (Görölmeyen, duyularla sezilebilen, soyut, ruhani, tinsel, maddi karşıtı) _____ önderlerdendi. Hükümdarın Hacı Bayram'a saygısı o (Denli, kadar) _____ büyüktü ki ona (Bir tarikat şeyhine bağlanarak ondan tasavvufun yollarını öğrenen, onun doğrultusunda ilerleyen kimse) _____ olanlardan vergi almıyordu. Ama gelin görün ki bütün Ankara halkı Hacı Bayram'ın müridi olduğunu iddia ediyordu. Ankara'da kimden (Kamu hizmetlerine harcanmak için hükümetin, yerel yönetimlerin yasalara göre doğrudan doğruya veya bazı malların fiyatlarının üstüne koyarak dolaylı yoldan herkesten topladığı para) _____ istense "Ben Hacı Bayram'ın müridiyim" deyip işin içinden sıyrılıyordu. Bu durum hükümdara yansıtıldı. (Padişah, kral, hakan gibi taht sahibi devlet başkanı) _____ Hacı Bayram'a bir (Bir şey haber vermek, sormak, istemek veya duyguları bildirmek için birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kâğıt, name) _____ gönderip, "Gerçek müritlerinizin sayısını bana bildiriniz, sizin bildirdiğiniz herkes vergiden (Ayrı tutulmuş, ayrıcalık tanınmış) _____ tutulmak üzere kabulümdür." dedi.

Hacı Bayram devletine saygılı bir (Maddi olmayan, manevi şeyler) _____ büyüğü olarak kendisine bağlılığın kötüye kullanılmasından zaten (Sızlanan, sızıltısı olan, yakınan, şikâyet eden) _____ idi. Mektubu fırsat bilerek müritlik iddiasındaki herkese haber saldı: "Falan gün falan yerde toplanınız" diye. O gün hemen bütün (Başkentimiz) _____ halkı şeyhlerinin davetine uyarak bildirilen yere (Kalabalık bir şeyin arkası kesilmeyen bir geliş durumunda olması) _____ ettiler. Hacı Bayram'ı bir tepeciğe kurdurduğu (kara renk) _____ kıl bir (Keçe, deri, kıl dokuma, sık dokunmuş kalın bez veya plastik maddelerden yapılarak direklerle tutturulan, taşınabilir barınak, çerge, oba, otağ) _____ dan çıkarak kalabalığa sordu: "Beni seviyor musunuz?" (Çok sayıda insanın bir araya gelmesiyle oluşan insan topluluğu) _____ hep bir ağızdan karşılık verdi: "Elbette seviyoruz." "Bana (Temiz duygularla, saygı ile, içten, içtenlikle) _____ bağlı mısınız? İstesem benim için canınızı verir misiniz?" Kalabalık cevap verdi: "Canımız senin yoluna (Bir amaç uğrunda bir değer

veya varlıktan vazgeçme, uğruna verme) _ _ _ _ olsun..." Hacı Bayram bunun üzerine "Bugün bana inananları şu çadırın içinde bir bir kurban edip canlarını (Dinî inanışlara göre dünyada iyilik yapanların, günahsızların, öldükten sonra sonsuz bir mutluluğa kavuşacakları yer, uçmak, behişt) _ _ _ _ _ e göndereceğim. Şimdi bir kişi çıksın" dedi. Kalabalıktan bir kişi çıktı. Hacı Bayram onu çadıra aldı. Çadırda önceden hazırlattığı (Geviş getirenlerden, eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan) _ _ _ _ _ lardan birini kestirerek, kanını çadırdan dışarıya akıttırdı. Dışarıdakiler adamın gerçekten kurban edildiğini sanarak ürperdiler. Hacı Bayram dışarı çıktı, "Bir kişi daha gelsin." dedi. Bir adam daha çıktı. Onu da çadıra alıp aynı işlemi yaptı. Sonra dışarı çıktı ve bir kişi daha istedi. İşin (Güldürmek, eğlendirmek amacıyla karşısındakini kırmadan yapılan hareket veya söylenen söz, latife) _ _ _ _ _ ya gelir yanı yoktu. Giden gidiyordu. Bu defa bir şaşkınlık ve duraksama görüldü. Yine de bir (Kız ve kadınlara verilen unvan, bayan) _ _ _ _ _ ileri çıktı. Hacı Bayram onu da çadıra aldı. Aynı olay tekrarlandı. Dördüncü defa Hacı Bayram kurbanlık isteyince tek kişi çıkmadı. Hacı Bayram artık hükümdara cevap verecek durumdaydı:

- Sultanım, vergiden affedilmek üzere (Yalan olmayan, doğru olan şey, hakikat) _ _ _ _ _ müritlerimi sormuştunuz. Benim gerçek müritlerim iki (erkek) _ _ _ kişi ile bir hatun kişiden ibaret üç kişidir.

12. Kelimelerin mayasında ne var? ⁽³⁶⁾

Kelimeler bir işaretçidir. Bildiğimiz varlıkların ve hareketlerin adları olurlar. Varlık ve hareketleri birbiriyle ilişkilendirmeye yarayan kelimeler vardır. İyi güzel de bu kelimeler nasıl oluşur? Bunların mayasında neler vardır? Hangi biçimi, hangi durumlarda alır?

İnsan bilmediğinin meraklısıdır. Biz de sizlerin merak edebileceği bazı kelimelerin yapısını sizlere kavratmak istedik. Malumunuzdur, kelimeler basit, türemiş ve birleşik olmak üzere yapısına göre üç çeşittir. Basitler yapım eki almaz, yalnızdır. Türemişler yapım eki alır. Birleşikler de en az iki kelimeden meydana gelir.

Bu yazmacada bir kelime kolisi hazırlandı. Bu kolideki kelimelerin bir kısmı basit, bir kısmı, türemiş ve kalanı da birleşik. Elinizdeki koliden türemiş ve birleşik kelimeleri atınca, yani üstünü çizince basit kelimelerden kurulu güzel ve seçkin sözlerle karşılaşacaksınız. Bunun için dikkat edip hangi kelimenin türemiş veya birleşik olduğunu bilmeniz gerekecek. Bilmiyorsanız basit kelimeleri seçmeniz lâzım. Basit kelimelerden yapboz yoluyla güzel sözler edineceksiniz.

Kelimelerin yapıları

insanlık	hastalık	borç	bilginin	arkadaşlık	bereketli
namaz	gelmeden	eliaçık	oruç	düşmanlıktan	ilim
Ademoğlu	sağlığın	cömertlik	vatansever	mümin	bilgili
sevgi	değerini	esarettir	uykusu	uzaklaşın	çalışkan
dinin	ticarete	şehitlik	tut	müminin	kardeşlik
uykudadır	fakirlik	cennetin	düşünce	düşmanlık	müminin
destekçi	gelmeden	sabırlı	bilgisizin	aynasıdır	imanlı
direğidir	zenginliğin	güzellik	sıhhat	öldürücüdür	Müslümanlık
ölünce	değerini	anahtarı	hayırhah	kişiyi	kayıp
güleryüz	yeminden	tatlı	kulluğundan	hayırlı	gönüllülük
uyandırılır	ihtiyarlık	kutlu	bul	mutluluk	güvenilir
sevinç	gelmeden	fakirlere	sağlam	dostundan	malıdır
cennetlik	gençliğin	ihtiyarlık	saygı	kolaylık	sevecen
merhametli	değerini	yakınlık	hayırlıdır	taniyin	birlik
acımak	kaçın	muhabbettir	yardımcı	tanışık	takvalı

13. Kelime içinde kelime varmış... ⁽³⁷⁾

Kelimeler seslerden oluşur. Sesler bir araya gelerek kelimeleri, kelimeler de bir araya gelerek cümleleri meydana getirir.

Bu yazmacada pratik zekânız sayesinde kelime içinde yer alan kelimeleri bulacaksınız. Kelimeler çeşitli sayıda seslerden oluştuğu için bir kelime içinden bazen birçok kelime de çıkabilir.

Kelime içinde kelime ararken kullanacağınız kelimelerin sesleri yer değiştirebilir.

Burada önemli olan hem kelime hazinenizin kapasitesini ölçmek, hem de kelime türetmedeki üretkenliğinizi ortaya koymaktır. Kim daha çok kelime türetebiliyorsa o hem çok okuyor hem de onun pratik dil zekâsı çok çalışıyor demektir.

Kelime içinde kelime bulmanız için size sunulan kelimeler tablonun solundadır. Kelimelerin karşısına da üretilecek kelimeleri yazınız.

Üretilcek kelimeler

Besmele				
Şefkat				
İnsaf				
Adalet				
Muhabbet				
Hayat				
Kardeşlik				
Vatan				
Vefalı				
Türkiye				

14. Kelimedemetleriniayırılım ⁽⁶⁾**Nerede bu kelimelerin ucu başı?**

Yazarken bıraktığımız boşlukların, kullandığımız noktalama işaretlerinin ve imla kurallarının kadir kıymeti hiç düşünülmez. Hâlbuki ne kadar da önemli görevleri vardır onların. Bir nokta olmasa, bir virgül kullanılmasa anlam denizi nasıl dalgalanırdı, dersiniz? Ya da bir hâl eki olan {+DA} ile bağlaç olan {DA} nasıl belli olacaktı? İki kelime arasındaki boşluk olmasaydı kelimeler nasıl fark edilecekti?

Bu yazmaca tüm bunların kadir kıymetini öğretecek türden bir çalışma. Elinize bir metin verilecek. Bu metinde ne noktalama işareti var, ne imlâ kurallarına uyulmuş, ne de kelimeler arasında herhangi bir boşluk bırakılmış. Bütün harfler bir bütünlük içinde sizlere okumanız için sunulmuş. Tam bir somun ekmek gibi... Sizler, onu dilimlere ve yudumlara ayıracaksınız, yutması kolay olsun diye.

Yapmanız gereken iş çok kolay. Koltuğunuza oturacaksınız. Yazıyı sol elinize alacaksınız. Sağ elinize de kırmızı bir kalem... Sonra ayrı yazılması gereken bütün kelimeleri, noktalama ve imlâ kurallarına da dikkat ederek ayıracaksınız. Kullanılmayan noktalama işaretlerini de belirleyip yerlerine koyacaksınız.

Üsküdar'da Balık Avı

ümraniyedenkalkıpüsküdarakadarrgitmekçokhoşumagidernedendiyesoracakolursanızbununcevabınıv
eremembilmiyorumamaüsküdarınsahilindeyürürkenyüzünüzüokşayanrüzgarherzamanannemihatırlatı
rbanayurthayatınıyaşamışolmamdanmıdıryıllardırannemdenayırıkalmamdandolayımıdırnedendirbilmi
embundanaldığımızzevkibaşkabirşeydenalamıyorumpazargünüsabahnamazınıkıldıktanbirgüzellallahnev
erdiysekahvaltımiettiktensonraoğlumudayanımaalıpbelediyeotobüsünebinerimümraniyeçarşısının için
dençıkılmaztrafiğinden zor zahmet sağ selamet geçtiktenve hemen ardından çam licatepesine çıkıp oradan aş
ağıyabir kartal gibisüzüldüktenaltunizadeyi geçip fıstık ağacındanyokuşaşağıyuvarlandıktan sonra rahuzurko
kulu üsküdar gelirim birelim de oğlum untatlıveyumuşak elidiğerelim de avmalzemeleribalıkavlamak için h
epüsküdarşemsipaşacamiivekütüphanesininyanınıtercih ederimelinizle atıp boğazasavurduğunuzoltasiz
ebalıkyakalamasabileistanbulboğazınınserinhuzurunuyakalarinsanazatenengüzelavbudeğil midirtabur
enizeoturupoltanızıdadenezesaldıktanyanasipdeyipardınızayaslandıktanbiryandanbulutlarabiryandang
üneşebakıpselamverdiktenöteyandangeçenbüyük gemilerdenbaşkamemleketlerin farklı selamlarını aldık
tansonrabirdeoltanızabalıktakıldıysadeğmeyinkeyfimesizyakaladığınız nasiplerinizle ilgilenirkenyanıba
şınızdangeçenlerin sizlere onurbahşeden bakışları ruhunuzabirazdahagururaşılaröğlenoluracıkışsınızdı
rsahildene ararsanbulunursimitçi çekirdekçitathıçbalıkmalzemecisibalonlara ateşettiren nişancı acıktığın
ızdadagidersinisimitçiden birersimitveyalıkıraathanesindeboşbirsandalyebuldunuzmuartık açkalmazsın
ızçaysimitleöğlen açlığını giderdikten sonra hemen üst taraftayenicamideöğlenamazınıdakılarve kaldığınız
yerdenbalıkavınadevamedersinizböylebirzevkhangimekandadağıtılırhangiyagmurbunubağışlarhangirü
zgarbutohumu getirir bu zevki banabalıkavıvedenizverirevilik gibibirşeybalıkavıayrılmak hüznü verir zorge
lirölüm gelirdargelirakşamadoğruartık sahilde kalabalıkda artmıştır babalarannelerablalarbekarkızveerke
klerhırsızlarkapkaççılarherkesdökülmüş sanki burayagemilerdenotobüslerdenminibüslerdensahildema
hşergünüyaşanı rakşamlarıhelehelepazarakşamlarıbenüsküdarıçok seviyorum ben üsküdarıyaşayanlarıv
eyaşamayanları ile hep beraber seviyorum inşallah üsküdar dabenibenimkadar seviyordur

15. Mektup yazma ve düzeltme istasyonu - harfler yer değiştirmiş ⁽⁷⁾

Arkadaşım bana bir mektup göndermiş. Çok sevindim. Zaten kendisi de benim mektup okumaktan ne kadar zevk aldığını bilir. Sağ olsun; ancak arkadaşımın gönderdiği mektupta bazı kelimeler var ki harflerinin sırası karışmış. Kelimelerdeki bazı ünlü harfler öne doğru yığılmış, ünsüzler geride kalmış. Bazı kelimelerde ise ünsüzler öne çıkmış, ünlüler geride kalmış.

Arkadaşım mektubunu yazdıktan sonra yazısının altına bir uyarı notu düşmüş: “Arkadaşım, bu mektubu çok hızlı yazdığım için arada ufak tefek hatalarım oldu. Beni bağışla. Vakit darlığından dolayı yazdıklarımı bir kez okuyup düzeltemedim. Hani öğretmenimiz yazdığınızı bir kez baştan sona okuyup yanlışlarınızı düzeltin, diyor ya; ben onu yapamadım.”

Arkadaşımın bana yazdığı mektubu hep beraber okuyalım. Yaptığı yanlışları beraberce düzeltelim. Düzelttiğimiz mektubu yeniden yazalım.

Değerli arkadaşım Yakup,

Ne kdaar zaman lodu, seni gröemedim, seninle konşuamadım ve bu yzüden sana olan mhuabbetimi ancak mketup yazarak gdiermek istyiorum.

Şinasi ile Bigadiç'te cddae üzreinde kraşhaştık. Bşo bşo gzeiyordu. Cnaı bri şyelere skulmuştı asnki. Kefyi epk yirende edğildi. Surtia askıtı. “Hayrıdır...” dedim. “Hçi...” dedi umusramaz bir tıvarla. Hain bana mektubunad surmoştun, Şinasi ne yapoyır, deyİ. İšet Şinasi dideğim gibi boş boş gizeyor.

Meznu loduğumuz okula igtim. üBtün hacolarımızı görmeiy muuyordum ama bir ksmını nacak göreblidim. Çünüük bazı hocalarmızın taiyni ıçkmış. Bızaları da emekli olmuş. Mdüürümüz gerövine devam ideyor. Beni karsışında gürönce çok esvindi.

Çanakkale'ye gemlek isityorum. Hele hele Şihetlikleri daloşıp oraların havasını tefenfüs etmek istiyorum. Ne umhteşme yerlre oraları... Gidne rakadaşlarım gördüklrie yerleri anlattıkça gitme istiğem arttıkça artoyır. Gedirken ben de birkaç arkadaşla ebraber getmik istiyorum. Çanakkale'ye giderske, senin memlektein olduuğ için, senin eveni de ğuramak istiyorum ama müsiat misin bilmiyorum.

Dustom, şu sarılar hvaalar soğuk. Pek daşırı çakımıyorum. Sedace katip okumakla meşgulüm. Okuduğum bir kitap var. Beni çok etkiledi. Sana da göndericeğem o kitabı. Umarım ki sen de çok mumnen kalacaksın.

Mahallimezde fakir insanlar için bir denrek kurmak istiyorum ama bu tür şirelin resmi maumeleleri nasıl yapılır onu bilmiyorum. Bu insnaların çocukları da pirezan. Ne yegicek elbisesi, ne yeyicek ekmekleri vra. Sadece ıcamak iytmiyor. Açlıklarını dindrimek, olandan alıp almoyana revmek gerekiyor. Kafamı işmdilerde bu gibi şilere yoruyorum.

Yaklaşan bayram ümnasebetiyle memlekete gitmek igbi bir durum greçekleşebilir. Küyöme gedirsem oradan yazadn askladığım kış kuanlarından birkaç atnesini getiririm. Hiraka oluyor. Sarı renkleriyle bir altın yamuğ gibi. İnsan ahad uzaktan iştha kabratıyor. Allah ne mükemmel nimetler veriyor, ya hu...

Benden şimdilik bu kadra. Mektubumnu cevabını en kası zamanad senden ebkliyorum. Şimidlik sana Allah'tan sağılık, afeyit, bereket, huzur ve salemet diliyorum. Allah'a emenat ve teslim ol.

oşçaH kalın...

Refik GÜLMÜŞ

16. Beni biraz törpüler misiniz? ⁽⁸⁾

Ben bir kelimeler yumağı, cümleler demeti, paragraflar yığını bir yazıyım. Bir küçük oğlan beni bu hâle getirdi. Yazdı, biçti, etti; ancak benim eş ve yakın dostlarımdan bazı kelimelerden bir ikisini de yanıma yerleştirdi. Kendisine defalarca söyledim: Ben kiskancım, benim gibi birini yanıma getirme, diye; ama dinleyen kim. Yazarken aynı işi yapan, aynı anlamı veren kelimeler bir araya getirilir mi hiç?

Siz değerli okuyucular, rica etsem, acaba benim üzerimdeki fazlalıkları alır mısınız? Şimdi siz de soracaksınız: “Kardeşim, senin üzerinde fazlalık olarak ne var ki?” diye. Haklısınız. Öyle uzaktan bakıldığı gibi değil. Yaklaştıkça, onu yakından tanıdıkça ortaya çıkar bazı hakikatler. Size bazı ipuçlarını vereyim ki onların yardımıyla benim fazlalıklarımı ayıklamaya çalışın. Öncelikle eş anlamlı kelimelerim yan yana verilmiş, bunları ayıklayın. Sonra anlamı karşıladığı hâlde fazla görülen kelimelerim varsa onları da törpüleyiverin.

Bu arada eş anlamlı kelimenin ne olduğunu söylememe gerek var, galiba? Eş anlamlı kelime, aynı anlama gelen yazılışları farklı kelimelerdir. Bazı kelimeler farklı dillerin kelimeleri de olsa eş anlamlı diye geçiyor. Meselâ *öğretmen* Türkçe, onun yerine *muallim* Arapçası. *Hane* Farsça, *ev* Türkçesi. Bunların yanında birbirinin yakını olan kelimelere de eş anlamlı diyen var; ama bu konuda dikkatli olmak lazım. Farkın farkını veren kelimeler eş anlamlı sayılmaz. At cinsleri, kalem çeşitleri, kağıt türleri verilirken bunlar farkın farkı sayılır ve eş anlamlılık söz konusu olmaz. Gereksiz yere kullanılmış kelimelerim olabilir, onları görün ve atın. Sonra anlama uymayan fazlalık ekler varsa onları da silip çıkartın. Hâsılı beni biraz güzelleştirin, sevimli bir metin haline getirin.

İyi ki varsın öğretmenim

Günümün her anları, bütün zamanı sizi düşünmekle, tefekkür etmekle geçer. Hayatım ve ömrüm okula bağlıdır sanki. Okul varsa nefesler ve soluklar alıp veririm. Yoksa, sanki, güya ben de yok olacağım, mahvolacağım. Tatildegdik. Kış tatili. Uzağı da uzağı. On beş gün diye başladık. Üç haftaya, yirmi bir güne çıktı. Kar yağdı bir hafta, yedi gün daha uzağı. O verdiğiniz kitapları bitirdim, sonuna ulaştım. Keşke biraz daha, çok fazla verseydiniz. Verdiğiniz okuma kitapları bana yetmedi, kâfi gelmedi öğretmenim. Okumaya aç bir pars gibiyim. Yazmamı istediğiniz, emrettiğiniz günlüğlerimi de yatmadan önce her gün zamanında yazdım ve yazıyorum.

Öğretmenim, sizi özledim, size hasret duyuyorum. Sohbetinizi, konuşmanızı özledim. Anlattığınız hikâyeleri, öyküleri masalları özledim. Geçen gün anneme de anlattım, bahsettim, sizin bize anlattıklarınızdan, bahsettiklerinizden. Öyle çok beğendi ve hoşlandı ki... Bana gene gene, yine yine anlattırdı. Sizin gibi bir öğretmenim, muallimim olduğu için çok memnun oldu.

Bu hafta sonunda, pazar günü artık, bundan sonra havalar mevsim normallerine dönecekmiş. Dönünce de açık gidecekmiş, kapalı gitmeyecekmiş. Babam böyle söyledi, dedi. Ve biz de bu açık havalarda, iyi havalarda yola çıkıp İstanbul’a varacakmışız, gidecekmişiz. İstanbul’a döner dönmez, varır varmaz ilk evvela önce sizi görmeye gideceğim. Size köyde yaşadıklarımı anlatacağım, aktaracağım. Bu yaşadıklarımı, gördüklerimi günlüğüme ayrıntısıyla, detayıyla not ettim, kısaca yazdım. Günlüğün böyle faydaları ve yararları da oluyormuş.

Tatildegken kardeşim Ayşe hastalandı, sağlığını kaybetti. Çok üzüldük, eseflendik. Doktora ve hekime götürdük. İğne ve şurup verdi doktor. İğneleri vurdurmak istemedi, arzu etmedi. Babam bu konuda, bu mevzuda asla, kesinlikle taviz ve ödün vermediği için iğnelerin hepsi, bütünü vuruldu. İğneler bitmeden Ayşe’nin ağrısı kesildi, dindi; ama dedim ya iğnelerin hepsi, tamamı vuruldu. Kardeşim iyileşti, sağlığına kavuştu da kendisine hiç dikkat etmiyor, özen göstermiyor. Babam her zaman, her an söyler ve der *en iyi doktor insanın kendisidir* diye. Gerçekten de, hakikaten de öyle... Biz kendimizi iyi korumazsak, kollamazsak bizi bizden başka kim iyi koruyabilir, kollayabilir?

Değerli öğretmenim, sizinle en kısa zamanda görüşmek dilek ve temennisiyle... Size Allah’tan, eşinize, hanımınıza, çocuklarınıza, evlatlarınıza, anne ve babanıza, dede ve ninenize, velhasıl tüm sevdiklerinize sağlık, sıhhat, afiyet, sevinç, mutluluk, başarı, muvaffakiyet dilerim.

Allah’a emanet ve teslim olunuz. Elif Bilgenur YILMAZ

17. Biten harfle başlayan kelimeler ⁽²²⁾

Türkçe bir kültür, medeniyet ve imparatorluk dilidir. İmparatorluk dilleri Türkçe gibi her zaman farklı dillerin buluşma mekânı olmuştur. Bu bir noksanlık değil, bilakis zenginliktir. Bu yüzden eski edebiyatımız dilimizin zenginliğini gösteren zengin örneklerle doludur.

Eski edebiyatımızda çok kullanılan sanatlı bir yazma çeşidi var. Bir kelime hangi harfle bitiyorsa hemen yanındaki kelime de o harfle başlıyor. Buna “*Gel Leylâ ağlayalım makberde*” mısrasını örnek olarak verebiliriz.

İşte, size verilen metindeki kelimelerin son harfiyle, takip eden kelimelerin ilk harfi aynı. Siz kelimelerin son harfini bulursanız yanındaki kelimelerin de ilk harflerini bulmuş olursunuz. Yan yana gelmiş çizgilerden de bu anlaşılacaktır. Sizler de aynı harfleri bulup çizgilerin üzerine yazacaksınız.

Boş zamanlarınızda siz de böyle metinler yazabilir, kelime hazinenizi sınavabilirsiniz. Şunu da unutmayınız ki sizin yaşınızdaki kişiler dili iyi kavırsa, hayatlarının sonraki dönemlerinde dil ile ilgili bir sıkıntı çekmezler; çünkü ağaç yaş iken eğilir.

Kardeşime mektup

Kardeşi _ _erve,

Be_ _e zamandı_ _ize'd_ _ğlenme_ _oşma_ _ırların_ _ya_ _oyma_ _üçü_ _ulübelerin_ _ncelemey_ _stemişimdir. Yalnız_ _eliha'nı_ _ines_ _stemediğ_ _çi_ _ecm_ _l_ _ğlenemeyeceğiz.

Kardeşi_ _erv_ _skide_ _ergi_ _epetler_ _çin_ _ri_ _oyardı_. Babam_ _yv_ _ldırı_ _erihan'_ _rmu_ _oplatı_ _ize'd_ _ğlenirdi_

ardeşi _erv_ _niştemi_ _inesini_ _eslihan'_ _nlatadurduğ_ _mma_ _ehr_ _siml_ _l_ _itab_ _slattığım_ _şık'_ _nlatma.

Kardeşi_ _erv_, _vcili_ _utus_, _nutm_ _blam_ _itti_. _ahmetl_ _s_ _ğabeyi_ “_erv_ _vcili_ _utusun_ _sl_ _sılması_. _ine_ _erve'y_ _lbett_ _ _adidesin_ _steyece_, _ims_ ‘_yva_, _ayı_ _e_’ _iyemeyecekti_.” _icasın_ _srarl_ _blam_ _ktarmı_. _imd_ _nad_ _srar_ _ra_ _ıldı_. _imiler_ _nşalla_ _ayflanmaz.

Sen_ _nşalla_ _aftay_ _rarı_ _uhabbetlerimle...

18. Kelimeler parçalanmış, heceleri bütünleyelim ⁽²⁸⁾

Heceler arkadaşlarını kaybetmiş

Hecenin ne olduğunu bilirsiniz. Hani, bir hamlede çıkardığımız sesler... Bir hamlede çıkardığımız seslerde mutlaka bir ünlü harf bulunur. Örnekler verelim: “*Ki-tap-la-rı-mı*” kelimesini hecelediğimiz gibi.

Bu yazmacada hece karmaşasını ortadan kaldıracığımız bir metin var. Heceler birbirinin kelime bahçesine girmiş. Her kelimenin hecesine sahip çıkması lâzımdır. Sadece o da değil. Bazı kelimelerin heceleri kendisinden kaçmış. Onları da kendi yerlerine getirmek gerekir. O yüzden sizler birbirlerinin bahçesine girmiş heceleri kendi bahçelerine alacaksınız. Öbeğinden ayrılmış heceleri de öbeklerine ekleyeceksiniz.

Meselâ “İnsanlar sağlıklarının ve zamanlarının kıymetini bilmezler.” cümlesi, hece karmaşasında “İnsan larsağlık larının vezam anları nınkıyme tini bil mezler.” şeklinde olmuşsa siz kırmızı kaleminizle kelimelerin gerçek yerlerini belirleyeceksiniz. Heceleri dağınık cümleyi “İnsan+lar//sağlık+larının//ve//zam+anları+nın//kıyme+tini bil+mezler.” şeklinde düzelteceksiniz. Birleştirmede artı (+) ve ayırmada çift eğik çizgi (//) işaretlerini kullanacaksınız.

Bu metinle doğru hecelemenin kıymetini anlayacağız. Kelimelerin doğru yazılışının önemini kavrayacağız.

Hediye Altınlar

Gen cinbi risi Kabe’ dehep, “Eydoğ ruların yar dımcı sıolan Allah’ım, Eyha ram dansakı nanla rınyardım cısıolan Allah’ım, sanaham düsena ede rim.” diyedu ae der. Budu rum her kesindik katiniçe ker. Birisi:

- “Ne denhepay nıdu ayı yapı yorsun, baş kabir şey bil miyormu sun?” der. Odaan latır:

- “Ye dise kizse ne ön ceyine Kabe’deikenı çial tındo lubir tor babuldum. Tambi nal tınvardı. İçim denbir ses ‘Bu al tınlarla, şunla rışun larıya parsın.’ di yordu. Hayır, de dimken diken dime. Bube nimde ğil. Baş kası nınmalı, kul lan mamha ramolur, dedim. Busıra dabiri si:

- “Şöy lebir tor babu lanvar mı?” di yeba ğırıyordu. Çağır dımonu:

- “Nasıl birtor baydı? İçin denevardı?” diyesor dum. Tor bayıta rifetti ve “İçin debi naltın vardı.” dedi.

- “Tor banbu rada.” diye rekverdim. Adam tor bayı açıpba na o tuzal tınverdi. Paza ragit tim. Temizyüz lügenç bire siri öve reksa tıyorlardı. Gen cinte mizli ğidik kati miçekti. Yan ları nagittim:

- “Bukö leiçin neis tıyorsunuz?” dedim. “O tuzal tın.” dediler. Adam danaldığım o tuzal tını verip gen cisatın aldım. Biri ki yılgeçti. Genç çokça lışkan, çoke depli idi. O nual dığma çokmem nunol muştum. Bir güno nun lagider kenkar şıdani kiüçki şigeliyordu. Gençba nade diki:

- “Efen dim, benFas emi rininoğ luyum. Buge lenlerba bamına damları. Be nibul dular. Sen denbe nisa tınal makis terler. Seni yibirin sansın. On lara o tuzbinal tındana şağı yosatma.” dedi. Okışi lerya nımagel di.

- “Bu esi ribi zesa tarmısın?” de diler. “Sata rım.” dedim. “Alt mışal tınverelim.” dediler. Bende “Olmaz.” dedim.

- “Senbu nupazar dano tuzaltı naalma dınmı? Bizsa naikimis linive riyoruz” dediler.

- “Öyley segi dinpa zardanalın.” dedim. Arttı raart tıra yir mi binaltı nakadarçık tılar. O tuz binaltın dana şağı olmaz, dedim. Çare sizka bulettiler. Ben ootuz binal tınıle işyer leriaçtım. Tıca retyap tım. Da haçok zen ginol dum. Bir günba naar kadaşlarım:

- “Çokzen ginbira ilenini yibir kızıvar. Baba sıye nive fatetti. O nun laseniev lendir elim.” dediler.

- Bende “Olur.” dedim. Ni kahkı yıldı. De veyük leriçe yizini getir diler. Çe yıza rasın dabir tor badik kati miçekti. Kıza “Bune dir?” dedim.

- “İçinde 970 al tınvar. Babam Kabe’ debu nukay betmiş. Bu langen ceo tuzu nuvermiş. Kalanı nıdaba nahe diyeetti. Çeyi zineko yarsın dedi.” diyean latti.

De mekki buldu ğumal tınlar be nımrız kımı mış. Verme seıdim ha ramyol dangele cekti. şimdihe lalyol danyı ne bana geldi. Banayar dımedip ha ramlar danko ruyan, niceni metlerih sane denyü ce Rabbim'e hamde derim.

19. Metinle ilgisiz kelimeleri atalım ⁽²⁹⁾

Bir grubun asıl üyelerini tanımakta zorlanılmaz, değil mi? Bir metin var elinizde. Her kelime, anlatılmak istenen konu için ayrı bir vazife almış. İçlerinden bir kelimeyi çıkardığınız zaman anlamakta zorluk veya noksanlık meydana gelebilir.

Bu yazmacada cümlelerde gereksiz ve anlatımda fazlalık olan kelimeleri bulmaya çalışacaksınız. Metni okuyacaksınız. Okuduktan sonra kendinize şunları soracaksınız: *“Okuduğum metinde gereksiz herhangi bir kelime var mı, yok mu?”*. Bu sorudan sonra fazlalık ve gereksiz kelimelerin altını çizeceksiniz.

Metinde fazlalık görünen kelimeler, metnin anlamıyla da ilgisizdir. Okurken zaten gereksiz ve fazlalık olanları kolayca ayırabilirsiniz. Metni okuyun ve sonra metni anlamaya çalışın.

Bu zor çalışmanın sizlere kolaylık gösterecek başka ipuçları da var. Bunlardan en önemlisi, fazlalık kelimelerin toplamından metnin altındaki anahtar cümlede bir vecizenin oluşmasıdır. Ayrıca gereksiz ve fazlalık kelimelerin hece sayıları da anahtar cümleciklerde belirlenmiş durumda. Oradan da faydalanabilirsiniz. Bulduğunuz kelimeleri anahtar cümleye yerleştirdiğinizde her fazlalık kelimenin birleşiminden bir vecize yazmış olacaksınız.

Allah Haramdan Kaçanı Korur

Ünlü hükümdar Timur'dan sonra yerine geçen oğullarından Şahruh bilime ve bilğine değer veren, dindar, halim selim biriydi. Bilginlerle oturup kalkmaktan zevk alırdı. Şahruh'un çevresindeki bilgin limanıdır kişilerden biri de Nimetullah Efendi idi. Dilin aynı zamanda evliyadan olan Nimetullah Efendi'nin dilinden düşürmediği bir söz vardı: "Allah haramdan kaçanı korur." (Yani kişi haramdan kaçarsa Allah ona haram yedirmez, nasip etmez, demek istiyordu.)

Bu sözü müşterisi sık sık tekrar eder, bununla biraz da hükümdar ve adamlarını uyarmak amacı güderdi. Şahruh da bunun her zaman mümkün olmayacağını, insanın bazen bilmeden de harama el uzatabileceğini ileri sürerdi. Şahruh bir gün sarayında özellikle Nimetullah Efendi'yi ağırlamak üzere bir ziyafet düzenledi. Başta hükümdar ve Nimetullah Efendi olmak üzere davetliler sofraya oturdular. Başyemek kehribar gibi kızarmış bir kuzu yaşlılık çevirmesiydi. Herkes gibi Nimetullah Efendi de iştahla yiyor, yedikçe "Allah haramdan kaçanı korur." sözünü tekrarlayıp duruyordu. Hükümdar ve adamları da bıyık altından gülüyorlardı. Nihayet yemek bitti. Şahruh Nimetullah Efendi'ye sordu:

- Allah haramdan kaçanı her zaman ve her durumda korur mu?
- Evet korur, haramdan kaçana Allah haram nasip etmez.
- Ama hocam seni korumadı, sen de bizimle birlikte bütün haram yedin.
- Hayır, ben haram yemedim hastalıkların haramı siz yediniz.
- Boşuna iddia etme hocam, sofrada yediğimiz kulaktır kuzuyu benim adamlarım çalmıştı, hırsızlık malıydı o günden...
- Olabilir, size yarın haramdı; ama bana helaldi. Hükümdar lâhavle çekti:
- Nasıl olur hocam, çalınmış bir kuzu bize haram, sana helal?

Nimetullah Efendi sözünü bağladı:

- Eğer inanmıyorsanız, kuzunun sahibini bulun, sorun ibarettir...

Gerçekten hükümdarın bugün adamları bilir çaldıkları kuzunun uzunluğunu sahibini buldular. Yaşlı bir kadındı kuzunun sahibi. Kuzuyu gecenin çaldıklarını, hayat pişirip yediklerini itiraf ettiler ve parasını ödemek istediklerini söylediler. Kadın parasını almayı hastalar reddetti ve kendilerine beddua etti.

- Ben o kuzuyu parası üç için değil, bu havalide Nimetullah Efendi diye mübarek bir zat varmış, ona ikram etmek için yetiştiriyordum, dün diye açıklamada bulundu.

----- ; ----- , ----- , -----

20. Harf küpünden harf alalım ⁽³⁰⁾

Bilirsiniz ki bir yazıda bazı harfler noksan olsa bile o yazıyı hemen hemen doğru okuruz. Bunu geçmişte edindiğimiz kelime hazinesi yardımıyla yapabiliriz. Kelimeyi oluşturan harflerin çoğu söylense kalanı hemen tahmin edilebilir.

Çevrenizde yanlış konuşan kişilerin yanlışlarını nasıl hemen yakalayabiliyorsanız; yine çevrenizde noksan söylenen kelimeleri nasıl tamamlayabiliyorsanız bu yazıda da noksan kalan kelimeleri hemen tamamlayabilirsiniz. Çok kolay bir iştir bu. Konuşmak, konuşurken hata yapmak gibidir. Hatayı biz yapacağız, hatamızı sizler düzelteceksiniz; ancak buradaki hata, kelimeleri gerekli harflerinden mahrum bırakarak yapılacaktır.

Kelimelerin harf mahrumiyetlerini sizler telâfi edecek ve gidereceksiniz.

İşiniz kolay. Elinizde kalem, metni güzelce okuyacaksınız. Zaten bizler sizleri hep düşündüğümüz için yanınıza bir de harf küpü koyduk. Size lâzım olacak harflerin hepsini bu küpe yerleştirdik. Harf gelmesi gereken boşluğu gördüğünüzde hemen harf küpüne müracaat edin. Gerekli harfi aldığınızda da onun üzerini karalayın; çünkü her harf bir kere kullanılacaktır. Bilmiş ve bitirmiş olarsınız.

Küçük _İr Çamur Den_Zi _Ulandırmaz

Sultan A_met'le Aziz Mahmut Hüda_i birbi_lerini o ka_ar sever sayar_ar, birbirl_rine o k_dar ba_lıdırlar ki, bu se_gi sa_gı ve bağılı_tan kay_aklanan bir_ok ol_y ilg_li kita_larda yer almış_ır

Sultan Ahmet, Şeyhi Aziz Mahmut'a bir hed_ye s_nmak istiyordu. Mür_idinin ke_disinden bu he_iyeyi kab_l etmesi onu çok mutlu _decekti. Sultan Ahmet bir gün kendine uygun _ördüğü bir hediye_i Aziz Mahmut Hüdayi Hazretlerine _önderdi. Ama Şe_h Hazretleri kabu_etme_i. Şüphesiz bu kabul etmeyiş, sultan_k_rşı bir tavır anlamına g_lmiyordu. Gerçek din büyüklerinden çoğu prensip olarak hediye kabul_tmezdi. Bu, büyük insanların dünya malına hangi g_zle baktıklarını, başkaları_çin _laşılmaz sayılan şeylerin na_arlarında hiçbir d_ğer taşımadığını ifade etmenin bir yolu_du

Sultan Ahmet, şe_hi Hüdayi'nin kabul etmediği hediye_i yine bu dev_in maneviyat ulul_rından Abdülmecit Sivasî'ye gönderdi. Sivasî kab_l etti. Kendisine, padişahın aynı hediye_i Aziz Mahmut Hüdayi'ye _unduğu ama kabul etmedi_i de hatırlatıldı. Sivasî Hazretleri gerçek büyüklere _akışır bir tutu_ ortaya koydu:

"Hüdayi Hazretleri bir kar_a değildir ki leşi kabul etsin." dedi. Aziz Mahmut Hüdayi'ye _e "Sizin kabul etmediğiniz hediye_i Şeyh Sivasî kabul etti." dediler. O_un te_kisi de şöyle oldu:

"Onun i_in _iç bir sakıncası yoktur. Çünkü o ö_le büyük bir um_an (okyanus)dır ki bir pa_çacık çamurun ke_dini bulandırmayacağını bilir."

Harf küpümüz

B İ S h y r d l e a ğ v y k n ç a i p y t i u ş n d u e g g y l d a a e e ö i u z e y
y r u a ş ğ m y g d n p ç h y m r n

21. Bu kelimeler kendi yerlerine oturmamış ⁽⁴⁴⁾

Kelimeler cümlede baştan savma kullanılmaz. Her kelimenin bir anlamı ve kullanıldığı yerde bir görevi vardır. Görev olarak kelime isim veya sıfat olabilir; anlam olarak gerçek veya mecaz anlamda kullanılmış olabilir. Bu, yazarın kendi tercihidir.

Bu yazmacada yazarın yerlerini karıştırdığı kelimeleri yerlerine koyma işi var. Yapılacak iş, verilen metinde büyük harflerle yazılmış kelimeler birbirlerinin yerine oturmuş. Metnin bütününe bakarak cümle ve kelime anlamları da dikkate alınarak yanlış yerlere oturan kelimeler kendi yerlerine oturtulacak. Bu işi yaparken cümle anlamına ve kelime anlamına özellikle dikkat ediniz.

En Temiz ve En Pis Organ: Kalp ve Dil

Hazreti Lokman (Lokman Hekim), **BANA** yardımcısı ile ava çıkmıştı. Avdan dönerken bir kabile reisi Lokman Hekim'e bir gece misafir kalması için **GECE** etti. Lokman Hazretleri de kabul **ISRAR** o gece **BAŞKA** kaldı. Kabile reisi Hazreti Lokman için bir koyun kestirdi. Hazreti Lokman çömezine:

— Kesilen hayvanın en temiz iki azasını kes bana getir, dedi. Çömezi gidip koyunun **ŞEREFLENDİRMESİ** ve dilini **BİLDİN** getirdi. Hazreti Lokman:

— Aferin bildin, dedi.

İkinci gün **EDEREK** bir kabile reisi, Hazreti Lokman'a bir **MİSAFİR** de kendisinde misafir kalması ve evini **KESTİ** için ısrar edince, Lokman Hazretleri onu da **KALBİNİ** bir gece de onun evinde kaldı.

Orada da ziyafet olarak bir **HAYVANIN** kestiler. Hazreti Lokman gene çömezine bu sefer:

— Hayvanın **KIRMAYIP** en pis yerinden ikisini kes getir, dedi. Yardımcısı yine hayvanın dilini ve kalbini kesip önüne koydu. Lokman Hazretleri çömezine:

— Aferin bunu da **KOYUN**. Hakikaten insanın ve **YANINDA** en pis ve temiz yeri, kalbi ve lisanıdır, buyurdu.

22. Kelime köşeleri sürtünüp törpülenmiş (48)

Kelimeler birbirleriyle arkadaş olunca bir arada bulunurlar. Bu arkadaşlık anlam arkadaşlığı veya biçim arkadaşlığı olabilir. Her iki durumda da bazı kurallara uyulmak zorundadır. Anlamca ve biçimce bir alâka bulunmayan kelimelerin bir arada bulunması beklenmez. Zaten böyle bir beraberlik işe yaramaz.

Bu yazmacada bir araya gelen kelimelerin başında ve sonunda bazı harfler törpülenmiş. Bize de birileri bir vazife verdi. Dediler ki törpülenip düşen bu harflerin neler olduğunu bulun. Bulduklarınızı da yerlerine yazın. Okunup anlaşılacak bir hâle sokun.

Meselâ “Hayatın en zor tarafı seçmektir.” cümlesinin “_ayatl_ en zor _araf_ _eçmekti_.” şekline dönmüş hâlini nasıl düzeltiriz? Uygun harfleri gerekli yerlere yazarak, değil mi? İşte bu yazmaca da aynı. Vazife mukaddestir. Madem faydalı olmak bir fazilettir; o hâlde biz de bu yazının anlaşılmasına yardımcı olalım.

Bilge ile Köpek

Bir _ilg_, bir _öleti_ başınd_ _turmaktadı_. _usuzlukta_ _ırla_ bir _öpeği_ devamlı olara_ gölete _ada_ gelip, tam su _cecekke_ _açmas_ _ikkatin_ _eke_. _ikkatl_ _zle_ olayı. _öpe_ _usamıştır ama gölete _eldiğind_ sudaki _ansımasın_ _örüp_ _orkmaktadır. Bu _üzden de suyu _çmede_ _açmaktadır. _onunda_ _öpe_ _usuzluğ_ _ayanamayı_ _endin_ _ölet_ atar ve kendi yansımasını _örmediğ_ _çi_ suyu içer. O _nd_ _ilge_ _üşünür:

-_enim -bundan _ğrendiği_ şu oldu, der.

-Bir _nsanı_ _stekler_ ile _rasındak_ _nge_, _oğ_ zaman kendi _çinde_ büyüttüğü _orkulardı_. Kendi içinde _üyüttüğü_ _ngellerdi_. İnsan _un_ _şars_, _stediklerin_ elde _debili_.

Ama biraz _ah_ _üşününc_ _slınd_ _erçe_ _ğrendiğ_ _eyi_ _unda_ _arkl_ _lduğun_ görür. _sıl_ _ğrendiğ_ _şe_, insanın bi_ _ilg_ _ile olsa _ir_ _öpekte_ _ğrenebileceğ_ _ilginin va_ _lduğudu_. Bu yüzde_ n_ _arsa_ paylaş, _enden de _ğrenilecek bir _eyler vardı_ _iğır _nsanlar _çin...

er insanı bir _ikâyesi ve _öyleyece_ bir _özü mutlak_ _ardır.

23. Ben bu kelimeleri anlamıyorum ⁽⁵⁰⁾

Dil, insanların anlaşmak için kullandığı çok değerli bir araçtır. Bu aracın kalitesi ortaya koyduğu eserlerden anlaşılır. Türkçe, geçmişten günümüze binlerce eser ortaya konan bir dildir.

Türkçenin her devrinde bünyesine alıntı kelimeler girmiştir. Türkçe, alınan bu kelimeleri kendi kuralları ve yapısı içinde işlemiş, kendisine daha uygun hâle getirmiştir.

Son zamanlarda alınan bazı kelimeler var ki istilacı gibi dile girmiş; ancak dilin kurallarını ve yapısını tanımıyor. Geldiği dilin yapı ve kurallarını korumakta inat ediyor.

Bu seferki yazmacada, verilen metindeki cümlelere girmiş istilacı bazı kelimeler var. Bunlar, Türkçenin kendi malı olan kelimeleri dışarı atmış, yerlerine kendileri oturmuş. Sizler işte dışarı atılmış kelimelerin yanına istilacı kelimenin bulunduğu cümlelerin numarasını yazacaksınız. Sonuçta da yabancı kalmakta direnen kelimelerin yerine onları yerleştirmiş olacaksınız. İşiniz biraz zor; ancak bunu bizden başka kim yapacak?

Atılmış Kelimeler Listesi

Kelime	Cümle	Kelime	Cümle	Kelime	Cümle	Kelime	Cümle
bölüm		e-posta		köşe		serseri	
dışarı		gözde		lâfazanlık		sinirli	
dizüstü		hata		saçma		sohbet	
eğik		hava		yabancı saha		gözden geçir-	
engel		kıdemli		savunma		yarı zamanlı	

Cümleler

1. Modacılar, bazen çok absürt tasarımlar ortaya koyabiliyor.
2. Çok agresif olmak insanın ruhuna zarar verir.
3. Arkadaşlarım beni ziyarete gelince fevkalade bir ambiyans meydana geldi.
4. Yaptığımız maçta arkadaşım bütün topları auta attı.
5. Polis olay çıkaranların ilerlemesini durdurmak için önlerine bariyer koymuş.
6. İnternette sınırsız chat etmek hem bedene ve hem de ruha ziyan.
7. Bilgilerinizi son kez çek edip sınava öyle girin.
8. Takımımızın defansı bu sene hiç sağlam değil, galiba...
9. Televizyon ekranlarında bazı kimseler uzun uzadıya demagoji yapıyorlar.
10. Şirketin pazarlama departmanı senden mi soruluyor.
11. Önümüzdeki hafta deplasmanda ne yaparız bilmem?
12. Sizin karşınızdaki beyefendi gazeteciliğin duayenlerinden biridir.
13. Sizin de herhalde bir e-mail adresiniz vardır, değil mi?
14. Maçta bir faul penaltıya sebep oldu ve sonuçta mağlup olduk.
15. Okulum olduğu için part-time bir iş bulmam lâzım. Hiç bilgin var mı acaba?
16. Benim dinlediğim radyo çok hit parçalar çalıyor, inanmazsan dinle.
17. İngilizlerle yaptığımız maçta holiganlar her zaman bir olay çıkarırlar.
18. Her nedense bu italik yazı benim hep hoşuma gitmiştir.
19. Sen hangi maçta korner vuruşundan gol attın?
20. Son zamanlarda herkes laptop bilgisayar almayı tercih ediyor; çünkü her yere kolayca taşınabiliyor.

24. Tersten de düzden de aynı kelimeler ⁽⁵²⁾

Bazı kelimeler düzden de tersten de aynı yazılıp söylenir. Dilimiz böyle kelimeler üretmeye çok müsait. Biz de bu türden kelimelerden bir demet hazırladık. Bu kelimeleri çeşitli cümlelerde kullandık. Kullanırken de harflerin bazı yerlerinde birkaç noksan harf bıraktık.

Noksan bırakılan harfler, sizi fazla zorlamayacak; çünkü baştan size “Düzden de tersten de aynı yazılıp söylenen kelimeler vereceğiz.” demiştik. Boş bırakılan yerleri boşluğun devamındaki seslerden bulabilmeniz mümkündür.

O hâlde yazmaca takipçileri sizlere cümleleri ve cümle içindeki boşlukları aşağıda takdim ediyorum. Boş bırakılan harf yerlerini uygun harflerle siz doldurunuz.

Cümlelerde Tersli Düzlü Kelimeler

1. _ _ _ **na**'da cadde üzerinde elele yürüdük.
2. _ _ _ **nizi** takip ede ede eve kadar gelebildim.
3. Akşam evimde bir tabak _ _ **bak** ve _ **ek** yedim. Yediğimden hiç _ **at** almadım.
4. Sen hayatında hiç _ **da** gördün mü? Görmediysen _ us.
5. Rüzgar _ **se** _ **se** bütün kumları savurmuş.
6. Birader, sen _ **ga** mısın da başköşeye oturdun?
7. Bizim _ _ _ **ümüzü** yiyen insan hep yemek ister.
8. Hekim “_ _ **ren** ağrıyor?” diye sordu.
9. _ _ **çak** göçmenler _ **es** çıkarmadan sınırı geçti.
10. Ekonomik kriz bizi _ _ **get** geçecek diyorlar.
10. Kardeşim, _ _ _ **ma** da bir şey denmiyor ki...
11. _ **ök** ve gök Osmanlıcada aynı yazılır.
12. _ _ **rim**, nerelerdesiniz yahu?

25. Gökten kelime yağıyor ⁽²⁵⁾

Her kelimenin alâkalı olduğu kavramlar vardır. Meselâ *kalem, defter, silgi, satır* deyince *yazma* kavramı akla gelir. İşte bir kavram etrafında toplanabilen kelimelerle beraber o kavramın kapsadığı çevreye *kavram alanı* diyebiliriz.

Bu yazmacada gökten elli kelime yağacak. Yağan bu kelimelerin her birini kavram sepetine onar onar derleyeceğiz. Hangi kelime hangi kavramla ilgiliyse o kelimeyi o kavram sepetinin içine yazacağız. Yani bir kavramla ilgili on kelime var. On kelimeyi bulmadan kavram sepeti dolmuş sayılmıyor.

Bu şekilde kavram alanlarına çalışmak, sizlerin mantık gücünüzü ve kelimeleri doğru yerde ve doğru bağlantıyla kullanabilme yeteneğinizi artıracaktır. Şimdi sizlerden gökten yağan kelimeleri kavram sepetlerine derlemenizi bekliyoruz.

Gökten yağacak kelimeler	altını çizmek, bağrına basmak, bakım, bayramlaşmak, burnunda tütme, bülbülün altın kafesi, cilt, cümle, düşün, ekran, el öpmek, elektrik, gözetmek, gözlük, güven, haber, hâl hatır sormak, hasret, hediye, hız, hizmet, huzur, ilerlemek, iletişim, kalem, kalp, karşılık beklememek, kırgınlık, kitap, korumak, miras, not almak, para, paragraf, paylaşmak, satır, savaş, selam söylemek, sınır, soy ağacı, şehit, tanımak, teyze, toprak, tuş, virgül, virüs, yarış, zaman, ziyaret,				
Kavram sepetleri	Akraba	Okumak	Sevgi	Teknoloji	Vatan

26. Fazlalık kelimeleri arada kaynatalım ⁽⁴²⁾

Her yazı, belli miktarda kelimeyi sinesine çekip arada eritebilir. Yazılarda yer alan kelimelerin bazıları açıklamaya ihtiyaç duyabilir. Bu durumda metinlerdeki isimlere sıfatlar, fiillere de zarflar gelebilir.

Metinlerde yer alan sıfatlar isimleri daha belirgin hâle sokar. Zarflar da fiilleri çeşitli yönleriyle belirginleştirir. Öteki kelime türleri bu kadar serbestçe yazıya girme hakkına pek sahip değildir, mutlaka görevleri olmalıdır.

Bu yazmacada, size bir metin verildi. Bu metne listedeki kelimeler yerleştirilecek. Bunları yerleştirirken kelime türlerine dikkat etmek işinizi kolaylaştırır. Yirmi kadar kelimenin her birinin numarası var. Kullanmayı uygun gördüğünüz yere kelime numarasını girebilirsiniz.

Bakalım, arta kalan kelimeniz olacak mı? Şimdiden kolay gelsin...

Kelime Listesi
gibi, çok, galiba, mukaddes, unutulmaz, hüngür hüngür, şefkatle, saf, engin, hakikaten, küçük, güzel, düzenli, kısa, tamamen, garip, yakın, iyice, aslında, artıkça

Mehmet Akif

Orta bir boy, geniş ve yuvarlak omuzlar. At sırtından inmemiş eski Türk akıncıları gibi, gövde kısmı bacaklardan daha uzun. Makine ile kesilmiş saçlar. Hayretle kalkık kaşlar. Kestane renkli derin gözler. Öfkeli zamanlarında bile kadife parıltıları yapan yumuşak bakışlar.

Onu ilk defa rahmetli Enver'in evinde görmüştüm. Balkan Savaşı'nda vatanın uğradığı felâkete şiirleriyle tek başına ağladığı günlerde idi. Her hafta bir başka mersiyesini ana toprağın bir yarasına sarıyordu. Herkesin sustuğu, dillerin tutulup kalemlerin uyuştugu bu facia ortasında o ruhun ve vicdanın ilâhî bir meşalesini eline almıştı.

Sarıgül'de, yumuşak sedirli mert bir dost evinde, pencereleri çok renkli bir bahçeye bakan bir odada idik. Tek tük ak düşmüş siyah sakalı, konuşurken dişlerinin parıltısını artırıyordu. Kendi evini, Rumeli'yi kaplayan kan sellerinden kurtulmuş göçmenlere verip bir dostuna misafir olmuştu.

O gün vatandan başka hiçbir şey konuşulmadı. Kanım kaynamıştı. Aramızda mefkûre ayrılığı yoktu. Ancak ona giden yollar başka başka idi. Ona candan bağlandım ve tabutunu omzumda taşıdığım güne kadar da içimin sevgisi arttı, eksilmedi.

CÜMLE BİLGİSİ

27. Bu cümleler çok uzun ama... ⁽⁵⁵⁾

Elimize bir kitap alınız. Bazen sıkar bizi. Yok cümleler uzun, yok yazılar küçük falan. Burada bir gerçek var. Uzun cümleler can sıkar. Başka bir gerçek daha var. Uzun cümleler geniş ve derin fikirlerin ifadesidir. Uzun cümlelerden canımız sıkılıyorsa ne yapabiliriz? Onları kısaltabiliriz. Mümkün müdür? Elbette. Türkçe, dili kullanma bakımından dünya dilleri içinde en kolaylarından; çünkü sondan eklemeli bir dil.

Türkçede uzun cümleler daha çok filimsilerle ve bağlaçlarla kurulur. Bunları kısaltmak için de filimsileri ve bağlaçları atarız. Cümleler de kısalmış olur.

Bu yazmacada da sizleri uzun cümleleri kısaltma görevi bekliyor. Varsa filimsi veya bağlaç, onları çıkartabilirsiniz ve cümle daha sade hâle gelebilir.

Kısaltılacak Cümleler

Hastalandığı için okula gitmeyeceğini bildiğim üç yıllık okul arkadaşımın akşam babasından fırça yemesi kendisini çok üzmüş olmasına aldırış etmeyişi beni çok şaşırtmadığı halde şaşırmış gibi görünmem kimseyi şaşırtmasın diyememiş olmamı hatıra defterine yazmak istediğimde bir kalem bulamadığım için düşündüğüm her şeyin havada kaldığını görmek bir nebze de olsa bizleri üzüyor diyebilirim.

Her sabah işe gitmek için hazırlanırken aynanın karşısında bir elinde tarak bir elinde makas bıyıklarını düzelten yaşlı adamın ne yapmak istediğini anlayabilen bir kimsenin bulunmaması kimi ne kadar ilgilendirecek diye çok merak etmiş olmamın başkalarınca bir manasının bulunmamasını anlayamayan insan kaldı mı ki diye düşünürken bir kapının ziline çalınması beni çok heyecanlandırdı.

28. Cümleler devrilmiş, düzeltelim ⁽¹³⁾

Cümle deyince aklımıza anlamlı bir dizi gelir. Cümle, her zaman için tam bir bütün olmalı. Zaten adı üzerinde cümle, “*bütün*” anlamına gelmez mi? Türkçede cümle deyince kurallı cümle akla gelir. Kurallı cümle neydi? Yüklemi sonda, öznesi başta ve diğer öğeleri de anlam ve vurgu sırasına göre yükleme yakın bulunan cümleydi.

Sizlere verilen yazıda cümle gerdanlığı da dediğimiz dizi, dağılmış. Cümle içindeki öğeler dağılmakla kalmamış, öğeleri oluşturan kelime grupları içinde tamlamalar ve gruplar da dağılmış. Yani ortalık darmadağın olmuş. Okuyan ne okuduğunu anlamıyor, dinleyen de ne dinlediğini. Siz yazı işçileri olarak yaptığınız saygın işlere bir yenisini daha ekleyeceksiniz. Var mısınız?

O halde tarumar olmuş cümle dizisini düzelterek anlamlı bir bütün hâline getiriniz. Düzelteceğiniz cümleleri, onların hemen yanındaki boşluklara yazınız.

Yazın sıcakından mı bereketine mi?

göstere geldi kendini Yaz göstere (). da her Okullar zamanki kapandı gibi (). da arttı arttıkça Sıcaklar (). başladılar sıcaktan aramaya kaçacak İnsanlar delik (). başına Kimi geçirmiş şapkasını, de dolaşiyor elinde sokakta kimi şemsiyeyle (). suyla elinde dolaşiyor Bazısı (). hissettiği dinlenmeden Yandığını diyor anda suyu oturup (). Yaşlı ve amcalar ellerinde siliyor mendillerle teyzeler suratlarını (). işçileri bir Belediye dinleniyorlar ağaç oturmuş gölgesinde (). Tarlalarda ellerinde çiftçiler oraklarıyla biçerdöverin biçiyorlar yerleri giremediği (). ürünleri ekenler topluyorlar Domates (). bir de çevirelim başka Bakışlarımızı yöne (). Yaz ve geldi meyveler oldu bütün veya başladı olmaya (). kar don ve Ne ne (). Yollar ve açık trafik akıcı (). olduğu gibi Kışta yakalım kalorifer, sobayı tutuşturalım, çalışmıyor derdi kombi yok (). Bütün satılıyor ucuz ve meyveler sebze ucuz (). Her ve sebzeyi meyveyi her bulabiliyoruz yerde (). kaldırdık Kışlıkları dolaplara (). Öyle kalın giymiyoruz kalın elbiseler (). değişik yerlerine gitmek oluyor Memleketimizin için zamanımız da (). olsa okullar rahat tatil deyip rahat istediğimiz gidebiliyoruz kursa (). zamanımız Geniş bir dinlenmek var ve için derslerden işler başka yapmak yapalım Şimdi insanlar ne der (). Yazın kaçalım sıcakından mı, mi yazın koşalım bereketine (). Yazın bırakalım sıcakından yazın bereketini mi kaçarken (). katlanalım da bereketi Ya için yazın yazın sıcakına mı ().

29. Bir kalıpta iki cümle ⁽⁴³⁾

Kelime aralarındaki boşluklar çok basit görünür. Bazen bir işe yaramadıkları bile düşünülür. Ancak bir araya gelip kelime ve cümle oluşturan sesleri sınırlayan da kelime aralarındaki bu boşluklardır. Bu yazmacada kelime aralarındaki boşlukların yerlerini değiştirince neyle karşılaşacağımızı deneyeceğiz.

Cümlelerin farklı yerlerinde aynı sıradaki harfler farklı yerlerden bölündüklerinde farklı anlamlı, farklı cümleler meydana gelmektedir. Size verilen cümlelerin kelime arasındaki boşlukları kaldırılmış. Sadece harf bütünü bulunmaktadır.

Sizden iki ayrı anlam oluşacak şekilde cümleler kurmanız isteniyor. Aynı harf dizisini farklı yerlerden bölünce bakalım hangi anlamlara gelen cümleler çıkacak? İlginç bir iş aslında.

Bir kalemle uygun yerlerden yan çizgi çizerek kelime boşluğu bırakılması gereken yerleri çiziniz. İki farklı renkli kalem kullanınız ki ikinci cümlelerin kelime boşlukları diğeriyle karışmasın.

Örnek olması bakımından bir tanesini yapalım:

okulaneyaptın harf dizisinden

O / kula / ne / yaptın? / Okula / ne / yaptın?

Yukarıdaki gibi iki cümle oluşturulabilir. Kalanlarını size bıraktık. Şimdiden size kolay gelsin.

Bölünesi Harf Bütünleri

burayadokunmayın	
.....	burasıfatsa,şurası...
.....	
şukûfeçokgüzel.	
.....	kulağınasıroldu.
.....	
dünyadabugünneoldu?	
.....	hocayakupaverdi.
.....	
suyuazaldı.	
.....	Yerinaltınoldu
.....	
okulunuzsiziçokseviyor.	
.....	

30. Cümleden cümleler çıkaralım (38)

Derler ki dil ancak cümleler kurulunca anlaşılır. Cümleler de kelimelerin kural içinde bir araya gelmesiyle oluşur. Kurallar olmadan kelimelerden rastgele cümle olmaz.

Herkes kelimeleri kullanarak cümle yapabilir. Bir cümlede tahminî olarak kaç kelime kullanılır? Böyle bir sorunun cevabı olmaz. Meramı karşılamak için kaç kelime lâzımsa o kadar kelime kullanılır.

Bu yazmacada sizlerin cümle kurma kapasitesi sınanacaktır. Bir cümle verilecek. Bu cümlede kaç kelime kullanıldığı önemli değil. Önemli olan verilen cümleden daha başka kaç anlamlı ve kurallara uygun cümle çıkarılabileceğidir.

Örnekle başlayalım cümleden cümleler çıkarma oyununa:

Kardeşim sizden çok elma almış; yalnız o utancından ninesine kaçmış.

Bakalım bu cümle kaç cümle daha doğuracak?

1.cümle: *Kardeşim sizden kaçmış.*

2. cümle: *Kardeşim yalnız sizden elma almış.*

3.cümle: *Kardeşim ninesine yalnız kaçmış.*

Daha pek çok cümle kurulabilir. Bundan sonrası da yazmaca severlerin işidir. Size cümle yerine şiirlerden seçme kıtalar vereceğiz. Bu kıtalardan, karşılına en az dört kelimeli ikişer cümle çıkarıp yazalım.

Cümle Çıkarılacak Cümleler...

Bu vatan toprağın kara bağrında
Sıra dağlar gibi duranlarındır.
Bir tarih boyunca, onun uğrunda
Kendini tarihe verenlerindir.

Nice güzellere bağlandım kaldım
Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum
Her türlü isteğim topraktan aldım
Benim sadık yârim kara topraktır

O çay ağır akar, yorgun mu bilmem
Mehtabı hasta mı, solgun mu bilmem
Yaslı gelin gibi mahzun mu bilmem?
Yüce dağ başında siyah tül vardır.

Evlerinin önü çardak
Elif'in elinde bardak
Sanki yeşilbaşlı ördek
Yüzer Elif Elif diye

Düşman geldi tabur tabur dizildi
Alnımıza kara yazı yazıldı
Tüfek icat oldu mertlik bozuldu
Eğri kılıç kında paslanmalıdır

Bütün sevgileri atıp içimden,
Varlığımı yalnız ona verdim ben,
Elverir ki, bir gün bana derinden,
Ta derinden bir gün bana “Gel” desin.

ŞİİR ZEVKİ

31. Kafiyelerimi bulur ve mısralarımı belirler misiniz? ⁽¹⁷⁾

Bilirsiniz ki düşüncenin, yaşananların ve yaşanabileceklerin aktarıldığı ve duyguların sanatlı biçimde sunulduğu yazılar vardır. Şiir, duyguların sanatlı biçimde sunulduğu yazılardandır. Seçkindir, düzenlidir. Manzum denmesinin sebebi de kendi içinde, kendine göre bir düzeni olmasındandır.

Necip Fazıl'ın meşhur şiiri Kaldırımlar, çapraz kafiyeyle yazılmış güzel bir şiir. Çapraz kafiye birinci mısrayla üçüncü mısranın ve ikinci mısrayla dördüncü mısranın son kelimelerinde aynı seslerin tekrarıyla oluşur.

Şiirin mısraları kaldırılmış ve şiir düz yazı biçimine getirilmiş. Bu arada kafiye de görünmez olmuş. Öncelikle kafiye olan kelimeleri bulun. Bulduğunuz yere kendinize göre bir işaret koyun. Şiirimiz on birli hece ölçüsüyle yazıldığı için mısraların bitip başladığı hece ölçüsünü de esas alarak belirleyebilirsiniz. Bu demektir ki her mısra on bir heceden oluşuyor. Sonra da metni asıl şekline dönüştürünüz.

Şiir yapılacak metin

sokaktayım kimsesiz bir sokak ortasında yürüyorum ardıma bakmadan yürüyorum yolumun karanlığa saplanan noktasında sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar in cin uykuda yalnız iki yoldaş uyanık biri benim biri de serseri kaldırımlar içimde damla damla bir korku birikiyor sanıyorum her sokak başını kesmiş devler üstüme camlarını hep simsiyah dikeyor gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler kaldırımlar çilekeş yalnızların annesi kaldırımlar içimde yaşamış bir insandır kaldırımlar duyulur ses kesilince sesi kaldırımlar içimde kıvrılan bir lisandır bana düşmez can vermek yumuşak bir kucakta ben bu kaldırımların emzirdiği çocuğum aman sabah olmasın bu karanlık sokakta bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum ben gideyim yol gitsin ben gideyim yol gitsin iki yanımdan aksın bir sel gibi fenerler tak tak ayak sesimi aç köpekler işitsin yolumun zafer takı gölgeden taş kemerler ne sabahı göreyim ne sabah görüneyim gündüzler size kalsın verin karanlıkları ıslak bir yorgan gibi sınıksız bürüneyim örtün üstüme örtün serin karanlıkları uzaniverse gövdem taşlara boydan boya alsa buz gibi taşlar alımdan bu ateşi dalıp sokaklar kadar esrarlı bir uykuya ölse kaldırımların kara sevdalı eşi...

Necip Fazıl KISAKÜREK

32. Hangi şiiri okuyacağım? ⁽¹⁸⁾

Bu metinde aynı şairden iki şiir var. Konuları değişik. Kafiye düzenleri aynı; ama kafiye çeşitleri farklıdır. Bir kıtada iki kıta bir arada bulunuyor. Dikkatli okursanız bunu fark edebilirsiniz. Başlıktaki kelimeler de birbirine girmiş.

Bu yazmacadaki iş, birbirine girmiş iki metni asıl hallerine döndürmektir. Bunun için önce başlıkları belirleyin. Hangi başlıklar kullanılmış, ortaya çıkarın, sonra metne geçin. İşlenen temadan yola çıkarak şiirleri ayırın. Ayrıca şiirlerin tamamını almadık. Sadece üçer kıtasını aldık. Hem metni o kadar da zorlaştırmadık. Şiirler kolay bulunsun diye çok da parçalamadık. Şiirleri ayırırken mısraların yanına belli ayırıcı işaretler koyabilirsiniz. Mısra sonlarına birinci şiir veya ikinci şiir diyebilirsiniz.

Anadolu Çocuğu / Gönül Güzeli

*Gözlerini deryalara salarken
Sevdim seni Anadolu çocuğu.
Bahar yeşilinde, kar beyazında,
Alda sevdim seni gönül güzeli.
Hak yolunda gonca gibi solarken
Sevdim seni Anadolu çocuğu.
Yâre can sunarken aşk ayazında,
Gülde sevdim seni gönül güzeli.
Mazlumun elinde sarı çiçeksin,
Zalime saplanan çatal yüreksin,
Dağ başında elvan çiçek gezerken,
Şehre inip yürek yürek gezerken,
Şüheda burcunda ne mübareksin,
Sevdim seni Anadolu çocuğu.
Kovanından ab-ı hayat sızarken,
Balda sevdim seni gönül güzeli.
Hıra'da çizilmiş gönül mihverin,
Yesevî nakışlı sevgi cevherin,
Söz ırmağı dudağından akardı,
Her damladan inci mercan çıkardı,
Hâlâ dalgalanır gönül zaferin,
Sevdim seni Anadolu çocuğu.
Nefesin gülistan, sesin bahardı,
Dilde sevdim seni gönül güzeli.*

33. Kafiyele kelime yarışması (40)

Kafiye, şiirlerde mısra sonlarındaki ses benzerliğidir. Şiirin vazgeçilmezlerinden biridir kafiye. Ses ahengi sağladığı için pek çok şairin şiirde tercihlerindendir. Zaten şiir dediğimiz de sözün ahenkli olanı değil midir? Bunu sağlayan unsurların başında da kafiye gelir. Kelime kapasitesi güçlü kişilerin bu konuda sıkıntısı olmaz ve yetişmek için de bol bol şiir kitapları okumak lâzım. Şairler hangi kafiyele kelimeleri kullanmış? Şiirdeki ses ahengi nasıl sağlanmış? Bütün bunları anlamak ve öğrenmek için de şiir kitapları bizi aydınlatacaktır.

Bu yazmacada sizlere bazı kelimeler verilecek. Bu kelimelere uygun ve yakın kafiyele başka kelimeler de sizler tarafından bulunacak. Bir örnek verelim: *Çocuk* kelimesine kafiyele kelime bulmak gerekirse şunlar söylenebilir: *boncuk, toruncuk, gocuk, sucuk...*

İşte sizler de bu yazmacada verilen kelimelerin karşısına dört kafiyele kelime yazacaksınız. Bu kelimelerin benzeyen seslerinin sayısının çokluğu kelime seçim gücünüzü gösterir. Kelime dağarcığınızı bu yazmaca sayesinde biraz ölçüp anlayabilirsiniz.

Kafiye istenen kelimeler

KELİMELEER	KAFİYELİ KELİME YAZ			
<i>Helal</i>				
<i>Melek</i>				
<i>Hesap</i>				
<i>Gayret</i>				
<i>Nur</i>				
<i>İnsan</i>				
<i>Cetvel</i>				
<i>Bağlık</i>				
<i>Sadaka</i>				
<i>Aziz</i>				
<i>Alev</i>				
<i>Şeref</i>				
<i>Sabah</i>				
<i>İlâhî</i>				
<i>Hisar</i>				

34. Metin yolunu bulalım ⁽¹⁰⁾

Her metnin bir giriş, gelişme ve sonuç bölümü olur. Bu yazmacada yazı planından çok, yazının sürdürülebilmesiyle ilgili bir iş var. İş de başı verilen yazının devamının getirilmesi. Ancak yazının devamı kareler içinde harflerin takip edilmesiyle getirilecek. Verilen yazı da Yunus Emre'den bir ilahi.

İlahi, aşağıdaki kareye harf sırasına göre yerleştirildi. İlahiyi okumak isteyenler, ilahinin izlediği sırayı bulup kalemle harflerin oluşturduğu cümle çizgisini çizmeli. Her harf bir kelimenin parçasıdır. Boş yere bir harf bile kullanılmamıştır. Her mısra ve kelime, kareli alanda kendi sırasıyla yer almış. Kolaylık olsun diye kıta numaralarını kıtanın baş harfinin üzerine yazdık.

İlahinin ilk kelimesini biz çizelim, kalanı sizin işiniz olsun.

1. Kıta

Şol cennetin ırmakları

Akar Allah deyü deyü

Çıkmış İslam bülbülleri

Öter Allah deyü deyü

2. Kıta

Salınır Tuba dalları

Kur'ân okur hem dilleri

Cennet bağının gülleri

Kokar Allah deyü deyü

3. Kıta

Kimi yiyip kimi içer

Hep melekler rahmet saçar

İdris nebi hulle biçer

Biçer Allah deyü deyü

Şol Cennetin Irmakları

K	A	I	R	A	L	O	Ş ¹	L	L	E	R	K	İ	M
A	M	A	K	L	C	E	N	Ü	O	K	İ	P	İ	İ
R	R	I	N	İ	T	E	N	G	K	A	R	İ	Ç	E
A	D	E	Y	Ü	I	Ş	İ	N	L	L	A	Y	H	R
L	H	Y	E	Ç	M	L	S	I	A	H	D	İ	E	P
L	A	Ü	D	I	K	A	M	N	Ü	Y	E	Y	E	M
E	L	L	Ü	B	L	Ü	B	I	D	Ü	K ³	İ	L	E
R	T	E	İ	C	N	E	A	Ğ	E	Y	İ	M	Ü	K
İ	Ö	R	R	E	N	T	B	B	İ	Ç	E	Ü	Y	L
L	L	A	E	L	L	İ	D	E	İ	B	R	Y	E	E
A	O	K	U	R	H	E	M	L	Ç	A	L	E	D	R
H	N	A	R	U	K	I	R	L	E	R	L	A	H	R
D	B	A	D	A	L	L	A	U	H	İ	B	E	N	A
E	U	T	R	I	N	I	L	R	İ	D	R	İ	S	H
Y	Ü	D	E	Y	Ü	S ²	A	A	Ç	A	S	T	E	M

İMLÂ

35. Harflerin yerini sayılar alırsa...⁽¹⁴⁾

Bazen zor zamanlarda insanlardan saklamak istediğiniz yazıları ne yaparsınız? Şifreli şekle dönüştürüp öyle yazarsınız, değil mi? Ben de bu ay size harfler yerine harflerin alfabedeki sırasına uygun rakamlarla değiştirilmiş şifreler verdim. Bu yazıda harf yok, rakam var. Ancak rakamlar yazı içindeki harflerin alfabetik sıra numarasına göre düzenlenmiş. Meselâ “B” harfi alfabede ikinci sırada ise yazıdaki bütün “B” harfleri “2” olarak değiştirilmiş. Ya da “Z” harfi alfabetik sıraya göre kaçınıcı harf? 29. harf. Öyleyse yazıdaki bütün “Z” harfleri “29” şeklinde belirlenmiş.

Size verdiğimiz metin üç hadis-i şeriften oluşuyor. Hem metni çözün hem de hadis-i şeriflerin anlamlarını düşünün.

Eğer kendinizi şifreli metni çözmeye hazır hissediyorsanız, işte er meydanı.

1. Hadis-i şerif

1	16	6	15	15	6	21

17	12	28	6	24	15	6	21	6

8	19	21	6	5	12	21

2. Hadis-i şerif

14	6	17	5	12	17

12	4	12	17

12	22	24	6	16	6	5	12	9	12	17	12

2	1	23	14	1	22	11

12	4	12	17

5	6

12	22	24	6	16	6

36. Harfler nokta ve çizgilerini kaybetmiş ⁽¹¹⁾

Harfler, bir dilin konuşulmasından yazılmasına, okunmasından dinlenmesine her bakımdan noksansız olmalıdır. Bazen yazarken bazı harflerin noktaları unutulabilir. Harflerin en ufak bir noksanı ve kusuru iletişimi zorlaştırır. Dolayısıyla yazmada harflerin özelliklerini tam olarak ve hakkını vererek yazmalıyız.

Okullarda verilen ödevler çerçevesinde öğrenciler kolaylık olsun diye tembelliklerini el âleme de göstermek yoluyla internetten indirmektedir. Olabilir demeyeceğim. Bu tam bir tembelliktir. Hele bazı ödevler var ki İngilizce karakterlerin kullanıldığı sitelerden devşirilip alınmış; ancak dilimize tam uyarlanamamış, uydurulamamış. Bu durumda yapılacak iş, harflerin İngilizce karakterli biçimini Türkçe karakterli biçimine çevirmektir.

Harflerin noktaları ve çizgileri, onları benzerlerinden ayırır. Onlar yazının anlam silahlarıdır. Meselâ noktalar harflerin kurşunu, çizgiler de kılıcı gibidir. Çizgisiz ve noktasız harf Türkçe için silahsız bir askerdir. Noktasız bir “ö” veya çizgisiz bir “ğ” düşünülebilir mi?

Size verilen metinde de temel bir harfin altına üstüne ne nokta konmuş ve ne de şapka... Meselâ “i” harfi yerine “ı”; “ğ” harfi yerine “g”; “ö” yerine “o”; “ç” yerine “c”; “ş” yerine “s”; “ü” yerine “u” kullanılmış. Metinde bunun gibi pek çok noksan yazılmış harf var. Bu noksanlığı tamamlamak size düşüyor. Elinizde yine kırmızı bir kalemle işe başlayabilirsiniz.

Karartan kara kutu

Oğrenciydim. Butun yenilikleri dört gözle gozluyordum. Televizyonların renklileri çıkmış. İlkokul besinci sınıfta ıken öğrendim. İlgıncı geldi. Sıyah-beyaz televizyonu bılıyorduk da renklisinin ıcat edildiğini duyunca sasırdık.

Yıllar geçti. Üniversiteyi bıtırdık. Öğretmenliğe basladık. Milletimizin çocukları bize emanet ve teslim edildi. Velilerle toplantılar yapmaya, onların evlerini ziyaret etmeye basladık. Öğrencilerin basarı durumlarını gozden geciriyorduk. Konusmaların sonu daima vakıt kullanma problemi seklinde bıtıyordu. Ve vakıt yıyıcıların basında da dillerde “televizyon” kelimesi bası cekiyordu. Demek kı televizyon bır vakıt ısıraf etme makinesine donusmustu.

Eskiden zevkle ancak kontollu izlenen bu makıne, sımdı acaba neden bu kadar sıkıntı verici bır makıne olmustu? Eskiden gündüzleri yayın yapılmıyordu. Ama sımdı tüketim vırusu zamanın her ânına hakım olmus.

Velilerle ve öğrencilerle bır anlasma yapmak gerekiyordu. Soyle konustuk ve sozlestık:

Hafta ıcında kesinlikle televizyon izlemeyeceğiz. “Power” dugmesine basıp “power”ımızı bos yere harcamayacağız. İzleyeceğimiz programlarda kesinlikle fayda var mı diye dusuneceğiz. Faydası olmayan isten Allah’a sığınmalı. Sayet televizyondan fayda yerine zarar gorursek iste o zaman “power”ımızı kullanarak televizyonun “power” dugmesine basıp bıtireceğiz. Kendimizi makinenin esırı haline donusturmeyeceğiz.

Kıymetının bılınmedığı ıkı nımetın –saglık ve zaman- ıkısı de televizyon karsısında maalesef kaybedilmektedir. Akıllı insan neyin yarar neyin zarar oldugunu bılen ve dusunen insandır.

İclerı karartan kara kutunun esırı olmamak temennısıyle...

37. Ya düzelt ya uzat ya incelt ⁽²³⁾

Dilimizde Arapça ve Farsçadan hatta batı kökenli dillerden geçmiş uzatma işareti isteyen çok kelime var. Uzatma işareti Türkçede son zamanlarda pek kullanılmaz oldu. Gerçi imlâ kılavuzlarında kullanılması gerektiği ifade ediliyor; ama bu kuralı bazen unutuyoruz. Öyle kelimeler var ki uzatma işareti kullanmazsak, aynı harflerle yazılan başka bir kelimeyle karışıklık yaşıyoruz. Dil uzmanları da bu karışıklığın önüne geçmek için uzatma işaretini kullanmamız gerektiğini söylüyorlar.

Yazmacanın bu çalışmasında uzatma işaretleriyle ilgili bir metin gelecek. Sizler önünüzdeki metinde uzatma işareti göremeyeceksiniz. Bu işaretleri koymak size bırakılmış. Yazılışları ortak olan kelimelerin hangisi, nereye uzatma işareti ister, onu belirlemek de sizin göreviniz. Sizi bu konuda biraz bilgilendirelim:

Uzatma işareti, düzeltme veya inceltme işareti diye de anılır. Yazılışları birbirine benzeyen, anlamları ve okunuşları ayrı olan alıntı kelimeleri ayırt etmek için uzun ünlünün üzerine düzeltme işareti konur: *adet* veya *âdet* gibi. Arapça ve Farsça birtakım kelimelerde G, K, L, ünsüzlerinin ince okunduğunu göstermek için bu ünsüzlerden sonra gelen kalın ünlüler üzerine düzeltme işareti konabilir: *dükkân*, *dergâh* gibi. Batı kökenli kelimelerde “L” ünsüzünün ince okunduğunu göstermek için de düzeltme işareti konabilir: *lâmba* ve *plân* gibi. Eski nispet i’sini yani aitlik belirten eki göstermek için de düzeltme işareti kullanılır: *millî*, *dinî* gibi.

Bu konuda size söyleyebileceğim son şey, bu işaretleri tespit ederken cümle içinde kullanılan kelimelerin anlamlarını takip etmenizdir.

Bu yazmacada yapacağınız işlem de inceltme, uzatma ya da düzeltme işareti gereken harflerin üzerine bu işareti koymanızdır.

Erken kalkmak lazım

Adetimdir benim, sabahları alemin nasıl uyandığını görmek isterim. Aşıklar gibi mecnunca mı, dahiler gibi mevcut güzelliklerden sanat ürünü ortaya koyar gibi mi? Bilmem ama bu güzel sabahın nefis lezzetini en erken kalkan daha çok tadar. Bazıları nefesine tabi olup erken kalkamıyor. Kalkmak lazım. Eğer bu yaşta bile hala erken kalkamıyorsak halimize acımalıyız. Küçük çocuklar dahil herkes bu güzellikten faydalanmalı.

Hayat da insan gibi fanidir. Gelip geçecek. Bu fanilik içinde sabah neşesini tatmaktan uzak durmamalı. Zaten buna mani olabilecek bir güç de görmüyorum, nefisten başka. Güzelliği yaşamaktan hasıl olacak enerji ve motivasyonumuzu hayatımızın başka alanlarında kara dönüştürebiliriz. Buna kadir olabiliriz.

Erken kalkmak çalışkanların alemidir. Karda, çamurda, yağmurda her zaman erken kalkar çalışkan insanlar. Çalışkan insanların bir tanesi dahi geç kalkmayı kendisine layık görmez. Bütün çalışkan esnafın dükkanını erken açması lazım. Aynı hal ve tavrı evlatları için de düşünmesi lazım. Lakin bu da kafi gelmez, çevresini de uyarması lazım.

Yaşadığınız günü karlı geçirmek istiyor musunuz? O halde erken kalkın, tezgahınızı erken kurun. Mekanınızı sabahın bereketine açık tutun. Bereketinize bereketler ilave edin. Bu sözlerimi de yadınızda tutun. Karlılar kervanına dahil olun. İşlerinizde ve kazancınızda kar hasıl olsun.

Küçükken biz de erken kalkmak istemezdik. Uyku her zaman tatlı gelirdi nefsimize. Ancak bu hale pek tahammül etmeyen anam bize, gavur evlatları erken kalkarmış, siz de erken kalkın, derdi. Şimdi de ben diyorum evlatlarıma: Evlatlarım, her zaman erken kalkın, güneş üzerinize doğmasın.

38. Başka konuşur başka yazarım ⁽²⁴⁾

Bütün dillerde konuşma diliyle yazı dili farklıdır. Hangi dile baksanız bu farklılığı görürsünüz. Bu da çok tabiidir; çünkü konuşma dili, yazı diline göre çok daha hızlı değişir. Bu değişime yazı dili yetişemez. Konuşma dilindeki değişiklikler yazı diline uzun bir zaman sonra geçer. Peki, konuşma diliyle yazı dili arasında ne tür farklılıklar var? Meselâ yazı dilinde *gidiyorum* deriz; ama bu kelime konuşma dilinde *gidiyom* olmuştur. Yine yazı dilinde *ne yapıyorsunuz* diye sorarız; bu ifadeler konuşma dilinde *nabıyonuz* şekline dönmüştür.

Bu yazmacada konuşma diliyle yazılmış bir metin var. Bu metin, yazı diline, resmî dile çevrilmeyi bekliyor. Size verilen metnin hemen altında birer satırlık boşluklar bırakılmıştır. Bu boşluklara Kelimelerin yanlış olanlarının üzerini çiziniz, altına da doğru şekli yazınız. Haydi, konuştuğunuzu yazıya aktarırken nelere dikkat edeceğinizi örnek bir çalışmayla kendiniz de görün. Bu işler konuşulduğu gibi kolay yazılmıyor, diyecek misiniz? Yapın da görelim bakalım.

Sakanın Eşşği

Fakır bir saka ve o sakanın da bir eşşği vardı. Zayıf zavallı bir eşşkti, sıgında yüzleece yara vaadı. Diğil arpa, ot bile bulameyodu.

Padişahın atlaanın bakıcısı bu sakayı tanıyodu. Onunna eskilere dayanan bir ahpaplı vaadı. Bir gün sakaya ırstladı:

"Bu zavallı eşşğin halı ne bööle, nerdeyse zayıflıktan ölcek." dedi.

Saka yana yahıla anlattı:

"Sevgili dost, biliyon ki ben fakır bi insanım, o sebeplen bu zavallı heyvana bakamıyom." dedi.

Padişahın ahır başısı:

"Sen bu heyvanı bana ve, bikaç gün padişahın ahırına bağliym ona padişahın atlaanın yeminden veriyim, biraz düzelsin." dedi.

Saka eşşği seve seve veedi. Eşşği alıp padişahın ahırına getiğdiler. Eşşek ahırdaki temizlii bakımı atların hâlnı görünce:

"Yarabbi, dedi. Bu nası iş bu atlar senin yarattığın da ben senin yarattığın diil miyim, benim hâlma bak, bunların hâlna bak, bööle olu mu?" dedi.

Aradan bikaç gün geçmeden savaş çıktı. Ahırdaki atları çekip eyerlediler. Savaş alanına yolladılar. Günlerce süren savaştan sona atlar döndüğünde her birinin vucudunda yüzleece yara vardı, biçok ok ucu hâlâ vucutlarında duruyodu.

Atların ayakları bağlandı cerrahlar geediler, başladılar atların orasını burasını yararak, ok parçalarını, mızrak uçlarını çıkarmaya. Bunu gören eşşek, daa önce düşündüklerinden, söölediklerinden bin pişman oldu. Hâlma şükretti...

39. İmlâ kılavuzu kullanır mısınız? ⁽⁵⁷⁾

İmlâ kılavuzları bir dilin araba farları gibidir. Bir kelimenin nasıl yazılacağı, noktalama işaretlerinin nasıl kullanılacağı hep imlâ kılavuzlarından öğrenilir. Hatta dil birliği bile imlâ kılavuzları sayesinde gerçekleşir. Bu yüzden her evde, hatta her fertte bir imlâ kılavuzunun bulunması şarttır.

Bu yazmacada verilen iş sebebiyle sizler ellerinizdeki imlâ kılavuzlarını kullanacaksınız. Kılavuzlar evde süs olsun diye durmadığına göre onları kullanmak lâzımdır.

Listede sizlere pek çok kelime verilmiştir. Bu kelimelerin yazılışlarında yanlışlıklar var. Bu yanlışlıkların düzeltilebilmesi için de elde imlâ kılavuzunun bulunması gerekir. Evde yoksa ne yapacağız, demeyin. Gidip kitapçınızdan isteyin. Kılavuzsuz yola bile çıkılmaz, kitap mı okunur? Her neyse, kılavuzunuzu elinize alıyorsunuz. Karşınızda da yanlış yazılmış kelimeler listesi... Onların doğrularını kılavuzdan bulup yanlarına yazıyorsunuz. Meselâ *filaş* kelimesinde arada “ı” sesi var mı? Yok. Doğrusu ne? *Flaş*. İşte bunun gibi...

Kelimelerin manalarını karıştırmaktan korkmayın. Onların manalarıyla işiniz olmayacak. Pek çoğu duyduğunuz, kullandığınız ve bildiğiniz kelime.

Yanlış Yazılmış Kelimeler Listesi

Yanlış	Doğru	Yanlış	Doğru
Abi		Fiat	
Sipor		Kuru sovan	
Kardaş		Kireş	
Selvi		Yalnız	
Rasgeldi		Yanlış	
Dersane		Prasa	
Çifçi		Pilatin	
Alerji		Pürüslü	
Ayile		Randuman	
Abdes almak		züürt	

OKUMA

40. Bana ayna tutar mısınız? ⁽¹⁶⁾

Ayna ne işe yarar, bilirsiniz. Ancak sizden aynayı bu defa farklı bir amaç için kullanmanızı isteyeceğim. Ayna bir nesneyi tersiyle gösterir. Sağ sola, sol da sağa geçer aynanın görüntüsünde.

Bu yazıda elinize kalem almanıza gerek kalmayacak. Bu sefer biraz dinlenmeniz ve kaleminizi dinlendirmeniz ilerisi için gerekli olabilir diye düşündük. Şimdi kıymetli zamanlarınızı ayırıp yapacağınız iş ise, elinize aynayı alıp faydanıza sunulan aşağıdaki yazıyı okumanızdır. Muhtaç olduğunuz tek âlet basit bir aynadır. Bakalım aşağıdaki ilginç ve faydalı öyküyü okuma becerisini gösterebilecek misiniz? Öyküyü okumak zor; ama onu kolaylaştırmamanın yolu aşağıdan veya yukarıdan, ya da yanlardan metne ayna tutup ters yazılmış yazıyı düze çevirmektir.

Aynalık metin

[illegible]

ԷԼԻԱՏ ՇԵՐԻԼԵ ԲՅՐԱՏԱՐԱՆ ՕՋՈՒՐ

41. Okuma metni engellerle dolu ⁽²⁶⁾

Okumak güzel ve faydalı bir iş; çünkü beynin beslenmesi okumakla mümkündür. Hele bir de okuduğumuz metin zevkliyse... Böyle okumalar baklavacıda baklava yemeye benzer. Tatlı ve de zevkli.

Okurken metinle okuyucu arasına çeşitli engeller girebilir. Bu gibi durumlarda gözümüz tanıyabildiği harfleri veya kelimeleri tamamlamaya çalışır. Bazen doğru tamamlar; ancak bazen tamamlamayı doğru yapamaz.

Verilen metni bir ufak çocuk eline almış, üzerine çeşitli şekiller çizmiş. Biz de bu şekiller arasından önümüzdeki metni okumaya çalışacağız. Şekillerin arkasındaki metni görmek zorundayız.

Okunan metnin anlaşılıp anlaşılmadığını merak ettiğimiz için de sizlere birkaç soru sorduk. Cevaplarını parçadan bulabilirsiniz engelli metni okuyup anlayabildiğinizi düşünebilirsiniz. Kendinizi de ödüllendirebilirsiniz.

İşte sorularımız:
1. Muvakkithaneler niçin açılmış?
2. Muvakkithaneler genellikle nerelere inşa edilmiş?
3. Muvakkit ne demek?
4. Osmanlılar zamana niçin çok önem vermiştir?
5. Osmanlının saat ayarcısı kimdir?

Bakalım engelleri aşmakta ne kadar mahirsiniz? Engellere karşı ne kadar dayanıklısınız?

Muvakkithaneler

Ezanî saat kullanımı, saatin her gün ayar edilmesi zorunluluğunu doğurmaktaydı. Geçmişte radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçlarının bulunmaması, halkın önünden geçerken saatini ayar edebileceği veya saati yoksa vaktini öğrenebileceği birtakım yerlerin bulunması ihtiyacını ortaya çıkarmış ve bu amaçla, şehir nüfusunun yoğun olduğu yerlerde muvakkithaneler açılmıştır. Muvakkithane, içinde vakti doğru olarak tayin etmekle görevli bir veya birkaç memurun çalıştığı ve onların kullandıkları çeşitli araçların ve saatlerin bulunduğu yerin adıdır. Genellikle tek katlı ve tek odalı bir yapı olarak merkezî camilerin girişine inşa edilmişlerdir. Burada çalışan, zaman tayini yapan ve bu konuda eğitilmiş olan uzman kişilere “muvakkit” (vakti belirleyen) denir. Muvakkitler, kullandıkları araçları da çoklukla kendileri imal eden, saatlerin ayarını yapan ve namaz vakitlerini belirleyerek müezzine bildiren kişilerdir. Muvakkit ve muvakkithaneler, Osmanlı Devleti’nin sonuna dek varlıklarını sürdürmüşlerdir. Ne hazindir ki İstanbul halkına 500 yıla yakın hizmet vermiş 150’yi aşkın muvakkithaneden, bir teki bile müze olarak muhafaza edilmemiştir. Buna ne kadar üzülsük yeridir. Mekanik saatlerin iyice dakik hale getirildikleri 18. yüzyıldan başlayarak Avrupa saatçiliğinin en büyük müşterisi Osmanlılar olmuştur. Müslümanların ibadet zamanlarını tayin için saat taşıması, konak ve evlerinde saat bulundurması doğal bir gereksinmeydi. En acele işi olanlar bile, muvakkithanelerin önünden geçerken, penceresi önünde durarak saatlerini çıkarırlar, dikkatle bakarlar ve sayacağı zamanın hayırlı olmasına dua ederek muvakkithane saatine göre ayarlarlardı. Kuşkusuz o dönemlerde, saatlere ilgi duyan pek çok kişi, her gün ayar edilmeye gereksinme duymayan bir alaturka saate sahip olmayı aklından geçirmiştir. Herhalde buna kafa yoranlar da olmuştur. Ama saray saatçisi Johann Meyer’in, bu düşüncüyü kuvveden fiile çıkardığı, yani böyle bir saati imal ederek padişaha sunduğu, Dolmabahçe Sarayı Arşivi’nde bulunan bir belgeden anlaşılmaktadır.

KONUŞMA

42. Nerede, ne zaman hangi dua lâzım? ⁽³⁹⁾

Dualar bizim silahımızdır. İnananlar hem kendileri hem de mümin kardeşleri için her zaman ve her durumda dua etmekten geri durmaz. İnanırsız ki başkasına edilen dua kendisi için iki kat daha tesirli olarak döner. Bu durumda kendimize ettiğimiz kadar başkasına da bol bol dua etmek lâzım. İyi de nerede, ne zaman ve hangi durumda hangi dualar edilir? Hangi iyi dilekler sunulur?

Dilciler bu türden dua veya beddua ifadelerine *ilişki sözleri* der. İnsanî ilişkiler esnasında da telaffuz edilen bu sözler mevcut ilişkileri daha sağlıklı bir hâle sokar. Sosyal bir insan bu sözlerin münasip zaman ve mekânını bilir. Birkaç örnekle daha güzel açıklamış oluruz. Hasta ziyaretine gittiğimiz zaman ne deriz? *Allah acil şifalar versin... Geçmiş olsun... Kefaretin olsun...* Her durum için bizim kültürümüzde belirlenmiş ilişki söz kalıpları vardır. Bu kalıplar kolayca ilişki kurabilmeyi, çevrede saygın bir yer edinebilmeyi sağlar.

Bu yazmacada size kalıp hâline gelmiş ilişki sözler verildi. Bu sözlerin hangisi hangi durumlar için kullanılıyor? Birbirleriyle eşleştireceksiniz. Bakalım cemiyet hayatımız ve dilimiz hangi seviyede?

Kalıp sözlerimiz

Dua şekli	Oklarla eşleştir	Söylendiği durumlar
Ömrünüze bereket		Muhtaç olmamak için
Allah akıl fikir versin		Ayrılrken kalana
Sağlıcakla kalın		Yaşlılıkta sevinç ve huzur için
Allah kabul etsin		Çocuğu doğanlar için
Allah utandırmasın		Ölümün ertelenmesi için
Analı babalı büyüsün		Yeni evlerine geçenlere
Allah dört gözden ayırmasın		Minnettarlık için
Afiyet bal şeker olsun		Yanlış yapan için
Allah'a ısmarladık		Alışverişte karşılaşılanlara
Allah saklasın		Yeni doğanlar için
Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin		Hayır işleyen kimseye
Allah son gürlüğü versin		Başa bela gelmemesi için
Allah gecinden versin		İyi sonuç almak için
Güle güle oturun		Yemek yiyenler için
Pazar ola		Vedalaşma sırasında

DİLBİLGİSİ UYGULAMASI**43. Fiilimsiler de işe yarar ⁽⁴⁵⁾**

Fiilimsiler, fiil gibi kelimelerdir; ancak fiil gibi açık seçik bir kip, zaman ve kişi belirtmez. Çekimli fiil tam çekimli sayılırken, fiilimsiler yarı çekimli fiildir. Yabancıların da en zor öğrendiği bir konudur.

Metinlerde fiilimsiler bazen isim gibi, bazen sıfat gibi ve bazen de zarf gibi görev yaparlar. Fiilimsiler bu özellikleriyle cümleyi uzatabilme imkânı sunar. Kısa cümle kurmak istersek fiilimsiye gerek duymayız; ancak cümleyi uzatmak istediğimizde fiilimsi devreye girmek zorundadır. Türkçede fiilimsilerin görevini yabancı dillerde çeşitli kelimeler yerine getirebilir. Türkçemizin ek zenginliği, anlamı ve cümleyi istediğimiz kadar genişletip uzatma imkânı verir. Unutmamak gerekir ki uzun cümleler çok dikkat ister. Başıyla sonu arasında bir uyum gerektirir.

Bu yazmacada fiilimsilerin hepsini çıkartıp bir sepete doldurduk. Sizler de fiilimsileri sepetinden alıp yerlerine yerleştireceksiniz.

Fiilimsi sepeti
alıp, ayrılıp, bıraktıktan, ciyaklatmadan, çalışan, demek, diye, gezmeğe, kapılan, katmayınca, konuştuğumuzu, olduğunu, sokup, vermek,

Padişah Ve İhtiyar

Çok soğuk bir kış günü padişah, tebdil-i kıyafet karar vermiş. Yanına baş vezirini yola çıkmış. Bir dere kenarında yaşlı bir adam görmüşler. Adam elindeki derileri suya döverek tabaklıyormuş. Padişah, ihtiyarı selâmlamış: “Selâmünaleyküm ey pir-i fani.” “Aleykümselâm ey serdar-ı cihan.” Padişah sormuş: “Altılarda ne yaptın?” “Altiya altı , otuz ikiye yetmiyor.” Padişah gene sormuş: “Geceleri kalkmadın mı?” “Kalktık, lâkin, ellere yaradı.” Padişah gülmüş: “Bir kaz göndersem yolar mısın?” “Hem de

Padişahla baş vezir adamın yanından yola koyulmuşlar. Padişah baş vezire dönmüş. “Ne anladın mı?” “Hayır padişahım.” Padişah sinirlenmiş. “Bu akşama kadar ne konuştuğumuzu anlamazsan kelleni alırım.”

Korkuya baş vezir, padişahı saraya sonra telâşla dere kenarına dönmüş. Bakmış adam hâlâ orada çalışıyor. “Ne konuştunuz siz padişahla?” Adam, baş veziri şöyle bir süzmüş. “Kusura bakma. Bedava söyleyemem, ver bir yüz altın söyleyeyim.” Baş vezir, yüz altın vermiş: “Sen padişahı, serdar-ı cihan, selâmladın. Nereden anladın padişah?” “Ben dericiyim. Onun sırtındaki kürkü padişahı başkası giyemezdi.” Vezir kafasını kaşımış “Peki, altılara altı katmayınca, otuz ikiye yetmiyor ne?” Adam, bu soruya cevap için de yüz altın almış. “Padişah, altı aylık yaz döneminde çalışmadın mı ki, kış günü çalışıyorsun, diye sordu. Ben de, yalnızca altı ay yaz değil, altı ay da kış çalışmazsak, yemek bulamıyoruz.” dedim. Vezir bir soru daha sormuş: “Geceleri kalkmadın mı ne demek?” Adam bir yüz altın daha almış. “Çocukların yok mu diye sordu. Var, ama hepsi kız. Evlendiler, başkasına yaradılar.” dedim. Vezir gene kafasını sallamış. “Bir de kaz gönderirsem dedi, o ne demek?” Adam gülmüş. “Onu da sen bul...”

44. Bu fiiller zarf istiyor ⁽⁴⁶⁾

Bazı kelimeler vardır ki tek başlarına bulunmaktan hoşlanmaz. Zaten kelimeler de insanlar gibidir. Yalnızlık onlara göre değildir. Meselâ sıfatlar, isim olmadan ortaya çıkmak istemezler. Zarflar da aynı. Fiil olmadan “*Ben varım.*” demezler.

Zarf, bir fiilin *ne zaman, nasıl, nere, ne kadar* ve *niçin* yapıldığını açıklayan kelime türüdür. Meselâ “*Eve dün gelmemiş.*” cümlesindeki “*dün*”; “*Araba hızlı gidiyor.*” cümlesindeki “*hızlı*”; “*Öğretmen dışarı çıktı.*” cümlesindeki “*dışarı*”; “*Arkadaşım çok çalışıyor.*” cümlesindeki “*çok*” kelimeleri hep birer zarftır.

Düşünebiliyor musunuz, bir iş yapılıyor; ama niçin, ne zaman ve ne kadar yapıldığını bilmeyeceksin. Elbette bu, kabul edilecek bir durum değil. Zarflar hayatımızda sergilediğimiz davranışların nitelik ve niceliğini ifade ve işaret ediyor. Davranışlara bir anlam veriyor, renk katıyor.

Size bir metin verdik. Metindeki zarfları “*zarf*” zarfına yerleştirdik. Bu “*zarf*” zarfından alacağınız zarfları uygun boşluklara yazacaksınız. Sonunda metni tamamlayacaksınız.

İşte yerlerine konacak zarflar
az önce, bir saatte, biraz daha, döndüğünde, iyice, neden, sessizce, sevinçle, yeterince, yorgun,

Babamı İstiyorum

Adam yorgun argın eve 5 yaşındaki çocuğunu kapının önünde beklerken buldu. Çocuk babasına, “Baba ne kadar para kazanıyorsun?” diye sordu. Zaten gelen adam, “Bu senin işin değil” diye cevap verdi. Bunun üzerine çocuk “Babacığım lütfen, bilmek istiyorum.” diye üsteledi. Adam “İllâ da bilmek istiyorsan 20 milyon” diye cevap verdi. Bunun üzerine çocuk “Peki bana 10 milyon borç verir misin?” diye sordu. Adam sinirlenip, “Benim senin saçma oyuncaklarına veya benzeri şeylerine ayıracak param yok. Hadi, derhal odana git ve kapını kapat.” dedi. Çocuk odasına çıkıp kapıyı kapattı. Adam sinirli sinirli “Bu çocuk nasıl böyle şeylere cesaret eder?” diye düşündü. Aradan bir saat geçtikten sonra adam sakinleşti ve çocuğa parayı neden istediğini bile sormadığını düşündü. “Belki de gerçekten lazımdı”... Yukarı çocuğunun odasına çıktı ve kapıyı açtı... Yatağında olan çocuğa, “Uyuyor musun” diye sordu. Çocuk “Hayır.” diye cevap verdi... “Al bakalım, istediğin 10 milyon. Sana sert davrandığım için üzgünüm. Ama uzun ve yorucu bir gün geçirdim.” dedi... Çocuk haykırdı, “Teşekkürler babacığım!”. Hemen yastığının altından diğer buruşuk paraları çıkardı. Adamın suratına baktı ve yavaşça paraları saydı. Bunu gören adam iyice sinirlenerek, “Paran olduğu halde benden para istiyorsun? Benim, senin saçma çocuk oyunlarına ayıracak vaktim yok.” diye kızdı... Çocuk “Param vardı; ama yoktu.” dedi ve yüzünde mahcup bir gülücükle paraları babasına uzattı; “İşte 20 milyon... Şimdi bir saatini alabilir miyim, babacığım?”

45. “bu, şu” deme; adını söyle ⁽⁴⁷⁾

Adı bilinmeyen varlıklar işaret edilmek istendiğinde ve bazen de bir kelime akla hemen gelmediğinde kullanılır. Asla vazgeçilmeyen bir kelime türüdür. İnsan isimleri yerine kullanılanları ayrı, insan dışındaki varlık isimlerinin işareti için ayrı, belli belirsiz söylenen varlık ve durumlar için ayrı, soru için de ayrı biçimleri kullanılır. Bütün bu sözler zamiri anlatır.

İnsanın konuşurken can simidi vazifesini görür zamirler. Onlar olmazsa yazmakta ve konuşmakta çok zorlanır; çünkü insan her zaman aynı hafıza kuvvetine sahip değildir. Bazen kelimeler akla hemen gelir, bazen de konuşur ve yazarken hafıza duraklayabilir. Bu esnada devreye zamirler girer.

Nedir onlar? Şey, sen, bu, bazısı, oraya... Daha neler neler?

Bu yazmacada isimlerin yerlerine zamirler yazıldı ve zamirlerin yanında da boşluk bırakıldı. Bu boşluklara ve zamirlerin yanına isim listesinden bir isim seçilip kullanılacak. Hangi zaminin yerine hangi ismin kullanılacağını siz belirleyeceksiniz.

İşte zamirler ve isim listesi... Haydi, zamirlerin işaret buyurduğu isimleri bulup metni tamamlayalım..

İşte isimler listesi
Edirne'ye, Hacı Bayram-ı Veli Hazretlerine, Kâseyi, Mahmud Paşa, Sahibine, Sultan II. Murad'la, Şerbeti, Vezir, Yere, Zehiri,

Bunu Biz İçelim Zararı Sahibine Olsun

Hacı Bayram-ı Veli Hazretlerinin [**oraya**] davetinin ihbar neticesinde olduğu belirtilmişti. [**onunla**] ilk görüşmesi sırasında ihbarı yapan [**o**] bir şerbet kâsesinin içerisine kuvvetli bir zehir koyar. Daha sonra [**onu**] içmesi için [**ona**] ikram eder. Hacı Bayram-ı Veli Hazretleri de kâseyi alır, besmele çeker ve

-‘[**onu**] biz içelim zararı [**ona**] olsun’

der ve üç yudumda [**onu**] içer. Vezir sanki kendi koyduğu zehiri içmiş gibi birden zehirlenme belirtileri gösterir ve şiddetli bir karın ağrısıyla [**oraya**] yıkılır ve ruhunu teslim eder.

Rivayetlere göre vezirlerden [**o**] ve hatta Sultan II. Murad Hacı Bayram-ı Veli Hazretlerine bağlanmış ve müridi olmuşlardır.

46. Biraz matematik yapalım ⁽⁴⁹⁾

Matematik sadece derslerde mi kullanılır? Her yerde matematikle yaşarız. Alışverişte, bina yapımlarında, yol inşasında vs. Onsuz bir yer düşünemiyorum.

Biz de bu düşünceden yola çıktık ve Türkçede matematik nasıl kullanılır diye kafa yorduk. Gördük ki Türkçe, matematik gibi bir dildir.

Bu yazmacada sizlere on cümle vereceğiz. Bu on cümlelerin olumlu mu olumsuz mu olduğunu sizler bulacaksınız. Olumlu dediğiniz cümlelerin yanına olumlu işareti olan artıyı (+), olumsuz dediğiniz cümlelerin yanına da olumsuz işareti olan eksiği (-) yazacaksınız.

Uyaralım. Cümleler uzun olduğu için dikkatlice okumalısınız. Olumlular ve olumsuzlar yan yana ve sıralı biçimde bir arada bulunabilirler.

Olumlu Mu Olumsuz Mu?

Sıra	Cümleler	+	-
1	Bu sene yaz mevsiminde çok şey öğrenmediğimi bana kimse söyleyemez.		
2	Okulların açılmasını dört gözle beklemiyorum sanki.		
3	Asla seninle konuşmayacağım demem.		
4	Benim en iyi arkadaşımın sen olmadığını kimse iddia edemez.		
5	Ta Şanlıurfa'dan yollanmış bu güzelim isotlar israf edilir mi kardeşim?		
6	Dokuz yaşından beri namazlarımı kılmıyor değilim.		
7	Ne boş boş dururum, ne amaçsız yaşarım, ne de kitap okumadığım gün olur.		
8	Bugünün çok kötü bir gün olduğunu söylemek ne mümkün.		
9	Bana duasız bir günün çok hoş geçeceğini kim söyleyebilir?		
10	Bu şartlar içinde ve bu sonuçlar ışığında başarılı olduğunu söylemenin imkânı mı var?		

47. Kelimeleri çekim ekleriyle tamamlama ⁽⁹⁾**Çekim ekleri aranıyor...**

Size verilen metinden çekim ekleri çıkarılmış. Kelimeler kök veya gövde hâlinde kullanılmış. Bilirsiniz ki dilimizdeki çekim ekleri kelimeleri cümle içinde kullanmamıza yarar. Çekim ekleri olmadan sadece belleğimizdeki kelimeleri kullanmak iletişimi sağlayamaz. Hiç zorlanmadan beynimizin dilimize verdiği hızlı bir emirle kullandığımız ekler olmadan, kişiler arası iletişim nasıl gerçekleştirilebilir? Bu denemeyi şimdi yapacaksınız.

Öncelikle metni bir kez okuyunuz. Okuduktan sonra metnin ihtiyaç duyduğu çekim eklerini düşününüz. Metnin akışından ve bir araya gelen kelimelerin kendi aralarındaki özel ve derin ilişkiden yola çıkarak işaretli boşluğa gelmesi gereken ekleri düşünüp yazınız. Çekim eklerinin ne olduğunu bilmiyorsanız söyleyeyim: Kip ve kişi ekleri, çokluk eki, hâl ekleri, aitlek eki, tamlama ve iyelik ekleri. Bunun yanında yardımcı sesleri de bu kapsamda düşünebiliriz. Yazacağınız eklerin her harfi için bırakılan boşluklar kullanılmalıdır.

Soyadı Hızlıol

Ben öğretmen___oda_____. Mavi örtülü, kaba koltuk___a otur___ bekli_____. İki nöbetçi öğrenci gel_____. Fotokopi çekti___ okul kurs___ için. Hayli çok___ kâğıt_____. On sayfalık bir metin var ve çekilen bu metin___ tasnif___ gerek_____. Nöbetçi iki öğrenci___ öğretmen___ oda____ çağır____. Kız öğrenci____ bir____ ad___ Nesrin; diğer____ ad___ Tuğba i____. Bu____ birbir____ tanımı____mış. Sadece aynı anda ve aynı yer___ nöbetçi olma___verdiğ___ imkan____ saye____ ismen tanış____. İş____ nasıl yap____ anlat____ ve beraberce iş____ koyul____. O____, biraz iltifat ve biraz da şevk için:

-Siz___ yetişemi____, çok hızlı____ yahu, de____.

...

Tebessüm et____ iltifat____. Ben de ayr____ fotokopi—çekil____ kâğıt____ zımbalı____. Bu fotokopi____ öğrenci____ için hazırlı____. Yine bir ara o____:

-Eğer siz___ yetiş____, anla____ ki siz yorul____, de____.

Pek hareketli ve hızlı olan Nesrin, daha sakın ve gamsız görünen Tuğba'___ bakarak:

-Tuğba hızlı ol, de____.

Tuğba, başka sınıf___ olan Nesrin'___ şaşkınca bakarak:

-Soyad___ ner___ bil___, deyiver____.

-Ben soyad___ bilmi____ ki.

-Ama söyle____ ya...

-Ne____, ne söyle____ ki?

-Hızlı ol de____ ya?

On____ bu söz____ söylerken izlemek film izlemek gibi gel____ ban____. Biraz şaşkın ve biraz da meraklı____. Acaba bu konuşma____ nere____ kadar gid____?

-Nesrin, Tuğba'___ bir daha bak____ ve:

-Sen—soyad___ “Hızlıol” mu?

-Evet.

Hep____ bir başka hal___ bürün____. Ben o____ bu konuşma____ şaşkınlıkla izle____. Anla____ ki insan____ ad____ ya da soyad____ uyumlu bir davranış sergili____.

48. Parçaları elimizde, ekleyelim ⁽⁵³⁾

Türkçe eklemeli bir dil. Türkçenin ekleri, bazı dillerde olduğu gibi başa değil, sona gelir. Bu yazmacada Türkçenin tamlama veya ilgi ekleri {+In / +nIn} ile iyelik eklerinden 3. kişi ekleri {+I/ +sI} bu yazıda kullanılmamış. Kullanılması gereken tamlama ekleri de bu yazıda kenarda tutulmuş.

Sizler tamlama ekleri listesinden aldığınız ekleri, yanlarına gelen yardımcı seslerle beraber yerlerine ekleyeceksiniz. Burada dikkat etmeniz ve öğrenmeniz gereken nokta öncelikle ses uyumlarıdır. Bu ses uyumları içinde Türkçenin en yaygın ses uyumu olan büyük ünlü uyumu ve sonra onun içinde yer alan küçük ünlü uyumu vardır.

Sizler bir yandan metni okurken bir yandan da metinde noksan bırakılan ekleri tamamlayınız.

Tamlama ekleri listesi
nın, in, in, in, nın, in, nin, in, nin, in, in, nin, nın, in, in, ı, i, u, ü, sı, si, su, sü

Dört Mahalleli Kasaba

Küçük bir kasaba____ dört ayrı mahalle____ varmış. Birinci mahallede Evetamalar yaşıyormuş. Evetamalar ne yapılması gerektiğini bildiklerini düşünürlermiş. Yapma zamanı geldiğinde ise "evet, ama" diye cevap verirlermiş. Onlar____ cevaplar____ hep yanlış olurmuş. Suçu başkalarına atmakta da ustaymışlar.

İkinci mahallede Yapıcamlar yaşarmış. Ne yapacaklarını bilirlermiş. Kendilerini yapacakları şeye adım adım hazırlarlarmış, ama yapacakları sırada şanslarını kaçırdıkları____ fark____na varırlarmış. Bu mahallede insanlar____ dizler____ dövülmekten yara bere içindeymiş. Hayatı ertelememek için verdikleri kararı bile ertelerlermiş.

Üçüncü mahallede yaşayan Keşkeçiler____ hayatı algılama güçler____ mükemmelmış. Ney____ yapılma____ gerektiğini daima en isabetli şekilde bilirlermiş; ama her şey olup bittikten sonra. Keşkeçiler____ de başlar____ kanarmış hep, duvarlara vurmaktan!

Kasaba____ en yeşil bölge____nde, en güzel evler____ olduğ____ mahallede ise İyikiyaptımlar otururmuş. Keşkeçiler bu mahallede yürüyüşe çıkar, etrafa hayranlıkla bakarlarmış.

Yapıcamlar Keşkeçilerle birlikte bu mahallede yürüyüşe çıkmak ister ama bir türlü fırsat bulamazlarmış.

Evetamalar ise mahalle____ güzelliğ____ni görmek yerine, ağaçlar____ gölgeleri____ yeterince geniş olmadığ____ndan, güneş____ daha erken saatte doğma____ gerektiğinden şikayet ederlermiş.

İyikiyaptım mahallesindeki insanlar____ kusur____ da, beyinlerinde mazeret üretme merkezleri____ olmayış____ymış...

49. Tamamlayıcı kelimeler ⁽⁵⁸⁾

Bir metinde kelimeler rastgele bir araya gelmez. Onların kendi içlerinde belli kuralları vardır. Bu kuralların yanında bir de iki kelimenin birleştiği yerde bazı sesleri çekip alınca, o seslerden bir kelime oluştuğu görülür.

Biz bu yazmacada iki kelimenin birleştiği yerdeki seslerden meydana gelen kelimelerden bir yazmaca çıkarmak istedik.

Şimdi, sizlere bir metin verdik. Bu metin içinde kelimelerin birleştiği yerdeki seslerden bazılarını aldık. Onlardan da birer kelime meydana getirdik. Bu kelime listesinden seçtiğiniz kelimeyi metindeki uygun boşluğa getireceksiniz. Her kelimenin kendine anlam bakımından uygun bir yeri var. Onu bulmayı ve kelimeyi o uygun boşluğa yerleştirmeyi siz yazmaca severlere bıraktık.

Bir örnek vermek gerekirse; *evdeki makarna* tamlamasında iki kelimenin birleştiği yerdeki seslere bakalım. Buradan bir kelime çıkaralım. Ne olabilir? Meselâ *ekim*, *kim*, *ima* olabilir. Sizlere bu kelimelerden biri verilecek ve kelimenin oluştuğu yer boş bırakılacak. Siz de kelime hazinenizi kullanarak o boşluğu tamamlayacaksınız.

Tamamlayıcı Kelimeler Listesi
aba, adak, ak, anka, ayaşlı, deha, ek, imha, iri, kenar, konu, mana, maya, yad, yem,

Ana Kuzusu

Cu--- --mazındaydık. Sağ tarafımd- ----- bir adam, onun sağında ise tek kişilik boş yer vardı. Yaşlı adam, farz- -alkar---- --ka-- -öndü ve boşluğun gerisinde duran 14-15 yaşlarındaki gence:

- Saf'ı doldur evlat, dedi. Gel yanıma.

Çocuk, mahcup b--- -fâdeyle:

- Mümkünse bur---- -ılmak istiyorum, diy- -ekeledi. Oray- --şkası geçebilir.

Yaşlı adam, çocuğun üzerinde bulunduğu uzun tüylü yeşil halıyı göstererek:

- Ne o dedi. Yoksa orası daha yumuşak di-- -i gelmiyorsun?

Ve öfkeyle devam etti:

- Anne kuzusu, ne olacak...

Namaz bittiğinde, yaşlı adamın Cuma'sını tebrik ettim. Arkadaki genç de gelere- ----n elini öptü. Adam, söylediklerine çoktan pişman olmuştu. Delikanlının nurlu yanaklarını okşarken:

- Sana 'anne kuzusu' dediğim için kusura bak-- --vrum, dedi. Bir anda ağzımd-- --çtı işte...

Çocuğun gözleri dolu doluydu. Başını yere eğerken:

- Bu söyledikleriniz-- --klsınız efendim, dedi. Üzerinde namaz kılmak için ısrar ettiğ-- --lı, vefât ettiğinde annemin tabutuna örtülmüştü. Orada secdeye kapandığımda, sanki beni kucaklamış gibi oluyor da...

50. Zamanı ne zaman anlarız ⁽⁵⁹⁾

Bir metinde veya konuşmada zamanı bazen fiilin kendisinden anlayabiliriz. Fiiller her zaman yeterli olmaz. Fiillerin yetersiz kaldığı durumlarda devreye zaman zarfları girer. Zaman zarfları işin, oluşun ve hareketin ne zaman gerçekleştiği ya da gerçekleşeceği konusunda muhatabı bilgilendirir.

Bu yazmacada zaman zarfları alınmış bir metin oluşturduk. Bu metinde işin, oluşun ve hareketin zamanını belirten zaman zarfları ayrı bir liste halinde verildi. Bu listedeki zaman zarflarını metnin anlam akışından ve anlam bütünlüğünden yola çıkarak uygun yerlere yerleştirmek lâzım.

Bir örnek vermek gerekirse; “Bekir, okulun bahçesinde arkadaşlarıyla oynamış.” cümlesinde oynama işinin ne zaman olduğu konusunda bilgi yok. Bu cümleye en uygun zaman zarfı “yarın” kelimesi mi “dün” kelimesi mi? Elbette fiilden anlaşılır ki “dün” kelimesidir.

Bu yazmacada da eğlence sonrası bize kalacak bilgi zaman zarflarının uygun yerlerinin neresi olduğudur. Bakalım boşta kalacak zaman zarfı çıkacak mı?

Boşluklar için zaman zarfları
başlangıçta, bir gün, hâlâ, hemen, her zaman, hiçbir zaman, sonra, şimdi,

Gerçek Zenginlik

_____ Türkistan taraflarında bir bölgenin hükümdarı yani dünya sultanı iken vâkî olan bazı ikazlarla hükümdarlığını bırakıp maneviyat sultanı olmaya azmeden, bunu da gerçekten başaran İbrahim Edhem dünya malına karşı o kadar tenezzülsüzdü ki kimseden bir şey istemez ve beklemezdi. Nefsini yokluğa ve mahrumiyete o derece alıştırmıştı ki bir benzerine rastlanamazdı. _____ büyük velilerden çağdaşı ve hemşehrisi Şakik Belhi ile karşılaştı ve ona sordu:

- Ey Şakik nasıl geçiniyorsun? Şakik Belhi cevap verdi:

- Bulunca yiyoruz, bulmayınca sabrediyoruz. İbrahim Edhem:

- Horasan'ın köpekleri de _____ aynı şeyi yapıyorlar, bulunca yiyorlar, bulmayınca sabrediyorlar, diye karşılık verdi.

_____ da Belhi sordu:

- Peki siz ne yapıyorsunuz?

- Biz bulunca dağıtıyoruz, bulmayınca sabrediyoruz.

Bizim İbrahim Edhem Hazretleri hakkında söylemek istediğimiz bu değil. İbrahim Edhem'in, amaç edindiği ve ulaşmayı başardığı yokluk ve mahrumiyeti o derece aşık, o derece göze batıcı idi ki görenlerde _____ kendisine yardım hissi uyandırıyor.

Varlıklı bir kişi İbrahim Edhem'e yardım etmek istedi. İbrahim Edhem:

- Yardımını gerçekten zenginsen kabul ederim, dedi.

Adam gerçekten zengin olduğunu, bir şeye ihtiyacı bulunmadığını söyledi. Büyük veli sordu:

- _____ ne kadar paran var?

- Üç bin altınım var.

- Dört bin olmasını istemez misin?

- Elbette isterim.

- Beşbin olmasını?

- İsterim.

- On bin altının olsa çok sevinirsin değil mi?

- Şüphesiz çok memnun olurum.

- Zengin olduğunu söylüyorsun ama, sen _____ züğürdün birisin. Sen, on bin değil yüz bin altının olsa yine kanaat etmez fazlasını istersin. Kanaatsiz insan _____ zengin sayılmaz. Gerçekten zengin olsaydın yardımını kabul edecektim.

51. Bu fiiller ne iş yapar? ⁽¹⁹⁾

Bir dilin en temel kelimeleri isimler ve fiillerdir. Bunların dışındaki kelimeler isme ve fiile bağlıdır. İsim ve fiil olmadan diğer kelimeler bir işe yaramaz. Sıfat, ismin önünde yer alır. Zarf, fiilin önünde bulunur. Zamir, ismin yerine geçer. Edat, kelimeleri veya cümleleri fiille ilişkilendirir. Bağlaç, kelimeleri veya cümleleri bağlar. Ünlem, anlamın duygu yönüne karşılık verir.

Fiiller dilde en önemli görevleri karşılar. Dile getirilen ismin hareketi, oluşu ve tüm işleri fiilden sorulur. Yahya Kemal BEYATLI'dan seçip size sunduğumuz bu seçkin şiirin çekimli fiillerini bir kenara çektik. Kenara çektiğimiz bu fiilleri uygun yerlere yerleştirmek işini size bıraktık.

Tamamlayabilmek için şiirde temayı anlayın. Sonra cümlelerin anlamlarını kavrayın. Ardından da listedeki fiillerin hangisinin uygun olabileceğini düşünün ve uygun fiili seçin.

Bu yazmacayla hem çekimli fiilleri tanıyın, hem de onların metin içindeki yerlerini bulup yerleştirin. Bu işi yaparken metnin anlamını da göz önünde bulundurun.

Yerleşecek fiiller
<i>gelmişse, kalkar, alır, sallanmaz, bakar, bekler, bilmez, dönmeyecekler, geçti,</i>

Sessiz Gemi

*Artık demir almak günüzamandan,
 Meçhûle giden bir gemibu limandan.
 Hiç yolcusu yokmuş gibi, sessizceyol;
o kalkışta ne mendil, ne de bir kol.
 Rıhtımda kalanlar bu seyâhatten elemli,
 Günlerce siyah ufkagözleri nemli.
 Biçare gönüller! Ne giden son gemidir bu!
 Hicranlı hayatın ne de son mâtemidir bu.*

*Dünyada sevilmiş ve seven nafîle;
ki giden sevgililer
 Bir çok gidenin her biri memnun ki yerinden,
 Bir çok seneler; dönen yok seferinden.*

Yahya Kemal BEYATLI

52. Seçmeli eklerden seç seçebildiğini... ⁽²⁰⁾

Türkçede kelime türetmekte ve kullanmakta en kullanışlı parçalar eklerdir. Bunlar yapım ekleri ve çekim ekleridir. Yapım ekleri kelime yapmakta işe yarar; çekim ekleri ise kelimeleri işletmekte ya da çekimlemekte.

Türkçe için ne der Türkçe öğretmenleri? Türkçe, eklemeli bir dildir, hem de sondan eklemeli bir dil. Biz de bu bilgi üzerine eklemeli bir çalışma yapalım dedik.

Sizlere bir yazı sunduk. Bu yazıda kullanılan ekleri kaldırdık. Kaldırdığımız ekin de içinde bulunduğu bir parantezli seçmece yerleştirdik. Parantezin içinde üç seçmece ek var. Bu kutudan en uygun eki seçeceksiniz. Seçtiğiniz ek o kelimeye en uygun ek olmalıdır. Sizin için bir zorluk yok bu yazmacada. Bu çalışmayla dilimizin özelliğini de kavramış olacaksınız. Konuşurken yaptığımız işlemi bir de yazarken deneyeceksiniz.

Birinci cümleyi sizlere örnek olsun diye biz tamamlıyoruz. Devamındaki cümleler sizin.

Din de sabun gibidir

Din(**e**-de-den) pek inanmay(ı**cı**-**an**-ası) bir sabun imalat(lı-**çı**-taş)sı bir gün konuş(ma-uş-**mak**)(da-ta-tan) olduğu bir hocay(ı-**a**-e):

“Siz(e-i-in) anlattığı(mız-nız-na) dinin dünyay(a-ı-da) bir fayda(yı-sı-sız) olsay(mış-sa-dı), insanlar(ı-da-a) bir iyi(ler-lik-ce) getirseydi, ara(da-ya-dan) geç(miş-ici-en) bun(da-suz-ca) zaman(ı-la-a) rağmen hâlâ kötü(den-yü-lük) ve kötü insanlar kalır mıydı?” der.

Hoca efendi adam(a-ı-ın) yüzün(ü-e-de) şöyle bir baktık(ta-ça-tan) sonra:

“Senin yaptığ(ı-mız-ın) sabunlar da bir iş(i-siz-e) yaramı(dı-yor-r) anlaşıl(an-dı-mış). Zira bir iş(e-i-ler) yara(mış-lar-sa)ydı, orta(m-cı-lık)ta hâlâ kir ve pis(ler-i-lik) kal(mış-sa-ır) mıydı?” de(di-miş-r).

Sabun(cu-lar-u) itiraz ed(di-er-di):

“Adam(lar-ın-a) sabun kullanmıyorlarsa ben(siz-imde) suç(um-u-suz) ne?”

Hoca efendi hemen taş(a-lar-ı) gediğin(de-i-e) koyuverir:

“Peki, insanlar din(de-ce-in) getir(miş-en-dik)lerin(e-i-in) uymuyorlarsa dinin suç(suz-a-u) ne? Eğer dinin kural(da-dan-lar)ı uygula(t-d-n)ırsa ve her alan(lar-da-ı) dine uy(an-ku-gun) yaşa(n-t-r)ırsa tüm dünyay(e-i-a) iyi(ler-den-lik) ve düzen gel(di-miş-ir).”

53. Hecelerim dağıldı ⁽²¹⁾

Heceler ağızımızdan bir harekette çıkan ses öbekleridir. Onlar dili kullanmamızı kolaylaştırır. Heceyle şiir ölçümüz var. Ona hece ölçüsü denir. Hani her mısranın hece sayısının aynı olduğu ölçü... Türküler, ağıtlar, ninniler hep heceye bağlı ürünlerdir.

Hece, dilbilgisinde de çok önemlidir. Derslerde öğretmen hece çeşitlerinden bahseder. Hecelerin kurallarını anlatır; ama bazen hece tam da anlaşılmayabilir.

Bu yazmacada hece konusuna el attık. Sizlere bir metin verdik. Kolay ve ibretlik bir metin. Çocuğuyla ilgilenemediğini anlayan bir annenin çocuğuna yazdığı bir mektup. Beğeneceğinizi umuyoruz.

Metni annenize okumak istiyorsunuz; ama öncelikle biraz tamir gerekli. Verdiğimiz metinde heceler kısa çizgiyle bölünmüş. Aynen bir yapboz gibi. Yan yana gelen heceleri birleştirip kelime haline getirmek lazım. Ancak dikkat edin, yanlışlıkla kelime olamayacak öbekler kurmayın.

Elinize aldığınız kalemle kelimelerin ayrılması gereken yere bir eğik çizgi koyun. İşinizi bitirdikten sonra önce siz okuyun, denetleyin. Ardındanda çok sevdiğiniz annenize okuyun; çünkü onlar hep sizi düşünürler.

Annemin bana mektubu

Seni uyurken seyrettim...

sev-gi-li/-ço-cu-ğum/-se-ni/-u-yur-ken-sey-ret-mek-ne-fes-a-lı-şı-nı-duy-mak-i-çin-ses-siz-ce-o-da-na-gir-dim-göz-le-rin-ka-pa-lı-hu-zur-i-çin-de-sin-sa-rı-buk-le-le-rin-me-lek-yü-zü-nü-çer-çe-ve-li-yor.

bir-kaç-da-ki-ka-ön-ce-ça-lış-ma-o-dam-da-ça-lı-sır-ken-bir-den-bi-re-i-çi-min-sı-kıl-dı-ğı-nı-far-ke-tim-dik-ka-ti-mi-i-şi-me-ve-re-me-dim-ve-bu-yüz-den-ses-siz-ce-se-nin-le-ko-nuş-mak-ü-ze-re-o-da-na-gel-dim.

bu-sa-bah-ya-vaş-gi-yin-di-ğın-i-çin-sa-bır-sız-la-nıp-sa-na-söy-len-dim-ye-mek-fi-şi-ni-kay-bet-ti-ğın-i-çin-se-ni-a-zar-la-dım-ve-kah-val-tı-e-der-ken-göm-le-ği-ne-süt-dök-tü-ğün-i-çin-sa-na-sert-sert-bak-tım.

-yi-ne-mi-de-dim-i-çi-mi-çe-ke-rek-ve-ba-şı-mı-kız-gın-lık-la-i-ki-ya-na-sal-la-dım-sen-se-ba-na-ba-kıp-tat-lı-tat-lı-gü-lüm-se-din-ve-ba-na:

-hoş-ça-kal-an-ne-ci-ğim-de-din.

öğ-le-den-son-ra-sen-o-dan-da-oy-na-yıp-ya-ta-ğı-na-diz-di-ğın-o-yun-cak-la-rı-na-ba-ğı-ra-ça-ğı-ra-şar-kı-söy-ler-ken-ben-te-le-fon-ko-nuş-ma-la-rı-mı-ya-pı-yor-dum-sa-na-ses-siz-ol-ma-nı-i-şa-ret-et-tim-son-ra-yi-ne-bir-sa-at-ka-dar-te-le-fon-da-ko-nuş-tum-da-ha-son-ra-bir-as-ker-gi-bi-sa-na-e-mir-ver-dim

-o-ya-la-nıp-dur-ma-ça-buk-ö-de-vi-ni-yap-ba-na:

-pe-ki-an-ne-ci-ğim-de-din-ve-he-men-ça-lış-ma-ya-ko-yul-dun-son-ra-da-o-dan-dan-hiç-bir-ses-gel-me-di-ak-şam-ben-ma-sa-mın-ba-şın-da-ça-lı-sır-ken-kor-ka-rak-ya-nı-ma-gel-din-ve-ba-na-u-mut-la:

-an-ne-ci-ğim-bu-ge-ce-ki-tap-o-ku-ya-cak-mı-yız-di-ye-sor-dun-sa-na-ke-sin-bir-dil-le:

-bu-ge-ce-ol-maz-de-dim-o-dan-hâ-lâ-kar-ma-ka-rı-şık-sa-na-kaç-kez-ha-tır-la-ta-ca-ğım-o-da-nı-top-la-ma-nı

ba-şın-ö-nün-de-o-da-na-git-tin-çok-geç-me-den-ge-ri-gel-din-ve-ka-pı-nın-ya-nın-dan-ba-na-ba-kın-ca-şım-di-ne-is-ti-yor-sun-di-ye-sor-dum-ak-si-bir-ses-to-nuy-la.

hiç-bir-şey-söy-le-me-din-ya-nı-ma-gel-din-boy-nu-ma-sa-rıl-dın-ve-be-ni-ö-püp:

-i-yi-ge-ce-ler-an-ne-ci-ğim-se-ni-se-vi-yo-rum-de-din-son-ra-da-a-ce-ley-le-o-da-na-git-tin-da-ha-son-ra-duy-du-ğum-vic-dan-a-za-bı-ne-de-ni-y-le-boş-boş-ma-sa-ma-ba-ka-rak-u-zun-bir-sü-re-o-

tur-dum-a-ca-ba-ne-den-böy-le-dav-ran-dım-di-ye-dü-şün-düm-be-ni-kız-dı-ra-cak-hiç-bir-şey-
yap-ma-mış-tın-sa-de-ce-bü-yü-me-ye-ve-öğ-ren-me-ye-ça-lı-şan-bir-ço-cuk-gi-bi-dav-ran-mış-tın-
bu-gün-ye-tiş-kin-le-rin-so-rum-lu-luk-lar-la-do-lu-dün-ya-sın-da-ken-di-mi-kay-bet-tim-ve-sa-na-
har-ca-ya-cak-e-ner-jim-kal-ma-dı-bu-gün-sen-be-nim-öğ-ret-me-nim-ol-dun-be-ni-öp-me-yi-ba-
na-i-yi-ge-ce-ler-di-le-me-yi-u-nut-ma-dın-ve-üs-te-lik-ruh-ha-li-min-i-yi-ol-ma-dı-ğı-nı-fark-e-dip-
par-mak-la-rı-nın-u-cun-da-ge-zin-din-
şim-di-se-ni-u-yur-ken-sey-re-di-yo-rum-ve-bu-gü-nü-ye-ni-baş-tan-ya-şa-mak-is-ti-yo-rum-ya-
rın-ben-de-sa-na-bu-gün-se-nin-ba-na-gös-ter-di-ğın-an-la-yı-şı-gös-te-re-ce-ğim-böy-le-lik-le-bel-
ki-ger-çek-bir-an-ne-o-la-bi-li-rim.

u-yan-dı-ğın-da-sa-na-sı-ca-cık-gü-lüm-se-yip-o-kul-dan-gel-di-ğın-de-sa-na-mo-ral-ve-re-ce-ğim-
ve-yat-ma-dan-sa-na-ki-tap-o-ku-ya-ca-ğım-sen-gü-lün-ce-gü-lüp-sen-ağ-la-yın-ca-ağ-la-ya-ca-
ğım-ken-di-me-se-nin-da-ha-bü-yü-me-di-ği-ni-bir-ço-cuk-ol-du-ğı-nu-ve-sa-na-se-nin-an-nen-ol-
mak-tan-mut-lu-luk-duy-du-ğı-mu-ha-tır-la-ta-ca-ğım.

bu-gün-se-nin-an-la-yış-lı-dav-ra-nı-şın-ba-na-çok-do-kun-du-ve-bu-yüz-den-ge-ce-nin-bu-sa-a-
tın-de-sa-na-te-şek-kür-et-me-ye-gel-dim-ço-cu-ğım-öğ-ret-me-nim-ar-ka-da-şım-ol-du-ğın-ve-ba-
na-gös-ter-di-ğın-sev-gi-i-çin-te-şek-kür-et-me-ye...

54. Sıfatları metin hamurunda yoğuralım ⁽³²⁾

Sıfatların ne olduğunu bilmeyen var mı? Söyleyelim. İsimlerin niteliğinden bahseder: *güzel evim gibi*. Dahası, kaç, kaçar, kaçta kaç, kaçınıcı, kaçız olduğunu belirtir: *üç elma, üçer elma, üçte bir elma, üçüncü elma, üçüz elma gibi*. Dahası, ismin yerini gösterir: *bu elma, öteki elma gibi*. Bir de isimleri belli belirsiz göstermeye çalışır: *bazı insanlar gibi*.

Elimizde bir metin var. Sıfatlarının çoğu alınmış. Sıfat adına pek fazla kelime yok. Bir varlık söyleniyor; ama ortada vasfı yok. Birini diğerinden nasıl ayıracağız? Sıfatların işi zaten bir varlığı ötekinden ayırmak değil mi? Ama bu metinde sıfatlar kayıp.

Bu metni daha anlaşılır kılmak için sıfat lâzım. Sizler için sepete yığılmış sıfatlar sunuyoruz. Bu sıfatlar bazı isimlerin önlerine gelmeli. Ancak isimlerin önlerine gelmek için sizlerden yardım istiyor.

Şimdi, sizler sıfat sepetinde ne kadar sıfat varsa hepsini metinde uygun yerlere yerleştiriniz. İsimleri farklı özellikleriyle diğerlerinden ayırmaya yardım ediniz.

SIFAT SEPETİ
muhteşem, rağbet gösteren, koyu, on binlerce, başka, bazı, iki yüzü aşkın, onu koruyacak, güçlü, büyük, şöyle, koca, büyük, bir, O, birer, Bu.

Ebabil Kuşları

Habeşistan Krallığı'nın Yemen valisi olan Ebrehe, milâdî 570 yıllarında San'a şehrinde, 'Kulleys' adı verilen (.....) bir kilise yaptırmıştı. Maksudı, Kâbe ziyaretine (.....) Arapların ziyaretlerini oraya çevirmekti. Bu duruma tepki gösteren bir adam da, gecenin birinde Kulleys'e girip içine pislemişti. Bu hakarete çok öfkelenen ve (.....) bir Hıristiyan olan Ebrehe, gidip Kâbe'yi yıkmaya karar verdi. Topladığı (.....) asker (altmış bin olduğu söylenir), Mahmud adlı büyük bir fil ve daha (.....) fillerle Mekke'ye doğru yola çıktı. Önüne çıkan (.....) kuvvetleri de mağlûp ederek ilerledi. Taif şehrine gelince askerlerin bir kısmını Mekke'ye gönderdi. Onlar da Peygamber s.a.v.'in dedesi ve Kureyş'in reisi Abdülmuttalib'in (.....) devesiyle ahalinin hayvanlarını sürüp götürdüler.

Bu olayın peşinden Abdülmuttalib, gidip Ebrehe'yle görüştü, develerinin geri verilmesini istedi. Ebrehe dedi ki:

— Benden develerin istiyorsun da, Kâbe'den hiç söz etmiyorsun. Hâlbuki ben onu yıkmaya geldim.

— Ben develerin sahibiyim. Kâbe'nin de (.....) sahibi vardır!

Bu görüşme sonunda develer geri verildi. Mekke halkı bu (.....) orduyla savaşamayacağı için, anlaşma gereği dağlara çekilip neticeyi beklemeye başladı.

Ebrehe ordusu (.....) fili önden sürerek Mekke sınırına dayandı. Kâbe'yi halatla bağlayıp fillerle çekerek yıkmak istiyorlardı. Bu sırada Ebrehe'nin yol kılavuzlarından Nüfeyl b. Habib, (.....) filin kulağından tutarak (.....) bir şey söyledi, sonra da koşarak dağa çıktı:

— Ey Mahmud çök! Sakın ileri gitme, sağ salim geriye dön!

Mekke'ye girişte (.....) fil direndi, zorlanınca yere yattı. Onu (.....) türlü Kâbe cihetine yürütemediler. (.....) anda sürü halinde ebabil kuşları ortaya çıktı. Her birinin ağzında ve ayaklarında nohut gibi (.....) taş vardı. (.....) taşları ordu üzerine mermi gibi boşalttılar. Kime rastlarsa delip geçiyordu. Askerlerin çoğu öldü; 'Fil Ordusu' dağılarak Yemen'e döndü. Ebrehe de dönüşte öldü. Kâbe ise olduğu gibi kaldı.

55. Hâl eklerinden {+DA}'yı kullanalım ⁽³³⁾

Hâl ekleri isimleri fiillerle kullanmamıza yardım eder. Onlar olmasa “*kimi*” ve “*neyi*” gösterebiliriz? Bir dostumuza “*nereye*” yöneleceğimizi nasıl söyleyebiliriz? Babamız bizi aradığında ona “*nerede*” bulunduğumuzu nasıl anlatabiliriz? Annemiz üzerimizde arkadaşımızla değiştirdiğimiz montları “*nereden*” buldun diye sorduğunda ona nasıl bir cevap vereceğiz?

İşte, hayatın her anında, iletişimin her aşamasında bu ekler kullanılır. Bunların olmadığı bir konuşma düşünülebilir mi? Hangi kitapta hâl ekleri kullanılmamış? Gösterilebilir mi?

Bu yazmacada hâl ekleri ele alındı; ama hepsini bir yazmacaya sığdırma imkânı olmadığından sadece bir tanesiyle yetinildi. O da {+DA} hâl eki.

Aşağıdaki metinde altı çizili on üç kelime var. Bu on üç kelimede {+DA} hâl eki konmamış. Ancak bilirsiniz ki hâl ekleri hemen olduğu gibi yazılmaz. Ses uyumlarına ve yanlarına gelen yardımcı seslere dikkat edilmelidir.

Görev Şuuru

Osmanlıların ilk Şeyhülislamı **Molla Fenari** (1350-1431) Şeyhülislam olmadan önce **Bursa.....** kadı idi.

Onun kadılığı **sırası.....** bir adam pazardan bir at satın aldı. Fakat alışverişin hemen **sonrası.....** atın hasta olduğunu fark etti. Geri vermesi gerekiyordu, ama satın aldığı adamı zorluk çıkartır, atın hastalığını kabul etmez diye önce kadıya gidip resmî kanaldan işi sağlama bağlamak istedi.

Mahkemeye **gittiği.....** kadıyı (Molla Fenari) **yeri.....** bulamadı. İşini ertesi güne bıraktı. Fakat at o gece öldü. Adam ertesi gün olanları kadıya anlattı, mağdur olduğunu, ne yapması gerektiğini sordu:

Molla Fenari "Senin zararını ben ödeyeceğim. **Bu.....** benim de suçum var." dedi.

Adam hayretler **içi.....** kadıya baktı:

"Niçin siz ödeyeceksiniz, konuyla hiçbir ilginiz ve suçunuz yok ki..." dedi.

Molla Fenari:

"Evet öyle görünüyor ama **aslı.....** benim de suçum büyük. Eğer sen dün makamıma **geldiğin.....** ben **yerim.....** olsaydım, olaya müdahale eder, atı geri veririr, parayı iade ettirirdim. At da sahibinin **eli.....** ölmüş olurdu. Bu imkân şimdi yok olmuştur. Senin zararına benim **makamım.....** bulunmamam sebep olduğu **için.....** zararını ben ödeyeceğim" dedi ve ödedi.

ATASÖZÜ-DEYİM

56. Deyimler için ne diyeyim? ⁽²⁵⁾

Şöyle bir tarif yaparlar deyimler için: “Çekici bir anlatım özelliği taşıyan, genellikle gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış kelime öbeği.”

Karınlar acıkmışsa “karnım zil çalıyor”, çok susanmışsa “içim yandı”, başkasını incitecek bir söz söylenince “yine bir çam devirdim” gibi sözlerle ifadeler zenginleştirilir. Bunlar hep deyimdir.

Bütün dillerde vardır deyim; çünkü her dil kendi zevk ve estetiğini, güzellik ve üretkenliğini meydana çıkarmak ister.

Bu çalışmada olması gereken deyimın yerine, o deyimın anlamı verildi. Deyimin kendisi metnin altında sunuldu. Öncelikle listeye bakmadan bulmaya çalışın. Eğer bulmakta zorlanırsanız aşağıdaki deyim listesine bakınız. Ancak alttaki deyim listesi metin sırasına göre değil, karışık. Dolayısıyla hangisinin nereye gelmesi gerektiğini sizin gayretleriniz belirleyecek.

Deyimin her kelimesi için bir çizgi çizildi. Deyimde kaç kelime varsa o kadar çizgi mevcut.*gözlerini dizlerine düğümlemişler*

el attınsa

sözünü kesmiş

düşmüş yola

doluya koymuş almamış, boşa koymuş dolmamış

gözünün önüne gelince

yolunu tutacaksın

alır başımı geldiğim yere giderim

uyku mu tutar

paha biçilmez

gönül zenginliğine

yelken açalım

elinden bir iş gelmez

sıkma canını kulak vermiş

İlimsiz Âlim

_____ (değerini tahmin etmek veya belirlemek) fakirin _____
 _____ (para ve malını imkânları ölçüsünde esirgmeden vermek), biz yine
 _____ (yola çıkmak için hareket etmek) yeni bir masalın enginliğine...
 Efendim, zamanın birinde, bir adamla karısı, büyük bir şehrin kenar bir mahallesinde yaşarlarmış...
 Adamın _____ (yetersizlikten dolayı herhangi bir iş yapamamak),
 kadının sesine kuş gelmezmiş... Şükredermiş hallerine ama, halleri hal değilmiş. Kurttan aç, yılandan
 çıplaklarmış garipler...

Üst yok, baş yok; ekmek yok, aş yok... Gecelerden bir gece mumsuz evlerinin küçücük penceresinden
 dolunayın sızdığı ışığın aydınlığında oturmuş, _____ (gözleriyle
 sadece dizlerine bakarak oturmak)... Ne adam dört demiş, ne kadın dokuz... Bir süre öylece oturduktan
 sonra, kadının gırtlığına bir tıkırtı, dudağına bir lakırdı gelmiş. Demiş ki:

“Ey efendi... Bunca yıldır evliyiz. Hangi işe _____ (bir işe girişmek) eline geldi...
 Zamanında okumuş yazmış olsaydın; şimdi padişahın has adamı olurdun... Bak, rüya tabir edenlere
 bile padişah ne ihsanlarda bulunuyor. Kese kese altınlar, hatta sarayda yer veriyor... Ama sen...”

Adam, dayanamamış. Karısının _____ (biri konuşurken söze karışıp onun
 konuşmasına fırsat vermemek)... “Hatun” demiş. “Ben cahil bir adamım. Padişah beni ne yapsın? Biz
 çulumuza oturup, halimizi bilelim... _____ (sözlerle veya davranışlarla kişinin
 neşesini kaçırmak, huzurunu bozmak). Rızkı veren Allah’tır. Yüce Rabbim hiç deldiği boğazı aç mı
 koyar?”

Kadın burnunu çekmiş, omzunu silkmiş: “Onu bunu bilmem” demiş. “Yarından tezi yok sen de rüya
 yorumcusu olacaksın... Tellal çıkıp da padişahın rüya gördüğünü söyler söylemez, hemen sarayın
 _____ (bir yere doğru gitmeye başlamak)”

Adamcağız, ne demişe karısını razı edememiş... Kadın, direndikçe direnmiş. “Eğer dediğimi
 yapmazsan sana hakkımı helal etmem. Hem de _____ geldiğim yere _____.
 (izin almadan ve gideceği yeri bildirmeden gitmek, savuşmak)” demiş... Neyse ki, adam diklenmemiş
 de, olay daha fazla büyümemiş...

O geceki rızklarını da, tavada pişirip, sapında yemişler. Şükredip yatmışlar... Gelin görün ki; kadın
 yatmış sağına, dönmüş soluna, düşmüş uykunun yoluna... Adamcağızı _____
 (bir türlü uyuyamamak) gayrı? Dönmüş durmuş sabaha kadar... Seher yeli eserken, bir tutam uyku
 mu üflemiş gözlerine yoksa, ne olmuş? Eh, kirpikleri şöyle birbirine değer değmez tellalın sesiyle
 sıçrayıp kalkmış... Abanmış pencerenin pervazına, _____ (iyi anlamak
 üzere dinlemek) tellalın avazına... Tellalın sesi de sıtma görmemiş cinstenmiş hani... Davula üç tokmak
 vurup, kükrüyormuş: “Duyduk duymadık demeyin ey ahali! Padişahımız bir rüya görmüş. Her kim
 ki, rüyayı tabir etmek dilerse saraya gelsin. Duyanlar duymayana iletiiin!”

Adam bir karısına bakmış, bir sokakta haykıran tellala... Giyinmiş çıkmış... Ayrandan aşağısı su...
 Ölmüş eşeğin kurttan olur mu korkusu... _____ ... (bir yere gitmek üzere yola çıkmak)
 Şehre girerken, kenar mahalleleri ana kentten ayıran surlar varmış. Surun kapısından girmeden
 önce, biraz soluklanmak, biraz da düşünüp cesaret toplamak için bir taşın üzerine çökmüş... Garibim
 başlamış düşünmeye... Gidip de padişaha ne diyecek?.. _____ ,
 _____ (bir güç işi yoluna koymak için düşünüp taşınmak, bir türlü
 çözüm yolu bulamamak) ... İkide bir vazgeçer gibi oluyormuş ama karısı _____
 _____ (görür gibi olmak) yutkunup kalıyormuş...

57. Deyimlerde duyu organları ne arar? ⁽⁵⁶⁾

Deyimler, çekici bir anlatım özelliği taşır. Gerçek anlamından ayrıdır. Kalıplaşmış kelime gruplarından meydana gelir. İşte bu özellikleriyle deyimler, kullanan kişileri daha özellikli yapar.

Deyimlerde her türden kelime yer alabilir. Her çeşit varlık bulunabilir. Bunların içinde en çok kullanılan veya yer bulanlar ise insan uzuvlarıdır. İnsan, benzetme veya mecazı kendini merkeze alarak yapar.

Bu yazmacada sizlerden deyimlerle ilgili bir çalışma yapmanız istenecek. Yirmi beş deyim seçtik. Bu deyimlerden beş duyu organının adını çıkardık. Duyu organı adlarından beş sepet yaptık. Hangi deyim hangi duyu organı adının sepetine aitse onun altına o deyimden kalan kısmını yazacaksınız. Bir çeşit eşleştirme çalışması aslında. Burada maksat deyim bütünüyle bilmektir. Bunun için de deyimde hangi organ adının kullanılmış olabileceğini bilmek gerekir.

Bakalım deyim kültürünüz ne hâlde?

İşte Duyu Organı Adları Ve Noksan Deyimler

GÖZ	KULAK	DİL	BURUN	EL
-e düşmek, -ndan solumak, -ına girmek, -ünde büyütme, -i yatmak, -u büyüme, -ı delik, -ünde tütme, - dökmek, - kaldırmak, - ardı etmek, -üne ilişme, -unu sokmak, -i çözülme, -ini oynatmak, -i dolaşmak, -unun dikine gitmek, -ını çekmek, -üne girmek, -ine bakmak, -ünü dört açmak, - kesilmek, -ine dolamak, -inden tutmak, - kıvrırmak				

58. Atasözlerini hiç unutmuyor muyuz? ⁽⁵¹⁾

İnsanlar yaşadıklarından ders çıkarırlar. Bu ders bazen kazanç, bazen de kayıp neticesinde olur. Hangi şekilde olursa olsun, buna tecrübe denir. İnsanlar tecrübelerini kendilerinden küçüklerle paylaşmak, isterler. Bunları veciz ifadelerle cümleler halinde anlatır ve aktarırlar. İşte bütün bu ders verici ve tecrübe aktarıcı veciz sözlere atasözü denir. Atasözleri, kendilerini dinleyeni yüceltir, dinlemeyeni de alçaltır, rezil eder. Hatta bu konuda ne denmiş? “Ulu sözü dinlemeyen, uluyup kalır.” değil mi?

Bu yazmacada da sizlere dört kısa olay verilecek. Bu olaylardan çıkarılabilecek atasözlerini çok sayıda atasözü verilmiş listeden dördünü bulup işaretleyeceksiniz. Olay paragraflarının numarasını olaya uygun atasözlerinin yanına yazacaksınız. Bakalım atasözlerine karşı ilginiz ve bilginiz ne seviyede?

Olaylar

1. Olay: Adamın bir çiftliği varmış. Yazın hayvanları için ot, saman, yem depolamamış. Kış gelince de konu komşunun ağzına bakar olmuş. Komşusu da ona eskilerin eskimez sözünü söylemiş. Acaba ne söylemiş?

2. Olay: Adamın biri koyunlarını tarlada otlatıyormuş. Susamış. Su içmek için yakındaki bir çeşmeye gitmiş. Döndüğünde bir de baksa koyunların her biri bir tarafa dağılmış. Hemen köylüleri yardıma çağırılmış. Yardım için kimisi gönüllü kimisi de gönülsüzce gelmiş. Bir baksa bazıları hem koyunları arıyormuş, hem de türkü çağırıyormuş. Bu arada dedesinden duyduğu atasözü aklına gelmiş. Acaba hangi atasözü gelmiş?

3. Olay: Adamın biri evine yeni bir buzdolabı almış. Buzdolabının kartonunu da bahçesinin bir kenarına bırakmış. Komşusu bu koca kartonu görmüş. Hemen komşusunun kapısını çalmış. Ona kartonu kendisine verip veremeyeceğini sormuş. Komşu çok ihtiyacı olduğundan, kartonla bir işini göreceğinden bahsetmiş. Karton sahibi de komşusunu kırmamış ve kartonu komşusuna vermiş. Evdeki nine torununa dönüp bu olay üzerine güzel bir atasözü söylemiş. Bilin bakalım ulu nine torununa ne söylemiş?

4. Olay: Evdeki çocuk istediklerini yapmadıkları için annesine çok kızmış. Sinirlenmiş ki sormayın. Sağa sola vura vura kapıya yönelmiş. Kapıya iki metre kala sol yanda bir cam sehpa varmış. Sinirinden ona da bir tekme geçirmiş ki... Sehpanın bir köşesi kırılmış ve o vuruşla beraber çocuğun ayağı kesilmiş. Kan revan içinde kalmış çocuk. Bu sefer de korkmuş. Annesinden yardım istemiş. Annesi de ona ibret olsun diye çok güzel bir atasözü söylemiş. Acaba ne söylemiş?

Atasözleri

Atasözleri	Olay numarası
Akıl akıldan üstündür.	
Bal tutan parmağını yalar.	
Sakla samanı, gelir zamanı.	
Doğru söz yemin istemez.	
El elin eşeğini türkü çığırarak arar.	
Keskin sirke küpüne zarar verir.	
Fukaranın tavuğu tek tek yumurtlar.	
Herkesin tenceresi kapalı kaynar.	
İrmak kenarına çeşme yapılmaz.	
Çanağa ne doğrarsan, kaşığına o çıkar.	
Komşu komşunun külüne muhtaçtır	
Gafile kelam, nafile kelam.	
Söyleme sırrını dostuna, dostun söyler dostuna, o da söyler dostuna, sonra saman doldururlar postuna.	

59. Atasözleri ne işe yarar? ⁽¹²⁾

Atasözlerini biliriz. Asırların birikimi vardır onlarda. Kültür vardır, dil vardır ve hayatın bizzat kendisi vardır, hem de sanatlı olarak. Halk ağzında bir kanundur bazen ve bazen derste öğretmenin ağzında bir öğüt. Bazen bir ananın evladına nasihatidir, bazen de camide hoca efendinin vaazıdır atasözü.

İnsanlar tecrübe edilmiş hayatın sonuçlarına aklın gösterdiklerinden daha çok itimat ederler. Sonucu her ne olursa olsun, akıldan ziyade tecrübe önemlidir halk için ve tecrübe sonucu ortaya konan öğüt sözleri atasözleri olarak kayda geçmiş, hem de edebî bir üslupla. Ne bir kelime ekleyebilirsiniz onlara ve ne de bir kelime atıp silebilirsiniz onlardan. Kıvamı asırlar önce belirlenmiş ve kalıplaşmış söz yumaklarıdır onlar.

Aşağıdaki tabloda atasözlerinin bazı kelimeleri unutulmuş ya da kasten boş bırakılmış. Sizin yapmanız gereken iş, boş bırakılan yerleri en uygun kelimeyle, daha doğrusu atasözünün gerçek kelimesiyle doldurmaktır. Her beş kelimelik atasözünden ikişer kelimeyi attık. Diğer kelimelerin bulunmasını sizden istedik. Bakalım atalarımızın bizlere bıraktığı sözleri hakkıyla biliyor musunuz?

Atasözlerimiz

	sözü	dinlemeyen		kalır
	çöplükte		horoz	ötmez
	koyundan		post	çıkamaz
	nasihatten		musibet	yeğdir
	gezmekten		çalışmak	yeğdir
cahilin		âlimin		yeğdir
canı		eşek	atı	
	taş	atma	üstüne	
	başından		eksik	olmaz
	söyleyen	dokuz		kovarlar
dilin		küçük		büyük
dost		düşman		bakar
dostun	attığı			yarmaz
	kara	günde	belli	
evli		köylü		gerek
fakirin	tavuşu			yumurtlar
her		kendi		öter
	ulaşamadığı	ete		der
laf	ile		gemisi	
	olmaz	deme		olmaz

EĞLENCE

60. Biraz dil, biraz mantık, biraz da eğlence ⁽⁶⁰⁾

Bu yazmacada biraz dil, biraz mantık ve biraz da eğlence sunmak istedik. Üç sorumuz var. Üç soruda dil, mantık ve eğlenceye dikkat ediniz. Ve vakit kaybetmeden soruları okuyup cevaplamaya bakınız.

1. Soru

Bir çiftlik var. Bu çiftlikte Ali Baba'nın yanında bazı yardımcıları var. Ali Baba herkese bir sebze yetiştirme görevi vermiş. Bu görevlerden bazılarının kimler tarafından yapılacağı bellidir. Ancak görevi belli olmayan bazı yardımcıları var. Bu yardımcıların kim olduğunu bulabilir misiniz? Kim hangi sebzeyi yetiştirir?

Marulu Recep yetiştirir.

Lahanayı Hasan yetiştirir.

Peki diğer sebzeleri kim yetiştirir?

Ispanağı yetiştirir. Helin mi, Pelin mi, Tülin mi?

Havucu yetiştirir. Sedat mı, Vedat mı Nihat mı?

Patatesi yetiştirir. Mahir mi, Zahir mi, Tahir mi?

Biberi yetiştirir. Hayri mi, Fahri mi, Bedri mi?

Domatesi yetiştirir. Mahir mi, Doğan ü mı, Saffet mi?

2. Soru

Öğrencinin biri bir kelimeyi tek başına söyleyemezmiş. Onun cevapları birkaç kelimeden oluşmuş. Öğrenciye “Kıvrılıp sürünerek giden hayvan hangisidir?” diye sormuşlar. O da *yılan* diyeceğine *dayı halan* demiş. Öğrenciye hayvanlarla ilgili üç soru daha sormuşlar O da aşağıdaki sözleri söylemiş. Bu cevaplarla hangi hayvanların adını söylemek istemiş acaba?

Yılan = dayı halan

1.= *başka çağırın hoca*

2.= *Türkçe gerekir ahenge*

3.= *tulumba tatlılık*

3. Soru

Aşağıdaki cümlede bırakılan boşlukları sizler dolduracaksınız. Yazdığınız rakamları kelime biçiminde düşüneceksiniz. Bakalım bu işi kendi başınıza becerebilecek misiniz?

“Burada ünlü harf kullandım.” / “Burada ünsüz harf kullandım.”

YAZMACANIN CEVAPLARI

METİN KURMACA

1. Cümle tuğlalarından metin binası

Her işin başı besmele

Hatay'daki arkadaşımdan dün bir mektup geldi.

Evde bu mektubu benden daha çok merak eden biri daha vardı.

Rahatsız olacağımı düşündüğüm kardeşimden saklanıp zarfı açtım.

İşimi gücümü bir yana bıraktım ve yazılanları bir çırpıda okuyuverdim

Şişli'deki akrabalarına geleceğini ve beni göreceğini yazıyordu sevgili arkadaşım.

İnanmak istemedim onun tâ İstanbul'a gelip de beni görmek isteyeceğine.

Ne kadar uzak olduğunu babam anlatır dururdu Hatay'ın.

Ben ona cevaben kısa bir telgraf çektim ve ona kendisini beklediğimi söyledim.

Aslında tatile gidecektim ama arkadaşım geleceğini söyleyince planlar değişti.

Şişli'de mi kalacaktı, yoksa bende mi kalacak?

İhlamurkuyu'daki bizim evimizde aslında fazladan bir oda var.

Bilmiyoruz şimdilik, bizde kalırsa çok memnun olacağız.

Edebiyat öğretmeni olan babam da merakla Hataylı arkadaşımı bekliyordu.

Sonunda bir telgrafla, İstanbul'a geldiğinde bizde kalacağını bildirdi

Merakımız biraz olsun endişeli halden sıyrıldı.

Ertesi gün yola çıktığını ve verdiği saatte kendisini garajdan almamızı istedi.

Lazım olan tüm hazırlıkları yaptıktan sonra arabamızla onu karşılamaya gittik.

Eh, işte aziz ve sevgili dostum gelmişti ve bu yaz iki hafta onunla beraberiz.

2. Metin tamamlama

Çatlak kova

Eski zamanlarda bir sucu, boynuna astığı uzun bir sopanın ucuna taktığı iki büyük kovayla padişahın sarayına su taşırmış. Kovalardan biri çatlakmış. Sağlam olan kova her seferinde ırmaktan padişahın sarayına ulaşan uzun yolu dolu halde tamamlarken, çatlak kovanın içine konan suyun yarısı padişaha ulaşabiliyormuş. Bu durum iki yıl boyunca her gün böyle devam etmiş. Sucu padişaha sadece bir buçuk kova su götürebiliyormuş. Sağlam kova başarısından gurur duyup böbürlenirken çatlak kova işini yarım yapmanın utancını duymuş.

İki yılın sonunda bir gün çatlak kova ırmağın kıyısında sucuya:

- Kendim utanıyorum ve senden özür diliyorum. Beni bağışla, demiş.

Sucu:

- Neden, diye sormuş. Niye utanıyorsun?

Kova cevap vermiş:

- Çünkü iki yıldır çatlağımdan su sızdığı için işimi hep yarım yapmak zorunda kaldım. Benim kusurumdan dolayı sen de emeğinin yarısını alabiliyorsun.

Sucu şöyle demiş:

- Padişahın sarayına giderken yol kenarındaki çiçekleri gördün mü?

Ertesi gün yine saraya su taşırken yol kenarındaki çiçeklere şaşkınlıkla bakakalmış. Ancak yolun yol bitince ve saraya varınca suyunun yine yarım kaldığını görünce üzülmüş, suçudan yine özürler dilemiş.

Sucu kovaya bu sefer şunları söylemiş:

- Yolun sadece senin tarafında çiçekler olduğunu ve diğer kovanın su getirdiği tarafta hiç çiçek olmadığını fark etmedin mi? Bunun sebebi, benim senin kusurunu bilmem ve ondan yararlanmamdır. Yolun senin tarafına çiçek tohumları ekdim ve her gün biz ırmaktan dönerken sen de onları suladın. İki yıldır ben bu güzel çiçekleri toplayıp onlarla padişahın sofrasını süsledim. Sen böyle kusurlu olmasaydın, ne yolun kenarında çiçekler bitecekti ve ne de padişah sarayında bu güzellikleri yaşayacaktı.

3. Ünlü harfler unutulmuş

Kitaptan insana mektup

Sevgili dostum,

Ben ihtiyacın olduğunda eline alıp sağa sola savurduğun kitabım. Üzgünüm çünkü beni son zamanlarda eline alıp okşamıyorsun. Üzgünüm çünkü bana hiç ihtiyacın olmayacakmış gibi raflarda bırakıyorsun, beni umursamıyorsun.

Bakıyorum da son zamanlarda çıkmış dizilere bağlanıp kalıyorsun ya ona çok içerleniyorum. Dizilere ayırdığın vakit kadar benimle geçirmek için de o kadar vakit ayırsan seni dünyanın en aydın, en kültürlü ve en birikimli insanı yaparım.

Dostum, hiç olmazsa televizyon izleyemeyeceğin yerlerde bari benimle ol, benimle ilgilen. Hani otobüste, metroda, vapurda falan yani. Bir iki satırımı okusan o kadar memnun olacağım ki... Hem bu televizyonda ne buluyorsun? Hadi faydalı bir şey izlesen neyse. İzlediklerini raftan görüyorum da senin için, sırf senin için öyle üzüliyorum ki... Sana bu izlediklerini hiç yakıştıramıyorum. Ben öyle miyim? Canın istemezse beni koltuğa atsan bile fark etmez. Ama televizyonu at bakalım koltuğun üstüne. Benim sırtıma kaleminle çizikler atsan da kızmam. Hadi aynısını televizyona yap bakalım. Başta annen baban, sonra da kendi kendine patlar, zararı hem cüssene, hem kesene dokunur.

Bak kütüphanelere, biz çeşit çeşidiz. Milyonlarız. Her birimiz başka başka berekettir, başka başka nimet. Bizde ne ararsan bulunur, derde deva bile... Ama beni yok sayıp izlediğin televizyon öyle mi? Birilerinin malını satmak için gösterilen reklâmlar seni tüketim hastası yapıyor. Bende böyle bir şey yok.

Biz asırlardır ayaktaız, sadece bugünlere bakıp aldanma. Bizlerde ne vahiyler, ne vecizeler, ne hikâyeler ve romanlar, ne şiirler var bir bilsen... Biz içi boş, kara büyüğü kutu gibi değiliz. Bizim içimiz dolu olduğundan bizimle ilgilenenin de içini doldururuz.

Dostum, lütfen etme, eyleme. Beni ihmal etme. Ben ihmale gelmem. Beni unutursan ben de seni unutturum. Beni oku ve okut. Seni ancak ben ederim insan. Ancak ben, yani kitap...

Seni seven ve unutmayan kitap.

4. Yazı tamircisi

Çocuk

Annesi gül koklasa, ağzı gül kokan çocuk;

Ağaç içinde ağaç geliştiren tomurcuk

Çocukta, uçurtmayla göğe çıkmaya gayret;

Karıncaya göz atsa "niçin, nasıl?" ve hayret...

Fatihlik nimetinden yüzü bir nurlu mühür;
Biz akıl tutsağıyız, çocuktur ki asil hür.
Allah diyor ki: "Geçti gazabımı rahmetim!"
Bir merhamet heykeli mahzun bakışlı yetim...
Bugün ağla çocuğum, yarın ağlayamazsın!
Şimdi anladığını, sonra anlayamazsın!
İnsanlık zincirinin ebediyet halkası;
Çocukların kalbinde işler zaman rakkası...

Necip Fazıl, Çile

5. Cümle karışıklığında fıkra dinlemek

1.fıkra

Temel şehre inmiş.
Bir evin balkonunda bir papağan görmüş:
-Allah Allah, kuşa bak yahu, demiş.
Papağan da Temel'in kendisine baktığını görüp:
-Ne bakıyorsun hemşerim, demiş.
Temel biraz şaşkınlık, biraz da saflıkla:
-Af edersin, hemşerim.
Ben seni kuş sanmıştım da...

2.fıkra

Hoca bir berberde tıraş oluyormuş.
Berber acemiymiş.
Boyuna hocanın başını kesermiş.
Kestikçe de pamuk yapıştırırmış.
Başının yarısı tıraş edilince Hoca kalkmış.
Berber "Hoca, nereye; yarısı kaldı?" demiş.
Hoca da "Sen yarısına pamuk ektin,
kalan yarısına da keten ektireceğim." demiş.

3.fıkra

Adam mahkemede hâkime:
-Avukatım, hastalığı nedeniyle duruşmaya gelemedi.
Mahkemeyi bir başka güne ertelemenizi rica ediyorum, dedi.
Hâkim, ciddi ciddi başını salladı:
Bu durumda avukatın senin için ne söyleyebilir?
Adam gülerek:
-İşte ben de onu merak ediyorum ya, Hâkim Bey...

6. Kardeş eline düşen bir yazı

Derviş Kaşıkları

Sevginin yalnızca sözünü edenlerle, onu yaşayanlar arasında ne fark vardır diye sordular bir bilgeye.

Bilge, büyük bir sofraya hazırladı ve sevgiyi dillerinden eksik etmemelerine karşın, onu günlük yaşamlarında hiç kimseye göstermeyen kişileri yemeğe çağırdı. Sofrada herkes yerini aldıktan sonra, önlerine birer tas sıcak çorba, sonra da derviş kaşıkları denen, sapları bir metre uzunluğunda özel kaşıklar getirildi.

Ev sahibi konuklarına bu kaşıkları nasıl tutmaları gerektiğini söyledi. Herkes kaşığının ucundan tutmak zorunda kaldı.

Konuklar, uçlarından tuttıkları bir metre uzunluktaki kaşıkları güçlüklerle taslarına daldırıyorlar, fakat kaşıklarına çorba doldurup, ağızlarına götüremiyorlardı. Ağızlarına bir kaşık çorba koyabilmeyi beceremeyen konuklar, yemekten sonra kalktıklarında, karınlarını doyuramamışlar, kaşıklarından dökülen çorbalarla da sofranın üstünü kirletmişlerdi.

Bilge, bir gün sonra ikinci bir yemek daveti verdi. Bu kez, sevgiyi gerçekten bilen ve her gün sevgiyle yaşayan kişileri çağırdı. Yüzleri aydınlık, gözleri sevgiyle gülümseyen pırıl pırıl kişiler geldiler ve bu kez onlar yerlerini aldılar, sofrada. Önlerine birer tas sıcak çorba ve sapları bir metre uzunluktaki derviş kaşıkları getirildi. Onlara da kaşıkları ancak, saplarının uçlarından tutabilecekleri kuralı söylendi.

Ev sahibi bilgenin "Buyurun, afiyet olsun." sözünden sonra sofradaki herkes, önündeki kaşığı, sapının ucundan tuttu ve herkes kaşığını, karşısındaki kişinin tasına daldırıp, kaşığına aldığı çorbayı, karşısındaki kişinin ağzına uzattı. Bu yöntemle herkes karnını doyura bildi. Konuklar sofradan kalktıklarında ise, sofranın üstünde, dökülmüş tek damla çorba yoktu.

Sevginin yalnızca sözünü edenlerle, onu yaşayanlar arasında ne fark vardır sorusunu soranlara bu uygulamayla yanıt verdikten sonra bilge, bir de öğütte bulundu:

- İşte, dedi. Kim ki yaşam sofrasında yalnızca kendini görür ve yalnızca kendini doyurmayı düşünürse, o kişi aç kalacağını da bilmelidir.

Ve kim ki başkalarına da düşünür ve o da kesinlikle doyurulacaktır. Çünkü yaşam denen bu pazarda, alan değil, veren kazançlıdır her zaman.

7. Cümle balonlarının hangisi önce uçmalı

İyilik için söylenen yalan

Vaktiyle bir padişah, ellerindeki esirlerden birini, diğer esirleri kışkırtıyor, isyana teşvik ediyor, diye cezalandırmak istedi. Bu tür suçların cezası da idamdı. Esir bunu bildiği için, "Ölümden öte yol yoktur" felsefesiyle, kendi dilinde padişaha sövüp saydı, iyice içini döktü.

Padişah esirin dilinden anlayan bir vezire, "Neler söylüyor bu adam?" diye sordu. Vezir, temiz yaratılışlı, iyilik yanlısı biriydi. Esirin küfürler savurduğunu değil de "Ben bir hata ettim bir padişah olarak sana yakışan ise affetmektir. Allah da bağışlamayı ve bağışlayanları sever, diyor" dedi. Vezirin bu sözleri üzerine padişah merhamete geldi ve esiri affetti. Fakat esirin dilinden anlayan kötü yürekli bir başka vezir müdahale etti:

- Padişahım, bu esir söylenenlerin tam tersine size en ağır küfürleri savurdu, ağzına geleni söyledi dedi.

Padişah yerinde bir soyluluk gösterisinde bulundu. Kötü yürekli vezire hitap ederek, "Önceki vezirimın söylediği yalan, senin söylediğin doğrudan daha çok hoşuma gitti. Senin gammazlığına itibar etmiyorum" dedi ve af kararını geri almadı.

8. Bu pervane hangi sırayla döner

Fatih'in ilme verdiği kıymet

1. Fatih Sultan Mehmet Han, Fatih Camii civarındaki meşhur medreseleri yaptırmıştı.

2. Talebelerin medreseye girdiği ana kapının önüne mezar kazdırdı.
3. Çukurun üzerine demirden bir ızgara koydurdu.
4. Ancak hiç kimse bu yapılanlara bir mana verememişti.
5. Fatih dedi ki: “Ben vefat edince üzerime, mezarımdan çıkan toprağı atmayın!
6. Onun yerine bedenimi, medreseye devam eden ilim talebelerinin ayakkabılarından
7. koparak ızgaranın altında biriken bu mübarek tozlarla, çamurlarla örtün.
8. Umulur ki Cenab-ı Hak, onların yüzü suyu hürmetine bana merhamet eder.”

KELİME BİLGİSİ

9. Hece sayılarından noksan kelimeleri bulmak

Ok

Yavuz Sultan Selim Han'ın önünde
Ok atan ihtiyar Bektaş subaşı,
Bu yüksek tepeye dikti bu taşı,
O gazi hünkarın mutlu gününde.

Vezir, molla, ağa, bey takım takım,
Güneşli bir nisan günü ok attı.
Kimi yayı öptü, kimi fırlattı;
En er kemankeşe yetti üç atım.

En son Bektaş Ağa çöktü diz üstü,
Titrek elleri ile gererken yayı,
Her yandan bir merak sardı alayı,
Ok uçtu hedefin kalbine düştü.

Hünkâr dedi : “ Koca! Pek yaman saldın
Eğerçi bellisin benim katımda,
Bir sır olsa gerek bu ilk atımda,
Bu sihirli oku nerden aldın? ”

İhtiyar, elini bağrına soktu
Dedi ki : “İstanbul muhasarası
Başlarken aldığım gaza yarası
İçinden çektiğim bu altın oktu.”

10. Hangi kelimeler doğru

Acaba hangisini seçelim?

cirim (büyüklik ve hacim) / **cürüm** (suç, kabahat)

Ateş olsan ~~cürümün~~/cirmin kadar yer yakarsın

dalâlet (doğruluktan sapma) / **delâlet** (yol gösterme)

Allahım ~~dalâlete~~/~~delâlete~~ düşmüşlerin yoluna düşürme!

direk (uzun ve kalın destek) / **direkt** (doğrudan)

Bu yoldan ~~direkt~~/~~direk~~ yukarı çıkacaksın

halel (bozukluk) / **helal** (dinî kurallara uygun, haram zıttı)

Bu yediğimiz elma ~~halel~~/helal mi arkadaş?

masum (suçsuz) / **masun** (korunmuş)

Bu ~~masum~~/~~masun~~ çocukların günahı neydi?

muhabere (haberleşme) / **muharebe** (savaş)

Muharebede ~~muhabere~~/~~muharebe~~ askeri haberleşme sınıfıdır.

mütehassıs (uzman) / **mütehassıs** (duygulanmış)

Senin bu sözlerinden çok ~~mütehassıs~~/mütehassıs oldum.

nüfuz (söz geçirme, erk) / **nüfus** (toplam insan sayısı)

Dünya ~~nüfuzu~~/nüfusu son zamanlarda gitgide azalıyor.

Duygu (Duyularla algılama, his) / **Duyu** (Görme, işitme, koklama, dokunma ve tatma organlarıyla algılama yeteneği, hasa)

Her insanda beş ~~duyu~~/~~duygu~~ organı vardır.

Yönetmelik (çalışma kurallarının tümü) / **Yönetmenlik** ("yönetmen"lik mesleği)

İleride ~~yönetmenlik~~/~~yönetmelik~~ işine de el atmak istiyor

11. Haydi, sözlük başına

İki er kişi ile bir hatun kişi

Hacı Bayram Veli, Sultan II. Murat'ın saygı duyduğu (Görölmeyen, duyularla sezilebilen, soyut, ruhani, tinsel, maddi karşıtı) =manevi önderlerdendi. Hükümdarın Hacı Bayram'a saygısı o (Denli, kadar)= derece büyüktü ki ona (Bir tarikat şeyhine bağlanarak ondan tasavvufun yollarını öğrenen, onun doğrultusunda ilerleyen kimse) = mürit olanlardan vergi almıyordu. Ama gelin görün ki bütün Ankara halkı Hacı Bayram'ın müridi olduğunu iddia ediyordu. Ankara'da kimden (Kamu hizmetlerine harcanmak için hükümetin, yerel yönetimlerin yasalara göre doğrudan doğruya veya bazı malların fiyatlarının üstüne koyarak dolaylı yoldan herkesten topladığı para)= vergi istense "Ben Hacı Bayram'ın müridiyim" deyip işin içinden sıyrılıyordu. Bu durum hükümdara yansıtıldı. (Padişah, kral, hakan gibi taht sahibi devlet başkanı)= Hükümdar Hacı Bayram'a bir (Bir şey haber vermek, sormak, istemek veya duyguları bildirmek için birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kâğıt, name) = mektup gönderip, "Gerçek müritlerinizin sayısını bana bildiriniz, sizin bildirdiğiniz herkes vergiden (Ayrı tutulmuş, ayrıcalık tanınmış) = muaf tutulmak üzere kabulümdür." dedi.

Hacı Bayram devletine saygılı bir (Maddi olmayan, manevi şeyler)=maneviyat büyüğü olarak kendisine bağlılığın kötüye kullanılmasından zaten (Sızlanan, sızıltısı olan, yakınan, şikâyet eden) = şikâyetçi idi. Mektubu fırsat bilerek müritlik iddiasındaki herkese haber saldı: "Falan gün falan yerde toplanınız" diye. O gün hemen bütün (Başkentimiz)= Ankara halkı şeyhlerinin davetine uyarak bildirilen yere (Kalabalık bir şeyin arkası kesilmeyen bir geliş durumunda olması)= akın ettiler. Hacı Bayram'ı bir tepeciğe kurdurduğu (kara renk)= siyah kıl bir (Keçe, deri, kıl dokuma, sık dokunmuş kalın bez veya plastik)

maddelerden yapılarak direklerle tutturulan, taşınabilir barınak, çerge, oba, otağ) = çadırdan çıkarak kalabalığa sordu: "Beni seviyor musunuz?" (Çok sayıda insanın bir araya gelmesiyle oluşan insan topluluğu)= kalabalık hep bir ağızdan karşılık verdi: "Elbette seviyoruz." "Bana (Temiz duygularla, saygı ile, içten, içtenlikle)= yürekte bağlı mısınız? İstesem benim için canınızı verir misiniz?" Kalabalık cevap verdi: "Canımız senin yoluna (Bir amaç uğrunda bir değer veya varlıktan vazgeçme, uğruna verme)= feda olsun..." Hacı Bayram bunun üzerine "Bugün bana inananları şu çadırın içinde bir bir kurban edip canlarını (Dini inanışlara göre dünyada iyilik yapanların, günahsızların, öldükten sonra sonsuz bir mutluluğa kavuşacakları yer, uçmak, behişt)= cennete göndereceğim. Şimdi bir kişi çıksın" dedi. Kalabalıktan bir kişi çıktı. Hacı Bayram onu çadıra aldı. Çadırda önceden hazırlattığı (Geviş getirenlerden, eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan)= koyunlardan birini kestirerek, kanını çadırdan dışarıya akıttırdı. Dışarıdakiler adamın gerçekten kurban edildiğini sanarak ürperdiler. Hacı Bayram dışarı çıktı, "Bir kişi daha gelsin." dedi. Bir adam daha çıktı. Onu da çadıra alıp aynı işlemi yaptı. Sonra dışarı çıktı ve bir kişi daha istedi. İşin (Güldürmek, eğlendirmek amacıyla karşısındakini kırmadan yapılan hareket veya söylenen söz, latife)= şakaya gelir yanı yoktu. Giden gidiyordu. Bu defa bir şaşkınlık ve duraksama görüldü. Yine de bir (Kız ve kadınlara verilen unvan, bayan)= hanım ileri çıktı. Hacı Bayram onu da çadıra aldı. Aynı olay tekrarlandı. Dördüncü defa Hacı Bayram kurbanlık isteyince tek kişi çıkmadı. Hacı Bayram artık hükümdara cevap verecek durumdaydı:

- Sultanım, vergiden affedilmek üzere (Yalan olmayan, doğru olan şey, hakikat)= gerçek müritlerimi sormuştunuz. Benim gerçek müritlerim iki (erkek)= er kişi ile bir hatun kişiden ibaret üç kişidir.

12. Kelimelerin mayasında ne var?

insanlık	hastalık	borç	bilginin	erkadaçlık	bereketli
namaz	gelmeden	elileç	oruç	düşmanlıktan	ilim
Ademoğlu	sağlığın	cömertlik	vatansever	mümin	bilgili
sevgi	değerini	esarettir	uykusu	uzaklaşın	çalışkan
dinin	ticarete	çehitlik	tut	müminin	kardeşlik
uykudadır	fakirlik	cennetin	düşünce	düşmanlık	müminin
destekçi	gelmeden	sabırlı	bilgisizin	aynasıdır	imanlı
direğidir	zenginliğin	güzellik	sıhhat	öldürücüdür	Müslümanlık
ölünce	değerini	anahtarı	hayırlı	kişiyi	kayıp
gülceryüz	yeminden	tatlı	kulluğundan	hayırlı	gönüllülük
uyandırılır	ihtiyarlık	kutlu	bul	mutluluk	güvenilir
sevme	gelmeden	fakirlere	sağlam	dostundan	malıdır
cennetlik	gençliğin	ihtiyarlık	saygı	kolaylık	sevceen
merhametli	değerini	yakınlık	hayırlıdır	tanıyın	birlik
acemak	kaç	muhabbettir	yardımcı	tanışık	talaklı

Namaz dinin direğidir.

Ticarette yeminden kaç.

Borç esarettir.

Cennetin anahtarı fakirlere muhabbettir.

Oruç tut sıhhat bul.

Mümin müminin aynasıdır.

Kişiye dostundan tanıyın.

İlim müminin kayıp malıdır.

13. Kelime içinde kelime varmış...

Besmele	ELEM	BEL	SEL	EL
Şefkat	KAŞE	ŞEF	KAT	KAŞ
İnsaf	FANİ	SAF	İSA	SAN
Adalet	ALET	ADET	ADA	ATA
Muhabbet	MABET	HABBE	TEMA	HAT
Hayat	HATAY	HAYA	HAT	AYA
Kardeşlik	KARE	KALE	KAŞ	KAR
Vatan	TAV	TAN	ATA	ANA
Vefalı	VEFA	ALEV	FAL	LAF
Türkiye	TÜRK	TÜR	TÜY	TER

14. Kelime demetlerini ayıralım

Ümraniye'den kalkıp Üsküdar'a kadar gitmek çok hoşuma gider. Neden diye soracak olursanız bunun cevabını veremem. Bilmiyorum; ama Üsküdar'ın sahilinde yürürken yüzünüzü okşayan rüzgâr her zaman annemi hatırlatır bana. Yurt hayatını yaşamış olmamdan mıdır, yıllardır annemden ayrı kalmamdan dolayı mıdır, nedendir bilmem. Bundan aldığım zevki başka bir şeyden alamıyorum.

Pazar günü sabah namazını kıldıktan, bir güzel Allah ne verdiyse kahvaltımı ettikten sonra oğlumu da yanıma alıp belediye otobüsüne binerim. Ümraniye çarşısının içinden çıkılmaz trafiğinden zor zahmet, sağ selamet geçtikten ve hemen ardından Çamlıca tepesine çıkıp oradan aşağıya bir kartal gibi süzöldükten sonra da Altunizade'yi geçip Fıstıkağacı'ndan yokuş aşağı yuvarlandıktan sonra huzur kokulu Üsküdar'a gelirim. Bir elimde oğlumun tatlı ve yumuşak eli, diğer elimde av malzemeleri...

Balık avlamak için hep Üsküdar Şemsipaşa Camii ve kütüphanesinin yanını tercih ederim. Elinizle atıp boğaza savurduğunuz olta, size balık yakalamasa bile İstanbul boğazının serin huzurunu yakalar. İnsana zaten en güzel av bu değil midir?

Taburenize oturup oltanızı da denize saldıktan, ya nasip deyip ardınıza yaslandıktan, bir yandan bulutlara bir yandan güneşe bakıp selam verdikten, öte yandan geçen büyük gemilerden başka memleketlerin farklı selamlarını aldıktan sonra bir de oltanıza balık takıldıysa, değmeyin keyfime... Siz yakaladığınız nasiplerinizle ilgilenirken yanı başınızdan geçenlerin sizlere onur bahşeden bakışları ruhunuza biraz daha gurur aşılar.

Öğlen olur, acıkmışsınızdır. Sahilde ne ararsan bulunur. Simitçi, çekirdekçi, tatlıcı, balık malzemecisi, balonlara ateş ettiren nişancı, acıktığınızda da gidersiniz simitçiden birer simit ve yalı kıraathanesinde boş bir sandalye buldunuz mu, artık aç kalmazsınız. Çay simitle öğlen açlığını giderdikten sonra hemen üst tarafta Yeni Cami’de öğle namazını da kılar ve kaldığınız yerden balık avına devam edersiniz.

Böyle bir zevk hangi mekânda dağıtılır? Hangi yağmur bunu bağışlar? Hangi rüzgâr bu tohumu getirir? Bu zevki bana balık avı ve deniz verir. Evlilik gibi bir şey balık avı. Ayrılmak hüznü verir, zor gelir, ölüm gelir, dar gelir.

Akşama doğru artık sahilde kalabalık da artmıştır. Babalar, anneler, ablalar, bekâr kız ve erkekler, hırsızlar, kapkaççılar... Herkes dökülmüş sanki buraya. Gemilerden, otobüslerden, minibüslerden... Sahilde mahşer günü yaşanır akşamları, hele hele pazar akşamları...

Ben Üsküdar’ı çok seviyorum. Ben Üsküdar’ı yaşayanları ve yaşamayanları ile hep beraber seviyorum. İnşallah, Üsküdar da beni benim kadar seviyordur.

15. Mektup yazma ve düzeltme istasyonu-harfler yer değiştirmiş

Değerli arkadaşım Yakup,

Ne kadar zaman oldu, seni göremedim, seninle konuşamadım ve bu yüzden sana olan muhabbetimi ancak mektup yazarak gidermek istiyorum.

Şinasi ile Bigadiç’te cadde üzerinde karşılaştık. Boş boş geziyordu. Canı bir şeylere sıkılmıştı sanki. Keyfi pek yerinde değildi. Suratı asıktı. “Hayırdır...” dedim. “Hiç...” dedi umursamaz bir tavırla. Hani bana mektubunda sormuştun, Şinasi ne yapıyor, diye. İşte Şinasi dediğim gibi boş boş geziyor.

Mezun olduğumuz okula gittim. Bütün hocalarımızı görmeyi umuyordum ama bir kısmını ancak görebildim. Çünkü bazı hocalarımızın tayini çıkmış. Bazıları da emekli olmuş. Müdürümüz görevine devam ediyor. Beni karşısında görünce çok sevindi.

Çanakkale’ye gelmek istiyorum. Hele hele Şehitlikleri dolaşıp oraların havasını teneffüs etmek istiyorum. Ne muhteşem yerler oraları... Giden arkadaşlarım gördükleri yerleri anlattıkça gitme isteğim arttıkça artıyor. Giderken ben de birkaç arkadaşla beraber gitmek istiyorum. Çanakkale’ye gidersek, senin memleketin olduğu için, senin evine de uğramak istiyorum ama müsait misin bilmiyorum.

Dostum,

Şu sıralar havalar soğuk. Pek dışarı çıkamıyorum. Sadece kitap okumakla meşgulüm. Okuduğum bir kitap var. Beni çok etkiledi. Sana da göndereceğim o kitabı. Umarım ki sen de çok memnun kalacaksın.

Mahallemizde fakir insanlar için bir dernek kurmak istiyorum ama bu tür işlerin resmi muameleleri nasıl yapılır onu bilmiyorum. Bu insanların çocukları da perişan. Ne giyecek elbisesi, ne yiyecek ekmekleri var. Sadece acımak yetmiyor. Açlıklarını dindirmek, olandan alıp olmayana vermek gerekiyor. Kafamı şimdilerde bu gibi işlere yoruyorum.

Yaklaşan bayram münasebetiyle memlekete gitmek gibi bir durum gerçekleşebilir. Köyüme gidersem oradan yazdan sakladığım kış kavunlarından birkaç tanesini getiririm. Harika oluyor. Sarı renkleriyle bir altın yumağı gibi. İnsan daha uzaktan iştah kabartıyor. Allah ne mükemmel nimetler veriyor, yahu...

Kıymetli kardeşim,

Benden şimdilik bu kadar. Mektubumun cevabını en kısa zamanda senden bekliyorum. Şimdilik sana Allah’tan sağlık, afiyet, bereket, huzur ve selamet diliyorum. Allah’a emanet ve teslim ol.

Hoşça kalın...

16. Beni biraz törpüler misiniz?

İyi ki varsın öğretmenim

Günümün her anı sizi düşünmekle geçer. Hayatım okula bağlıdır. Okul varsa nefesler alıp veririm. Yoksa ben de yok olacağım. Tatildegdik. Kış tatili. Uzağı da uzağı. On beş gün diye başladı. Üç haftaya çıktı. Kar yağdı bir hafta daha uzağı.

O verdiğiniz kitapları bitirdim. Keşke biraz daha verseydiniz. Verdiğiniz okuma kitapları bana yetmedi, öğretmenim. Okumaya aç bir pars gibiyim. Yazmamı istediğiniz günlüklerimi de yatmadan önce her gün zamanında yazdım ve yazıyorum.

Öğretmenim, sizi özledim. Sohbetinizi özledim. Anlattığınız hikâyeleri, masalları özledim. Geçen gün anneme de anlattım, sizin bize anlattıklarınızdan. Öyle çok beğendi ki... Bana gene gene anlattırdı. Sizin gibi bir öğretmenim olduğu için çok memnun oldu.

Bu hafta sonunda artık havalar mevsim normallerine dönecekmiş. Dönünce de açık gidecekmiş. Babam böyle söyledi. Ve biz de bu açık havalarda yola çıkıp İstanbul'a varacakmışız. İstanbul'a döner dönmez, ilk önce sizi görmeye gideceğim. Size köyde yaşadıklarımı anlatacağım. Bu yaşadıklarımı, günlüğüme ayrıntısıyla yazdım. Günlüğün böyle faydaları da oluyormuş.

Tatildegken kardeşim Ayşe hastalandı. Çok üzüldük. Doktora götürdük. İğne ve şurup verdi doktor. İğneleri vurdurmak istemedi. Babam bu konuda, asla taviz vermediği için iğnelerin hepsi vuruldu. İğneler bitmeden Ayşe'nin ağrısı kesildi ama dedim ya iğnelerin hepsi vuruldu. Kardeşim iyileşti da kendisine hiç dikkat etmiyor. Babam her zaman söyler "*En iyi doktor insanın kendisidir.*" diye. Gerçekten de öyle... Biz kendimizi iyi korumazsak, bizi bizden başka kim iyi koruyabilir?

Değerli öğretmenim, sizinle en kısa zamanda görüşmek temennisıyla... Size Allah'tan, eşinize, çocuklarınıza, anne ve babanıza, dede ve ninenize, velhasıl tüm sevdiklerinize sağlık, afiyet, sevinç, başarı dilerim.

Allah'a emanet ve teslim olunuz.

Elif Bilgenur YILMAZ

17. Biten harfle başlayan kelimeler

Kardeşim Merve,

Ben ne zamandır Rize'de eğlenmek, koşmak, kırlarına ayak koymak, küçük kulübelerini incelemeyi istemişimdir. Ama Ayla'nın ninesi istemediği için Necmi ile eğlenemeyeceğiz.

Kardeşim Merve, eskiden nergis sepetleri içine erik koyardık. Babama ayva aldırıp, Perihan'a armut toplatır, Rize'de eğlenirdik.

Kardeşim Merve, eniştemin ninesinin Neslihan'a anlatadurduğu "Umman Nehri" isimli ilk kitabı ıslattığını Işık'a anlatma.

Kardeşim Merve, evcilik kutusu, unutmama ablama aittir. Rahmetli İsa ağabeyim "Merve evcilik kutusuna asla asılmasın. Ninem Merve'ye elbette en nadidesini isteyecek, kimse 'eyvah, hayır red' diyemeyecektir." ricasını ısrarla ablama aktarmış. Şimdi inadı ısrarı ırak kıldık. Kimileri inşaallah hayıflanmaz.

Seni inşaallah haftaya ararım. Muhabbetlerimle. . ."

18. Kelimeler parçalanmış, bütünleyelim

Hediye altınlar

Gencin birisi Kâbe'de hep:

- "Ey doğruların yardımcısı olan Allah'ım, Ey haramdan sakınanların yardımcısı olan Allah'ım, sana hamd ü sena ederim," diye dua eder.

Bu durum herkesin dikkatini çeker. Birisi:

- "Neden hep aynı duayı yapıyorsun, başka bir şey bilmiyor musun?," der.

O da anlatır:

Yedi sekiz sene önce yine Kâbe’de iken içi altın dolu bir torba buldum. Tam bin altın vardı. İçimden bir ses:

- “Bu altınlarla, şunları şunları yaparsın” diyordu. Hayır dedim kendi kendime. Bu benim değil. Başkasının malı, kullanmam haram olur dedim. Bu sırada birisi

- “Şöyle bir torba bulan var mı?” diye bağırıyordu. Çağırdım onu.

- “Nasıl bir torbaydı? İçinde ne vardı?” diye sordum. Torbayı tarif etti ve “İçinde bin altın vardı” dedi.

- “Torban burada.” diyerek verdim. Adam torbayı açıp bana otuz altın verdi. Pazara gittim. Temiz yüzlü genç bir esiri överek satıyorlardı. Gencin temizliği dikkatimi çekti. Yanlarına gittim,

- “Bu köle için ne istiyorsunuz?” dedim. “Otuz altın dediler”. Adamdan aldığım otuz altını verip genci satın aldım. Bir iki yıl geçti. Genç çok çalışkan, çok edepli idi. Onu aldığıma çok memnun olmuştum. Bir gün onunla giderken karşıdan iki üç kişi geliyordu. Genç bana dedi ki,

- “Efendim, ben Fas emirinin oğluyum. Bu gelenler babamın adamları. Beni buldular. Senden beni satın almak isterler. Sen iyi bir insansın. Onlara otuz bin altından aşağıya satma.” dedi. O kişiler yanıma geldi.

- “Bu esiri bize satar mısın?” dediler. “Satarım.” dedim. “Altmış altın verelim.” dediler. Ben de “Olmaz.” dedim.

- “Sen bunu pazardan otuz altına almadın mı? Biz sana iki mislini veriyoruz” dediler.

- “Öyleyse gidin pazardan alın.” dedim. Arttıra arttıra yirmi bin altına kadar çıktılar. Otuz bin altından aşağı olmaz dedim. Çaresiz kabul ettiler. Ben o otuz bin altın ile işyerleri açtım. Ticaret yaptım. Daha çok zengin oldum. Bir gün bana arkadaşlarım,

- “Çok zengin bir ailenin iyi bir kızı var. Babası yeni vefat etti. Onunla seni evlendirelim.” dediler.

- Ben de “Olur.” dedim. Nikâh kıyıldı. Deve yükleri çeyizini getirdiler. Çeyiz arasında bir torba dikkatimi çekti. Kıza, “Bu nedir?” dedim.

- “İçinde 970 altın var. Babam Kâbe’de bunu kaybetmiş. Bulan gence otuzunu vermiş. Kalanını da bana hediye etti. Çeyizine koyarsın dedi” diye anlattı. Demek ki bulduğum altınlar benim rızıkım imiş. Vermese idim haram yoldan gelecekti. Şimdi helal yoldan yine bana geldi. Bana yardım edip haramlardan koruyan, nice nimetler ihsan eden yüce Rabbime hamd ederim.

19. Metinle ilgisiz kelimeleri atalım

Allah haramdan kaçanı korur

Ünlü hükümdar Timur’dan sonra yerine geçen oğullarından Şahruh bilime ve bilğine değer veren, dindar, halim selim biriydi. Bilginlerle oturup kalkmaktan zevk alırdı. Şahruh’un çevresindeki bilgin limanıdır kişilerden biri de Nimetullah Efendi idi. Dilin aynı zamanda evliyadan olan Nimetullah Efendi’nin dilinden düşürmediği bir söz vardı: “Allah haramdan kaçanı korur.” (Yani kişi haramdan kaçarsa Allah ona haram yedirmez, nasip etmez, demek istiyordu.)

Bu sözü müşterisi sık sık tekrar eder, bununla biraz da hükümdar ve adamlarını uyarmak amacı güderdi. Şahruh da bunun her zaman mümkün olmayacağını, insanın bazen bilmeden de harama el uzatabileceğini ileri sürerdi. Şahruh bir gün sarayında özellikle Nimetullah Efendi’yi ağırlamak üzere bir ziyafet düzenledi. Başta hükümdar ve Nimetullah Efendi olmak üzere davetliler sofraya oturdular. Baş yemek kehribar gibi kızarmış bir kuzu yaşıllık çevirmesiydi. Herkes gibi Nimetullah Efendi de iştahla yiyor, yedikçe “Allah haramdan kaçanı korur.” sözünü tekrarlayıp duruyordu. Hükümdar ve adamları da büyük altından gülüyorlardı. Nihayet yemek bitti. Şahruh Nimetullah Efendi’ye sordu:

- Allah haramdan kaçanı her zaman ve her durumda korur mu?

- Evet korur, haramdan kaçana Allah haram nasip etmez.

- Ama hocam seni korumadı, sen de bizimle birlikte bütün haram yedin.

- Hayır, ben haram yemedim hastalıkların haramı siz yediniz.
- Boşuna iddia etme hocam, sofrada yediğimiz kulaktır kuzuyu benim adamlarım çalmıştı, hırsızlık mahiydi o günden...
- Olabilir, size yarın haramdı; ama bana helaldi. Hükümdar lâhavle çekti:
- Nasıl olur hocam, çalınmış bir kuzu bize haram, sana helal?

Nimetullah Efendi sözünü bağladı:

- Eğer inanmıyorsanız, kuzunun sahibini bulun, sorun ibarettir...

Gerçekten hükümdarın bugün adamları bilir çaldıkları kuzunun uzunluğunu sahibini buldular. Yaşlı bir kadındı kuzunun sahibi. Kuzuyu gecenin çaldıklarını, hayat pişirip yediklerini itiraf ettiler ve parasını ödemek istediklerini söylediler. Kadın parasını almayı hastalar reddetti ve kendilerine beddua etti.

- Ben o kuzuyu parası üç için değil, bu havalide Nimetullah Efendi diye mübarek bir zat varmış, ona ikram etmek için yetiştiriyordum, dün diye açıklamada bulundu.

Cevaplar:

Dilin müşterisi kulaktır

Gecenin uzunluğunu hastalar bilir.

Hayat üç günden ibarettir; dün, bugün, yarın.

Yaşlılık, bütün hastalıkların limanıdır.

20. Harf küpünden harf alalım

Küçük bir çamur denizi bulandırmaz

Sultan Ahmet'le Aziz Mahmut Hüdayi birbirlerini o kadar sever sayarlar, birbirlerine o kadar bağlıdır ki, bu sevgi saygı ve bağlılıktan kaynaklanan birçok olay ilgili kitaplarda yer almıştır

Sultan Ahmet, Şeyhi Aziz Mahmut'a bir hediye sunmak istiyordu. Mürşidinin kendisinden bu hediyeyi kabul etmesi onu çok mutlu edecekti. Sultan Ahmet bir gün kendine uygun gördüğü bir hediyeyi Aziz Mahmut Hüdayi Hazretlerine gönderdi. Ama Şeyh Hazretleri kabul etmedi. Şüphesiz bu kabul etmeyiş, sultana karşı bir tavır anlamına gelmiyordu. Gerçek din büyüklerinden çoğu prensip olarak hediye kabul etmezdi. Bu, büyük insanların dünya malına hangi gözle baktıklarını, başkaları için ulaşılmaz sayılan şeylerin nazarlarında hiçbir değer taşımadığını ifade etmenin bir yoluydu

Sultan Ahmet, şeyhi Hüdayi'nin kabul etmediği hediyeyi yine bu devrin maneviyat ulularından Abdülmecit Sivasî'ye gönderdi. Sivasî kabul etti. Kendisine, padişahın aynı hediyeyi Aziz Mahmut Hüdayi'ye sunduğu ama kabul etmediği de hatırlatıldı. Sivasî Hazretleri gerçek büyüklere yakışır bir tutum ortaya koydu:

"Hüdayi Hazretleri bir karga değildir ki leşi kabul etsin." dedi. Aziz Mahmut Hüdayi'ye de "Sizin kabul etmediğiniz hediyeyi Şeyh Sivasî kabul etti." dediler. Onun tepkisi de şöyle oldu:

"Onun için hiçbir sakıncası yoktur. Çünkü o öyle büyük bir umman(okyanus)dır ki bir parçacık çamurun kendini bulandırmayacağını bilir."

Yahya Kemal BEYATLI

21. Bu kelimeler kendi yerlerine oturmamış

En temiz ve en pis organ: Kalp ve dil

Hazreti Lokman (Lokman Hekim), YANINDA yardımcısı ile ava çıkmıştı. Avdan dönerken bir kabile reisi Lokman Hekim'e bir gece misafir kalması için ISRAR etti. Lokman Hazretleri de kabul EDEREK o gece MİSAFİR kaldı. Kabile reisi Hazreti Lokman için bir koyun kestirdi. Hazreti Lokman çömezine:

— Kesilen hayvanın en temiz iki azasını kes bana getir, dedi. Çömezi gidip koyunun KALBİNİ ve dilini KESTİ getirdi. Hazreti Lokman:

— Aferin BİLDİN, dedi.

İkinci gün BAŞKA bir kabile reisi, Hazreti Lokman'a bir GECE de kendisinde misafir kalması ve evini ŞEREFLENDİRMESİ için ısrar edince, Lokman Hazretleri onu da KIRMAYIP bir gece de onun evinde kaldı.

Orada da ziyafet olarak bir KOYUN kestiler. Hazreti Lokman gene çömezine bu sefer:

— Hayvanın BANA en pis yerinden ikisini kes getir, dedi. Yardımcısı yine hayvanın dilini ve kalbini kesip önüne koydu. Lokman Hazretleri çömezine:

— Aferin bunu da BİLDİN. Hakikaten insanın ve HAYVANIN en pis ve temiz yeri, kalbi ve lisanıdır, buyurdu.

22. Kelime köşeleri sürtünüp törpülenmiş

Bilge ile köpek

Bir bilge, bir göletin başında oturmaktadır. Susuzluktan kırılan bir köpeğin devamlı olarak gölete kadar gelip, tam su içecekken kaçması dikkatini çeker. Dikkatle izler olayı. Köpek susamıştır ama gölete geldiğinde sudaki yansımaları görüp korkmaktadır. Bu yüzden de suyu içmeden kaçmaktadır. Sonunda köpek susuzluğa dayanamayıp kendini gölete atar ve kendi yansımaları görmediği için suyu içer. O anda bilge düşünür:

-Benim bundan öğrendiğim şu oldu, der.

-Bir insanın istekleri ile arasındaki engel, çoğu zaman kendi içinde büyüttüğü korkulardır. Kendi içinde büyüttüğü engellerdir. İnsan bunu aşarsa, istediklerini elde edebilir.

Ama biraz daha düşününce aslında gerçek öğrendiği şeyin bundan farklı olduğunu görür. Asıl öğrendiği şey, insanın bir bilge bile olsa bir köpekten öğrenebileceği bilginin var olduğudur. Bu yüzden ne varsa paylaş, senden de öğrenilecek bir şeyler vardır diğer insanlar için...

Her insanın bir hikâyesi ve söyleyecek bir sözü mutlaka vardır.

23. Ben bu kelimeleri anlayamıyorum

1. Modacılar, bazen çok **absürt** tasarımlar ortaya koyabiliyor.

saçma

2. Çok **agresif** olmak insanın ruhuna zarar verir.

sinirli

3. Arkadaşlarım beni ziyarete gelince fevkalade bir **ambiyans** meydana geldi.

hava

4. Yaptığımız maçta arkadaşım bütün topları **auta** attı.

dışarı

5. Polis olay çıkaranların ilerlemesini durdurmak için önlerine **bariyer** koymuş.

engel

6. İnternette sınırsız **chat** etmek hem bedene ve hem de ruha ziyan.

sohbet

7. Bilgilerinizi son kez **çek edip** sınava öyle girin.

Yoklamak

8. Takımımızın **defansı** bu sene hiç sağlam değil, galiba...

savunma

9. Televizyon ekranlarında bazı kimseler uzun uzadıya **demagoji** yapıyorlar.

lâfazanlık

10. Şirketin pazarlama **departmanı** senden mi soruluyor.

bölüm

11. Önümüzdeki hafta **deplasmanda** ne yaparız bilmem?

yabancı saha

12. Sizin karşınızdaki beyefendi gazeteciliğin **duayenlerinden** biridir.

kıdemli

13. Sizin de herhalde bir **e-mail** adresiniz vardır, değil mi?

e-posta

14. Maçta bir **faul** penaltıya sebep oldu ve sonuçta mağlup olduk.

hata

15. Okulum olduğu için **part-time** bir iş bulmam lâzım. Hiç bilgin var mı acaba?

yarı zamanlı

16. Benim dinlediğim radyo çok **hit** parçalar çalıyor, inanmazsan dinle.

gözde

17. İngilizlerle yaptığımız maçta **holiganlar** her zaman bir olay çıkarırlar.

serseri

18. Her nedense bu **italik** yazı benim hep hoşuma gitmiştir.

eğik

19. Sen hangi maçta **korner** vuruşundan gol attın?

köşe

20. Son zamanlarda herkes **laptop** bilgisayar almayı tercih ediyor; çünkü her yere kolayca taşınabiliyor.

dizüstü

24. Cümlelerde tersli düzlü kelimeler

1. Adana'da cadde üzerinde elele yürüdük.

2. İzinizi takip ede ede eve kadar gelebildim.

3. Akşam evimde bir tabak kabak ve kek yedim. Yediğimden hiç tat almadım.

4. Sen hayatında hiç ada gördün mü? Görmediysen sus.

5. Rüzgâr ese ese bütün kumları savurmuş.

6. Birader, sen ağa mısın da başköşeye oturdun?

7. Bizim üzümümüzü yiyen insan hep yemek ister.

8. Hekim "Neren ağrıyor?" diye sordu.

9. Kaçak göçmenler ses çıkarmadan sınırı geçti.

10. Ekonomik kriz bizi teğet geçecek diyorlar.
 10. Kardeşim, adama da bir şey denmiyor ki...
 11. Gök ve gök Osmanlıcada aynı yazılır.
 12. Mirim, nerelerdesiniz yahu?

25. Gökten kelime yağıyor

	Akraba	Okumak	Sevgi	Teknoloji	Vatan
Kavram sepetleri	ziyaret, selam söylemek, bayramlaşmak, el öpmek, teyze, miras, soy ağacı, bakım, düğün, kırgınlık	kitap, gözlük, satır, virgül, cümle, kalem, not almak, altını çizmek, paragraf, cilt	karşılık beklememek, paylaşmak, hâl hatır sormak, bağrına basmak, gözetmek, kalp, tanımak, korumak, güven, hediye	elektrik, tuş, hız, zaman, para, yarış, virüs, ekran, iletişim, haber	hizmet, toprak, ilerlemek, şehit, savaş, sınır, huzur, hasret, burnunda tutmek, bülbülün altın kafesi

26. Fazlalık kelimeleri arada kaynatalım

Mehmet Akif

Orta bir boy, geniş ve yuvarlak omuzlar. At sırtından inmemiş eski Türk akıncıları gibi, gövde kısmı bacaklardan daha uzun. Makine ile kesilmiş (1) saçlar. Hayretle kalkık kaşlar. Kestane renkli derin gözler. (2) Öfkeli zamanlarında bile kadife parıltıları yapan yumuşak bakışlar.

Onu ilk defa rahmetli Enver'in evinde görmüştüm (3). Balkan savaşında (4) vatanın uğradığı (5) felâkete şiirleriyle tek başına (6) ağladığı günlerde idi. Her hafta bir başka mersiyesini ana toprağın bir yarasına (7) sarıyordu. Herkesin sustuğu, dillerin tutulup kalemelerin uyuştugu bu facia ortasında o (8) ruhun ve (9) vicdanın ilâhî bir meşalesini eline almıştı.

Sarıgül'de, yumuşak sedirli (10) mert bir dost evinde, (11) pencereleri çok renkli (12) bir bahçeye bakan (13) bir odada idik. Tek tük ak düşmüş siyah (14) sakalı, konuşurken dişlerinin parıltısını arttırıyordu. Kendi evini, Rumeli'yi (15) kaplayan kan sellerinden kurtulmuş (16) göçmenlere verip (17) bir dostuna misafir olmuştu.

O gün vatandan başka hiçbir şey konuşulmadı. Kanım (18) kaynamıştı. (19) Aramızda mefkûre ayrılığı yoktu. Ancak ona giden yollar başka başka idi. Ona candan bağlandım ve tabutunu omzumda taşıdığım güne kadar da içimin sevgisi (20) arttı, eksilmedi.

(Kesin cevaplar gibi görülmemeli. Kelimeler başka yerlere de yerleştirilebilir. Cevap anahtarını yayımlanmayacak. Bilginiz olsun diye yazdım.)

CÜMLE BİLGİSİ

27. Bu cümleler çok uzun ama...

Kısaltılacak cümleler

Hastalandığı için okula gitmeyeceğini bildiğim üç yıllık okul arkadaşımın akşam babasından fırça yemesi kendisini çok üzmüş olmasına aldırış etmeyişi beni çok şaşırtmadığı halde şaşırmış gibi görünmem kimseyi şaşırtmasın diyememiş olmamı hatıra defterine yazmak istediğimde bir kalem bulamadığım için düşündüğüm her şeyin havada kaldığını görmek bir nebze de olsa bizleri üzüyor diyebilirim.

Arkadaşımın tokat yemesi beni üzmedi ve ben bunu umursamadım.

Her sabah işe gitmek için hazırlanırken aynanın karşısında bir elinde tarak bir elinde makas bıyıklarını düzelterken yaşlı adamın ne yapmak istediğini anlayabilen bir kimsenin bulunmaması kimi ne kadar ilgilendirecek diye çok merak etmiş olmamın başkalarınca bir manasının bulunmamasını anlayamayan insan kaldı mı ki diye düşünürken bir kapının ziline çalınması beni çok heyecanlandırdı.

Yaşlı adamın halini düşünürken kapı ziline çalması beni heyecanlandırdı.

28. Cümle dizisi dağılmış mektubun dizisini toparlayalım

Yazın sıcağından mı bereketine mi?

Yaz kendini göstere göstere geldi. Okullar da her zamanki gibi kapandı. Sıcaklar da arttıkça arttı. İnsanlar sıcaktan kaçacak delik aramaya başladılar. Kimi şapkasını geçirmiş başına, kimi de elinde şemsiyeyle dolaşüyor sokakta. Bazısı elinde suyla dolaşiyor. Yandığını hissettiği anda dikey suyu oturup dinlenmeden. Yaşlı amcalar ve teyzeler ellerinde mendillerle suratlarını siliyor. Belediye işçileri bir ağaç gölgesinde oturmuş dinleniyorlar. Tarlalarda çiftçiler ellerinde oraklarıyla biçerdöverin giremediği yerleri biçiyorlar. Domates ekenler ürünleri topluyorlar.

Bakışlarımızı bir de başka yöne çevirelim. Yaz geldi ve bütün meyveler oldu veya olmaya başladı. Ne kar ve ne don. Yollar açık ve trafik akıcı. Kışta olduğu gibi kalorifer yakalım, sobayı tutuşturalım, kombi çalışmıyor derdi yok. Bütün sebze ve meyveler ucuz ucuz satılıyor. Her meyveyi ve sebzeyi her yerde bulabiliyoruz. Kışlıkları dolaplara kaldırdık. Öyle kalın kalın elbiseler giymiyoruz. Memleketimizin değişik yerlerine gitmek için zamanımız da oluyor. Nasıl olsa okullar tatil deyip rahat rahat istediğimiz kursa gidebiliyoruz. Geniş bir zamanımız var dinlenmek ve derslerden başka işler yapmak için

Şimdi ne yapalım der insanlar. Yazın sıcağından mı kaçalım, yazın bereketine mi koşalım? Yazın sıcağından kaçarken yazın bereketini bırakalım mı? Ya da yazın bereketi için yazın sıcağına katlanalım mı?

29. Bir kalıpta iki cümle

Buraya dokunmayın. Oraya dokunmak serbesttir.

Bu raya dokunmayın. O raya dokunmak serbesttir.

Şu Kûfe çok güzel.

Şukûfe çok güzel.

Dünyada bugün ne oldu?

Dün ya da bugün ne oldu?

Suyu az aldı.

Suyu azaldı.

Okulunuz sizi çok seviyor.

O kulunuz sizi çok seviyor.

Burası Fatsa, şurası...

Bura sıfatsa, şurası...

Kulağı nasır oldu.

Kulağına sır oldu.

Hocaya kupa verdi.

Hoca, Yakup'a verdi.

Yerin altın oldu

Yerin altı n'oldu

30. Cümleden cümleler çıkaralım

Bu vatan toprağın kara bağrında

Sıra dağlar gibi duranlarındır.

Bir tarih boyunca, onun uğrunda

Kendini tarihe verenlerindir.

Nice **güzellere** bağlandım kaldım

Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum

Her türlü **isteğim** topraktan aldım

Benim sadık yârim **kara topraktır**

O **çay** ağır akar, yorgun mu bilmem

Mehtabı hasta mı, solgun mu bilmem

Yaslı **gelin gibi** mahzun mu bilmem?

Yüce dağ başında siyah tül vardır.

Bütün sevgileri atıp içimden,

Varlığını **yalnız ona verdim** ben,

Elverir ki, bir gün bana derinden,

Ta derinden bir gün bana “Gel” desin.

ŞİİR ZEVKİ

31. Kafiyelerimi bulur ve mısralarımı belirler misiniz?

Kaldırımlar

Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;

Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.

Yolumun karanlığa saplanan noktasında,

Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum.

Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
İn cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık.
Biri benim, biri de serseri kaldırımlar.

İçimde damla damla bir korku birikiyor;
Sanıyorum, her sokak başını kesmiş devler...
Üstüme camlarını, hep simsiyah, dikeyor;
Gözüne mil çekilmiş bir ama gibi evler.

Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi;
Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.
Kaldırımlar, duyulur, ses kesilince sesi;
Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır.

Bana düşmez can vermek, yumuşak bir kucakta;
Ben bu kaldırımların emzirdiği çocuğum!
Aman, sabah olmasın, bu karanlık sokakta;
Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum!

Ben gideyim, yol gitsin, ben gideyim, yol gitsin;
İki yanımdan aksın, bir sel gibi fenerler.
Tak, tak, ayak sesimi aç köpekler işitsin;
Yolumun zafer takı, gölgeden taş kemerler.

Ne sabahı göreyim, ne sabah görüneyim;
Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları!
Islak bir yorgan gibi, sımsıkı bürüneyim;
Örtün, üstüme örtün, serin karanlıkları.

Uzanıverse gövdem, taşlara boydan boya;
Alsa buz gibi taşlar alnımdan bu ateşi.
Dalıp, sokaklar kadar esrarlı bir kuyuya,
Ölse, kaldırımların kara sevdalı eşi..

32. Hangi şiiri okuyacağım?

Anadolu çocuğu

Gözlerini deryalara salarken
Sevdim seni Anadolu çocuğu.
Hak yolunda gonca gibi solarken
Sevdim seni Anadolu çocuğu.

Mazlumun elinde sarıçiçeğin,
Zalime saplanan çatal yüreğin,
Şüheda burcunda ne mübareğin,
Sevdim seni Anadolu çocuğu.

Hıra'da çizilmiş gönül mihverin,
Yesevî nakışlı sevgi cevherin,
Hâlâ dalgalanır gönül zaferin,
Sevdim seni Anadolu çocuğu.

Dikenlere inat güle durmuşsun,
Belâ mevsiminde bala durmuşsun,
Hasta çağa gül mührünü vurmuşsun,
Sevdim seni Anadolu çocuğu.

Kalbin öyle sıcak, bir vatan gibi,
Muhabbet boy atmış gülistan gibi,
Sarmaladım yüreğime can gibi,
Sevdim seni Anadolu çocuğu.

Gönül güzeli

Bahar yeşilinde, kar beyazında,
Alda sevdim seni gönül güzeli.
Yâre can sunarken aşk ayazında,
Gülde sevdim seni gönül güzeli.

Dağ başında elvan çiçek gezerken,
Şehre inip yürek yürek gezerken,
Kovanından ab-ı hayat sızarken,

Balda sevdim seni gönül güzeli.

Söz ırmağı dudağından akardı,
Her damladan inci mercan çıkardı,
Nefesin gülistan, sesin bahardı,
Dilde sevdim seni gönül güzeli.

Vefa dağlarında bir alperendin,
Şehri şad eyleyen Ahi Evren'din,
Sevgi bahçesinde yediverendin,
Dalda sevdim seni gönül güzeli.

Yürek saflığında bir Türkmen halı,
Hoşgörü nakışlı muhabbet şalı,
Mevlâna misali, Yunus edalı
Hâlde sevdim seni gönül güzeli.

33. Kafiye kelimeleri yarışması

KELİMELER	KAFİYELİ KELİME YAZ
<i>Helal:</i>	<i>hilâl, Bilal, visal</i>
<i>Melek:</i>	<i>elek, dilek, çilek</i>
<i>Hesap:</i>	<i>kasap, kitap, bitap</i>
<i>Gayret:</i>	<i>hayret, sabret, hasret</i>
<i>Nur:</i>	<i>kur, bur, onur</i>
<i>İnsan:</i>	<i>nisyan, ihsan, nisan</i>
<i>Cetvel:</i>	<i>evvel, gel, bel</i>
<i>Bağlık:</i>	<i>dağlık, yağlık, sağlık</i>
<i>Sadaka:</i>	<i>dakika, mutlaka, müsabaka</i>
<i>Aziz:</i>	<i>leziz, biziz, işsiz</i>
<i>Alev:</i>	<i>velev, dev, ev</i>
<i>Şeref:</i>	<i>refref, selef, halef</i>
<i>Sabah:</i>	<i>eyvah, kâh, şah</i>
<i>İlâhî:</i>	<i>vallahi, billahi, ahi</i>
<i>Hisar:</i>	<i>hasar, usar, kısar</i>

34. Metin yolunu bulalım

K	A	I	R	A	L	O	Ş	L	L	E	R	K	İ	M
A	M	A	K	L	C	E	N	Ü	O	K	İ	P	İ	İ
R	R	I	N	İ	T	E	N	G	K	A	R	İ	Ç	E
A	D	E	Y	Ü	I	Ş	İ	N	L	L	A	Y	H	R
L	H	Y	E	Ç	M	L	S	I	A	H	D	İ	E	P
L	A	Ü	D	I	K	A	M	N	Ü	Y	E	Y	E	M
E	L	L	Ü	B	L	Ü	B	I	D	Ü	K	İ	L	E
R	T	E	İ	C	N	E	A	Ğ	E	Y	İ	M	Ü	K
İ	Ö	R	R	E	N	T	B	B	İ	Ç	E	Ü	Y	L
L	L	A	E	L	L	İ	D	E	İ	B	R	Y	E	E
A	O	K	U	R	H	E	M	L	Ç	A	L	E	D	R
H	N	A	R	U	K	I	R	L	E	R	L	A	H	R
D	B	A	D	A	L	L	A	U	H	İ	B	E	N	A
E	U	T	R	I	N	I	L	R	İ	D	R	İ	S	H
Y	Ü	D	E	Y	Ü	S	A	A	Ç	A	S	T	E	M

*Şol cennetin ırmakları**Akar Allah deyü deyü**Çıkmış İslam bülbülleri**Öter Allah deyü deyü**Sahnır Tuba dalları**Kuran okur hem dilleri**Cennet bağının gülleri**Kokar Allah deyü deyü**Kimi yiyip kimi içer**Hep melekler rahmet saçır**İdris nebi hulle biçer**Biçer Allah deyü deyü*

İMLÂ

35. Harflerin yerini sayılar alırsa...

1. **Hadis-i şerif:** Ameller niyetlere göredir.
2. **Hadis-i şerif:** Kendin için istemediğini başkası için de isteme.
3. **Hadis-i şerif:** Kolaylaştırın zorlaştırmayın, sevindirir nefret ettirmeyin.

36. Harfler nokta ve çizgilerini kaybetmiş

Karartan kara kutu

Öğrenciydim. Bütün yenilikleri dört gözle gözlüyordum. Televizyonların renklileri çıkmış. İlkokul beşinci sınıfta iken öğrendim. İlginç geldi. Siyah-beyaz televizyonu biliyorduk da renklisinin icat edildiğini duyunca şaşırdık.

Yıllar geçti. Üniversiteyi bitirdik. Öğretmenliğe başladık. Milletimizin çocukları bize emanet ve teslim edildi. Velilerle toplantılar yapmaya, onların evlerini ziyaret etmeye başladık. Öğrencilerin başarı durumlarını gözden geçiriyorduk. Konuşmaların sonu daima vakit kullanma problemi şeklinde bitiyordu. Ve vakit yiycilerin başında da dillerde “televizyon” kelimesi başı çekiyordu. Demek ki televizyon bir vakit israf etme makinesine dönüşmüştü.

Eskiden zevkle ancak kontrollü izlenen bu makine, şimdi acaba neden bu kadar sıkıntı verici bir makine olmuştu? Eskiden gündüzleri yayın yapılmıyordu. Ama şimdi tüketim virüsü zamanın her anına hâkim olmuş.

Velilerle ve öğrencilerle bir anlaşma yapmak gerekiyordu. Söyle konuştuk ve sözleştik:

Hafta içinde kesinlikle televizyon izlemeyeceğiz. “Power” düğmesine basıp “power”ımızı boş yere harcamayacağız. İzleyeceğimiz programlarda kesinlikle fayda var mı diye düşüneceğiz. Faydası olmayan işten Allah’a sığınmalı. Şayet televizyondan fayda yerine zarar görürsek işte o zaman “power”ımızı kullanarak televizyonun “power” düğmesine basıp bitireceğiz. Kendimizi makinenin esiri haline dönüştürmeyeceğiz.

Kıymetinin bilinmediği iki nimetin ikisi de televizyon karşısında maalesef kaybedilmektedir. Akıllı insan neyin yarar neyin zarar olduğunu bilen ve düşünen insandır.

İçleri karartan kara kutunun esiri olmamak temennisiyle...

37. Ya düzelt ya uzat ya incelt

Erken kalkmak lazım

Âdetimdir benim, sabahları âlemin nasıl uyandığını görmek isterim. Âşıklar gibi mecnunca mı, dâhiler gibi güzelliklerden güzellik üretir gibi mi? Bilmem ama bu güzel sabahın nefis lezzetini en erken kalkan daha çok tadar. Bazıları nefisine tâbi olup erken kalkamıyor. Kalkmak lâzım. Eğer bu yaşta bile hâlâ erken kalkamıyorsak hâlimize acımalıyız. Küçük çocuklar dâhil herkes bu güzellikten faydalanmalı.

Hayat da insan gibi fânidir. Gelip geçecek. Bu fânilik içinde sabah neşesini tatmaktan uzak durmamalı. Zaten buna mâni olabilecek bir güç de görmüyorum, nefisten başka. Güzelliği yaşamaktan hâsıl olacak enerji ve istekleri hayatımızın başka alanlarında kâra dönüştürebiliriz.

Erken kalkmak çalışanların âlemidir. Karda, çamurda, yağmurda her zaman erken kalkar çalışan insanlar. Çalışkan insanların bir tanesi dahi geç kalkmayı kendisine lâayk görmez. Bütün çalışan esnafın dükkânını erken açması lâzımdır. Aynı hâl ve tavrı evlatları için de düşünmesi lâzım. Lakin bu da kâfi gelmez, çevresini de uyarması lâzım.

Yaşadığınızı günü kârlı geçirmek istiyor musunuz? O hâlde erken kalkın, tezgâhınızı erken kurun. Mekânınızı sabahın bereketine açık tutun. Bereketinize bereketler ilâve edin. Bu sözlerimi de yâdınızda tutun. Kârlılar kervanına dâhil olun. İşlerinizde ve kazancınızda kâr hâsıl olsun.

Küçükken biz de erken kalkmak istemezdik. Uyku her zaman tatlı gelirdi nefsimize. Ancak bu hâle pek tahammül etmeyen annem bize, gâvur evlâtları erken kalkarmış, siz de erken kalkın, derdi. Şimdi de ben diyorum evlatlarıma: Evlâtlarım, her zaman erken kalkın, güneş üzerinize doğmasın.

38. Başka konuşur başka yazarım

Sakanın eşiği

Fakir bir saka, o sakanın da bir eşiği vardı. Zayıf zavallı bir eşekti, sırtında yüzlerce yara vardı. Değil arpa ot bile bulamıyordu.

Padişahın atlarının bakıcısı bu sakayı tanıyordu. Onunla eskilere dayanan bir ahbablığı vardı. Bir gün sakaya rastladı:

"Bu zavallı eşiğin hâli ne böyle, nerdeyse zayıflıktan ölecek." dedi. Saka yana yakıla anlattı: "Sevgili dost biliyorsun ki ben fakir bir insanım o sebepten bu zavallı hayvana bakamıyorum." dedi.

Padişahın ahır başı:

"Sen bu hayvanı bana ver birkaç gün padişahın ahırına bağlayayım ona padişahın atlarının yeminden vereyim, biraz düzelsin." dedi.

Saka eşiği seve seve verdi. Eşiği alıp padişahın ahırına getirdiler. Eşek ahırdaki temizliği bakımı atların hâlini görünce:

"Yarabbi, dedi. Bu nasıl iş bu atlar senin yaratığın da ben senin yarattığın değil miyim benim halime bak, bunların durumuna bak, böyle olur mu?"

Aradan birkaç gün geçmeden savaş çıktı. Ahırlardaki atları çekip eyerlediler. Savaş alanına yolladılar. Günlerce süren savaştan sonra atlar döndüğünde her birinin vücudunda yüzlerce yara vardı birçok ok ucu hâlâ vücutlarında duruyordu.

Atların ayakları bağlandı cerrahlar geldiler, başladılar atların orasını burasını yararak, ok parçalarını, mızrak uçlarını çıkarmaya. Bunu gören eşek, daha önce düşündüklerinden, söylediklerinden bin pişman oldu. Haline şükretti.

39. İmlâ kılavuzu kullanır mısınız?

Yanlış	Doğru	Yanlış	Doğru
Abi	Ağabey	Fiat	Fiyat
Sipor	Spor	Kuru sovan	Kuru soğan
Kardaş	Kardeş	Kıreş	Kreş
Selvi	Servi	Yanlız	yalnız
Rasgeldi	Rast geldi	Yalınış	Yanlış
Dersane	Dershane	Prasa	Pırasa
Çifçi	Çiftçi	Pilatin	Platin
Alerji	Alerji	Pürüslü	Pürüzlü
Ayile	Aile	Randuman	Randıman
Abdes almak	Abdest almak	züürt	Züğürt

OKUMA

40. Bana ayna tutar mısınız?

Evliya Çelebi'ye babasından öğüt

Bir gün "Hoş geldin Bursa seyyahı, sefa getirdin." dedi babam. Oysa benim nereye gittiğimi kimse bilmiyordu. Ya da ben öyle zannediyordum. "Babacığım! Bu fakirin Bursa'da olduğunu nereden bildiniz?" deyince babam: "Sen 1050 senesi Muharrem ayında kaybolduğun gece, ben nice etkili dualar okudum. O gece rüyamda seni gördüm. Bursa'da, Emir Sultan Tekkesi'nde ydın. Ağlıyordun. Gezi için izin istiyordun. O gece nice canlar, sana izin vermem için bana yalvardı. Ben de izin verdim. Birlikte Fatıha okuduk. Bak oğlum, bundan sonra sana bol bol seyahat görünüyor anladığım kadarıyla. Ama öğüdümü dinle." dedi. Elimden tutup ayağa kaldırdı. Sağ eliyle sol kulağımı bükerek: "Oğul! Sakın ola besmelesiz yemek yeme. Adam yoksul olur. Sırrın varsa en yakınına bile söyleme. İyi adını kötüye çıkarma. Kötüye yoldaş olma. Zararını çok çekersin. Sen daima ileri yürü! Gözüm benim, geri kalma. Ekili tarlaya basma. Dost payına göz dikme. Bir şey koymadığın yere el uzatma. İki kişi konuşurken dinleme. Ekmek ve tuz hakkını gözet. Davetsiz bir yere gitme. Gidersen, güvendiğin yere, dürüst kimseye git. Sır sakla. Topluluklardan duyduğun sözleri aklında tut. Evden eve söz taşıma. Dedikodu etme, ahlâklı ol. Herkesle iyi geçin. İnatçı ve kötü sözlü olma. Yaşlılara saygı göster. Senden büyüklerin önünde gitme. Her zaman temiz ol. Haram ve yasak olan şeylere yaklaşma. Beş vakit namazını bırakma. İlim ve erdeminle meşhur ol. Oğul! Büyük adamlarla, vezirlerle beraber olursun. Dünya için bir şey isteme ki kendinden nefret ettirme. Eline geçen malı boş yere harcama. Tutumlu ol ki kimseye muhtaç olma. Su uyur, düşman uyumaz. Uyanık ol. Allah yardımcın olsun. Bu öğüdümü kulağına küpe et." deyip enseme bir pehlivan tokadı vurmasını mı? "Yürü! Sonunda hayır ola! Fatıha!" dedi. Tokadın etkisinden kurtulup gözlerimi açınca evimizin içi nurla dolmuştu. Hemen babamın elini öptüm. Bana on iki kitap hediye etti. Bir miktar da para verdi. "Yürü! Ne tarafa istersen gidebilirsin. Ama gurbet elde tedarikli ol, cömert ol. Dertlilere yardım et." Alnımdan öptü. Kalp gözüm açılmıştı. Heyecanlanmıştım, sevinmiştim. Ertesi gün, İzmit'e doğru yola çıktık.

41. Okuma metni engellerle dolu

Muvakkithaneler

Ezanî saat kullanımı, saatin her gün ayar edilmesi zorunluluğunu doğurmaktaydı. Geçmişte radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçlarının bulunmaması, halkın önünden geçerken saatini ayar edebileceği veya saati yoksa vaktini öğrenebileceği birtakım yerlerin bulunması ihtiyacını ortaya çıkarmış ve bu amaçla, şehir nüfusunun yoğun olduğu yerlerde muvakkithaneler açılmıştır. Muvakkithane, içinde vakti doğru olarak tayin etmekle görevli bir veya birkaç memurun çalıştığı ve onların kullandıkları çeşitli araçların ve saatlerin bulunduğu yerin adıdır. Genellikle tek katlı ve tek odalı bir yapı olarak merkezî camilerin girişine inşa edilmişlerdir. Burada çalışan, zaman tayini yapan ve bu konuda eğitimli olan uzman kişilere "muvakkit" (vakti belirleyen) denir. Muvakkitler, kullandıkları araçları da çoklukla kendileri imal eden, saatlerin ayarını yapan ve namaz vakitlerini belirleyerek müezzine bildiren kişilerdir. Muvakkit ve muvakkithaneler, Osmanlı Devleti'nin sonuna dek varlıklarını sürdürmüşlerdir. Ne hazindir ki İstanbul halkına 500 yıla yakın hizmet vermiş 150'yi aşkın muvakkithaneden, bir teki bile müze olarak muhafaza edilmemiştir. Buna ne kadar üzülssek yeridir. Mekanik saatlerin iyice dakik hale getirildikleri 18. yüzyıldan başlayarak Avrupa saatçiliğinin en büyük müşterisi Osmanlılar olmuştur. Müslümanların ibadet zamanlarını tayin için saat taşıması, konak ve evlerinde saat bulundurması doğal bir gereksinmeydi. En acele işi olanlar bile, muvakkithanelerin önünden geçerken, penceresi önünde durarak saatlerini çıkarırlar, dikkatle bakarlar ve sayacağı zamanın hayırlı olmasına dua ederek muvakkithane saatine göre ayarlarlardı. Kuşkusuz o dönemlerde, saatlere ilgi duyan pek çok kişi, her gün ayar edilmeye gereksinme duymayan bir alaturka saate sahip olmayı aklından geçirmiştir. Herhalde buna kafa yoranlar da olmuştur. Ama saray saatçisi Johann Meyer'in, bu düşüncüyü kuvveden file çıkardığı, yani böyle bir saati imal ederek padişaha sunduğu, Dolmabahçe Sarayı Arşivi'nde bulunan bir belgeden anlaşılmaktadır.

KONUŞMA**42. Nerede, ne zaman hangi dua lâzım?**

Dua şekli	Söylendiği durumlar	
Ömrünüze bereket		Minnettarlık için
Allah akıl fikir versin		Yanlış yapan için
Sağlıcakla kalın		Ayrılrken kalana
Allah kabul etsin		Hayır işleyen kimseye
Allah utandırmasın		İyi sonuç almak için
Anahı babahı büyüsün		Çocuğu doğanlar için
Allah dört gözden ayırmasın		Yeni doğanlar için
Afiyet bal şeker olsun		Yemek yiyenler için
Allah’a ısmarladık		Vedalaşma sırasında
Allah saklasın		Baş a bela gelmemesi için
Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin		Muhtaç olmamak için
Allah son gürlüğü versin		Yaşlılıkta sevinç ve huzur için
Allah geçinden versin		Ölümün ertelenmesi için
Güle güle oturun		Yeni evlerine geçenlere
Pazar ola		Alışverişte karşılaşılanlara

DİLBİLGİSİ UYGULAMASI**43. Fiilimsiler de işe yarar****Padişah ve ihtiyar**

Çok soğuk bir kış günü padişah, tebdil-i kıyafet karar vermiş. Yanına baş vezirini alıp yola çıkmış. Bir dere kenarında çalışan yaşlı bir adam görmüşler. Adam elindeki derileri suya sokup döverecek tabaklıyormuş. Padişah, ihtiyarı selâmlamış: “Selâmünaleyküm ey pir-i fani.” “Aleyküm selâm ey serdar-ı cihan.” Padişah sormuş: “Altılarda ne yaptın?” “Altıya altı katmayınca, otuz ikiye yetmiyor.” Padişah gene sormuş: “Geceleri kalkmadın mı?” “Kalktık, lâkin ellere yaradı.” Padişah gülmüş: “Bir kaz göndersem yolar mısın?” “Hem de ciyaklatmadan...”

Padişahla baş vezir adamın yanından ayrılıp yola koyulmuşlar. Padişah baş vezire dönmüş. “Ne konuştuğumuzu anladın mı?” “Hayır padişahım.” Padişah sinirlenmiş. “Bu akşama kadar ne konuştuğumuzu anlamazsan kelleni alırım.”

Korkuya kapılan baş vezir, padişahı saraya bıraktıktan sonra telâşla dere kenarına dönmüş. Bakmış adam hâlâ orada çalışıyor. “Ne konuştunuz siz padişahla?” Adam, baş veziri şöyle bir süzmüş. “Kusura bakma. Bedava söyleyemem, ver bir yüz altın söyleyeyim.” Baş vezir, yüz altın vermiş: “Sen padişahı, serdar-ı cihan, diye selâmladın. Nereden anladın padişah olduğunu?” “Ben dericiyim. Onun sırtındaki kürkü padişahı başkası giyemezdi.” Vezir kafasını kaşımış “Peki, altılara altı katmayınca, otuz ikiye yetmiyor ne demek?” Adam, bu soruya cevap vermek için de yüz altın almış. “Padişah, altı aylık yaz döneminde çalışmadın mı ki, kış günü çalışıyorsun, diye sordu. Ben de, yalnızca altı ay yaz değil, altı ay da kış çalışmazsak, yemek bulamıyoruz.” dedim. Vezir bir soru daha sormuş: “Geceleri kalkmadın mı ne demek?” Adam bir yüz altın daha almış. “Çocukların yok mu diye sordu. Var, ama hepsi kız. Evlendiler, başkasına yaradılar.” dedim. Vezir gene kafasını sallamış. “Bir de kaz gönderirsem dedi, o ne demek?” Adam gülmüş. “Onu da sen bul...”

44. Bu fiiller zarf istiyor

Babamı istiyorum

Adam yorgun argın eve **döndüğünde** 5 yaşındaki çocuğunu kapının önünde beklerken buldu. Çocuk babasına, “Baba **bir saatte** ne kadar para kazanıyorsun?” diye sordu. Zaten **yorgun** gelen adam, “Bu senin işin değil” diye cevap verdi. Bunun üzerine çocuk “Babacığım lütfen, bilmek istiyorum.” diye üsteledi. Adam “İllâ da bilmek istiyorsan 20 milyon” diye cevap verdi. Bunun üzerine çocuk “Peki bana 10 milyon borç verir misin?” diye sordu. Adam **iyice** sinirlenip, “Benim senin saçma oyuncaklarına veya benzeri şeylerine ayıracak param yok. Hadi, derhal odana git ve kapını kapat.” dedi. Çocuk **sessizce** odasına çıkıp kapıyı kapattı. Adam sinirli sinirli “Bu çocuk nasıl böyle şeylere cesaret eder?” diye düşündü. Aradan bir saat geçtikten sonra adam **biraz daha** sakinleşti ve çocuğa parayı neden istediğini bile sormadığını düşündü. “Belki de gerçekten lazımdı”... Yukarı çocuğunun odasına çıktı ve kapıyı açtı... Yatağında olan çocuğa, “Uyuyor musun” diye sordu. Çocuk “Hayır.” diye cevap verdi... “Al bakalım, istediğin 10 milyon. Sana **az önce** sert davrandığım için üzgünüm. Ama uzun ve yorucu bir gün geçirdim.” dedi... Çocuk **sevinçle** haykırdı, “Teşekkürler babacığım!”. Hemen yastığının altından diğer buruşuk paraları çıkardı. Adamın suratına baktı ve yavaşça paraları saydı. Bunu gören adam iyice sinirlenerek, “Paran olduğu halde **neden** benden para istiyorsun? Benim, senin saçma çocuk oyunlarına ayıracak vaktim yok.” diye kızdı... Çocuk “Param vardı; ama **yeterince** yoktu.” dedi ve yüzünde mahcup bir gülücükle paraları babasına uzattı; “İşte 20 milyon... Şimdi bir saatini alabilir miyim, babacığım?”

45. “Bu, şu” deme; adını söyle

Bunu Biz İçelim Zararı Sahibine Olsun

Hacı Bayram-ı Veli Hazretlerinin **Edirne’ye** davetinin ihbar neticesinde olduğu belirtilmişti. **Sultan II. Murad’la** ilk görüşmesi sırasında ihbarı yapan **vezir** bir şerbet kâsesinin içerisine kuvvetli bir zehir koyar. Daha sonra **kâseyi** içmesi için **Hacı Bayram-ı Veli Hazretlerine** ikram eder. Hacı Bayram-ı Veli Hazretleri de kâseyi alır, besmele çeker ve

–‘**Zehiri** biz içelim zararı **sahibine** olsun’

der ve üç yudumda **şerbeti** içer. Vezir sanki kendi koyduğu zehri içmiş gibi birden zehirlenme belirtileri gösterir ve şiddetli bir karın ağrısıyla **yere** yıkılır ve ruhunu teslim eder.

Rivayetlere göre vezirlerden **Mahmud Paşa** ve hatta Sultan II. Murad Hacı Bayram-ı Veli Hazretlerine bağlanmış ve müridi olmuşlardır.

46. Biraz matematik yapalım

Sıra	Cümleler	+	-
1	Bu sene yaz mevsiminde çok şey öğrenmediğimi bana kimse söyleyemez.	+	
2	Okulların açılmasını dört gözle beklemiyorum sanki.	+	
3	Asla seninle konuşmayacağım demem.	+	
4	Benim en iyi arkadaşımın sen olmadığını kimse iddia edemez.	+	
5	Ta Şanhurfa'dan yollanmış bu güzelim isotlar israf edilir mi kardeşim?		-
6	Dokuz yaşından beri namazlarımı kılmıyor değilim.	+	
7	Ne boş boş dururum, ne amaçsız yaşarım, ne de kitap okumadığım gün olur.		-
8	Bugünün çok kötü bir gün olduğunu söylemek ne mümkün.		-
9	Bana duasız bir günün çok hoş geçeceğini kim söyleyebilir?		-
10	Bu şartlar içinde ve bu sonuçlar ışığında başarılı olduğunu söylemenin imkânı mı var?		-

47. Metni çekim ekleriyle tamamlama**Soyadı Hızhol**

Öğretmenler odasındayım. Mavi örtülü, kaba koltuklara oturmuş bekliyorum. İki nöbetçi öğrenci gelecekti. Fotokopi çektirdim okul kursu için. Hayli çoktu kâğıtlar. On sayfalık bir metin var ve çekilen bu metinlerin tasnifi gerekiyor. Nöbetçi iki öğrenciyi öğretmenler odasına çağırdım. Kız öğrencilerin birinin adı Nesrin; diğerinin adı Tuğba imiş. Bunlar birbirlerini tanımıyorlarmış. Sadece aynı anda ve aynı yerde nöbetçi olmanın verdiği imkânlar sayesinde ismen tanışmışlar. İşlerimizi nasıl yapacaklarını anlattım ve beraberce işimize koyulduk. Onlara, biraz iltifat ve biraz da şevk için:

- Size yetişemiyorum, çok hızlısınız yahu, dedim.

- ...

Tebessüm ettiler iltifatıma. Ben de ayırdıkları fotokopisi çekilmiş kâğıtları zımbalıyordum. Bu fotokopileri öğrenciler için hazırlıyorduk. Yine bir ara onlara:

-Eğer size yetişirsem, anlarım ki siz yoruldunuz, dedim.

Pek hareketli ve hızlı olan Nesrin, daha sakın ve gamsız görünen Tuğba'ya bakarak:

- Tuğba hızlı ol, dedi.

Tuğba, başka sınıftan olan Nesrin'e şaşkınca bakarak:

- Soyadımı nerden bildin, deyiverdi.

- Ben soyadını bilmiyorum ki.

- Ama söyledin ya...

- Neymiş, ne söyledim ki?

- Hızlı ol dedin ya?

Onları bu sözlerini söylerken izlemek film izlemek gibi geldi bana. Biraz şaşkın ve biraz da meraklıyım. Acaba bu konuşmalar nereye kadar gidecekti? Nesrin, Tuğba'ya bir daha baktı ve:

- Senin soyadın "Hızlıol" mu?

- Evet.

Hepimiz bir başka hale büründük. Ben onların bu konuşmalarını şaşkınlıkla izledim. Anladım ki insanlar adları ya da soyadlarıyla uyumlu bir davranış sergiliyorlardı.

48. Parçaları elimizde, ekleyelim

Tamlama ekleri listesi

nın, in, in, in, nın, in, nin, in, nin, in, in, nin, nın, in, in

Dört mahalleli kasaba

Küçük bir kasaba**NİN** dört ayrı mahallesi varmış. Birinci mahallede Evetamalar yaşıyormuş. Evetamalar ne yapılması gerektiğini bildiklerini düşünürlermiş. Yapma zamanı geldiğinde ise "evet, ama" diye cevap verirlermiş. Onlar**İN** cevapları hep yanlış olurmuş. Suçu başkalarına atmakta da ustaymışlar.

İkinci mahallede Yapıcamlar yaşarmış. Ne yapacaklarını bilirlermiş. Kendilerini yapacakları şeye adım adım hazırlarlarmış, ama yapacakları sırada şanslarını kaçırdıkları**NİN** farkına varırlarmış. Bu mahallede insanlar**İN** dizleri dövülmekten yara bere içindeymiş. Hayatı ertelememek için verdikleri kararı bile ertelerlermiş.

Üçüncü mahallede yaşayan Keşkeçiler**İN** hayatı algılama güçleri mükemmelmış. Ney**İN** yapılması gerektiğini daima en isabetli şekilde bilirlermiş; ama her şey olup bittikten sonra. Keşkeçiler**İN** de başları kanarmış hep, duvarlara vurmaktan!

Kasaba**NİN** en yeşil bölgesinde, en güzel evleri**NİN** olduğu mahallede ise İyikeyaptımlar otururmuş. Keşkeçiler bu mahallede yürüyüşe çıkar, etrafa hayranlıkla bakarlarmış.

Yapıcamlar Keşkeçilerle birlikte bu mahallede yürüyüşe çıkmak ister ama bir türlü fırsat bulamazlarmış.

Evetamalar ise mahalle**NİN** güzelliğini görmek yerine, ağaçlar**İN** gölgeleri**NİN** yeterince geniş olmadığından, güneş**İN** daha erken saatte doğması gerektiğinden şikayet ederlermiş.

İyikeyaptım mahallesindeki insanlar**İN** kusuru da, beyinlerinde mazeret üretme merkezleri**NİN** olmayışymış...

49. Tamamlayıcı kelimeler

Ana kuzusu

Cuma namazındaydık. Sağ tarafımda yaşlı bir adam, onun sağında ise tek kişilik boş yer vardı. Yaşlı adam, farza kalkarken arkaya döndü ve boşluğun gerisinde duran 14-15 yaşlarındaki gence:

- Saf'ı doldur evlat, dedi. Gel yanıma.

Çocuk, mahcup bir ifadeyle:

- Mümkünse burada kılmak istiyorum, diye kekeledi. Oraya başkası geçebilir.

Yaşlı adam, çocuğun üzerinde bulunduğu uzun tüylü yeşil halıyı göstererek:

- Ne o dedi. Yoksa orası daha yumuşak diye mi gelmiyorsun?

Ve öfkeyle devam etti:

- Anne kuzusu, ne olacak...

Namaz bittiğinde, yaşlı adamın Cuma'sını tebrik ettim. Arkadaki genç de gelerek onun elini öptü. Adam, söylediklerine çoktan pişman olmuştu. Delikanlının nurlu yanaklarını okşarken:

- Sana 'anne kuzusu' dediğim için kusura bakma yavrum, dedi. Bir anda ağzımdan kaçtı işte...

Çocuğun gözleri dolu doluydu. Başını yere eğerken:

- Bu söylediklerinizde haklısınız efendim, dedi. Üzerinde namaz kılmak için ısrar ettiğim halı, vefat ettiğinde annemin tabutuna örtülmüştü. Orada secdeye kapandığımda, sanki beni kucaklamış gibi oluyor da...

50. Zamanı ne zaman anlarız

Gerçek zenginlik

Başlangıçta Türkistan taraflarında bir bölgenin hükümdarı yani dünya sultanı iken vaki olan bazı ikazlarla hükümdarlığını bırakıp maneviyat sultanı olmaya azmeden, bunu da gerçekten başaran İbrahim Edhem (VIII. y.yıl) dünya malına karşı o kadar tenezzülsüzdü ki kimseden bir şey istemez ve beklemezdi. Nefsini yokluğa ve mahrumiyete o derece alıştırmıştı ki bir benzerine rastlanamazdı. Bir gün büyük velilerden çağdaşı ve hemşerisi Şakik Belhi ile karşılaştı ve ona sordu:

- Ey Şakik nasıl geçiniyorsun? Şakik Belhi cevap verdi:

- Bulunca yiyoruz, bulmayınca sabrediyoruz. İbrahim Edhem:

- Horasan'ın köpekleri de aynı şeyi yapıyorlar, bulunca yiyorlar, bulmayınca sabrediyorlar, diye karşılık verdi.

Belhi sordu:

- Peki siz ne yapıyorsunuz?

- Biz bulunca dağıtıyoruz, bulmayınca sabrediyoruz.

Bizim İbrahim Edhem Hazretleri hakkında söylemek istediğimiz bu değil. İbrahim Edhem'in, amaç edindiği ve ulaşmayı başardığı yokluk ve mahrumiyeti o derece aşikâr, o derece göze batıcı idi ki görenlerde kendisine yardım hissi uyandırıyordu.

Varlıklı bir kişi İbrahim Edhem'e yardım etmek istedi. İbrahim Edhem:

- Yardımını gerçekten zenginsen kabul ederim, dedi.

Adam gerçekten zengin olduğunu, bir şeye ihtiyacı bulunmadığını söyledi. Büyük veli sordu:

- Ne kadar paran var?

- Üç bin altınım var.

- Dört bin olmasını istemez misin?

- Elbette isterim.

- Beş bin olmasını?

- İsterim.

- On bin altının olsa çok sevinirsin değil mi?

- Şüphesiz çok memnun olurum.

- Zengin olduğunu söylüyorsun; ama sen gerçekte züğürdün birisin. Sen, on bin değil yüz bin altının olsa yine kanaat etmez fazlasını istersin. Kanaati olmayan insan zengin sayılmaz. Gerçekten zengin olsaydın yardımını kabul edecektim.

51. Bu fiiller ne iş yapar?

Sessiz gemi

Artık demir alma günü gelmişse zamandan,
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.
Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;
Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.
Rıhtımda kalanlar bu seyahatten elemli,
Günlerce siyah ufka bakar gözleri nemli,
Bîçare gönüller! Ne giden son gemidir bu!
Hicranlı hayatın ne de son matemidir bu!
Dünyada sevilmiş ve seven nafile bekler;
Bilmez ki giden sevgililer dönmeyecekler.
Birçok gidenin her biri memnun ki yerinden,
Birçok seneler geçti; dönen yok seferinden.

Yahya Kemal BEYATLI

52. Seçmeli eklerden seç seçebildiğini...

Din de sabun gibidir

Dine pek inanmayan bir sabun imalatçısı bir gün konuşmakta olduğu bir hocaya:

- Sizin anlattığınız dinin dünyaya bir faydası olsaydı, insanlara bir iyilik getirseydi, aradan geçen bunca zamana rağmen hala kötülük ve kütü insanlar kalır mıydı, der.

Hoca efendi adamın yüzüne şöyle bir baktıktan sonra:

- Senin yaptığın sabunlar da bir işe yaramıyor anlaşılan. Zira bir işe yarasaydı, ortalıkta hâlâ kir ve pislik kalır mıydı, der.

Sabuncu itiraz eder:

- Adamlar sabun kullanmıyorlarsa benim suçum ne?

Hoca efendi hemen taşı gediğine koyuverir:

- Peki, insanlar dinin getirdiklerine uymuyorlarsa dinin suçu ne? Eğer dinin kuralları uygulanırsa ve her alanda dine uygun yaşanırsa tüm dünyaya iyilik ve düzen gelir

53. Hecelerim dağıldı

Seni uyurken seyrettim...

Sevgili çocuğum,

Seni uyurken seyretmek, nefes alışını duymak için sessizce odana girdim. Gözlerin kapalı, huzur içindesin. Sarı buklelerin melek yüzünü çerçeveleyiyor. Bir kaç dakika önce çalışma odamda çalışırken birdenbire içimin sıkıldığını fark ettim. Dikkatimi işime veremedim ve bu yüzden sessizce seninle konuşmak üzere odana geldim.

Bu sabah, yavaş giyindiğin için sabırsızlanıp, sana söylendim. Yemek fişini kaybettiğin için seni azarladım ve kahvaltı ederken gömleğine süt döktüğün için sana sert sert baktım. "Yine mi?" dedim, içimi çekerek ve başımı kızgınlıkla iki yana salladım. Sense bana bakıp, tatlı tatlı gülümsedin ve bana "Hoşça kal, anneciğim!" dedin.

Öğleden sonra, sen odanda oynayıp, yatağına dizdiğin oyuncaklarına bağıra çağıra şarkı söylerken, ben telefon konuşmalarımı yapıyordum. Sana sessiz olmanı işaret ettim, sonra yine bir saat kadar telefonda

konuştum. Daha sonra bir asker gibi sana emir verdim, "Oyalanıp durma, çabuk ödevini yap!" Bana "Peki, anneciğim" dedin ve hemen çalışmaya koyuldun. Sonra da odandan hiçbir ses gelmedi.

Akşam ben masamın başında çalışırken, korkarak yanıma geldin ve bana umutla, "Anneciğim, bu gece kitap okuyacak mıyız?" diye sordun. Sana kesin bir dille, "Bu gece olmaz." dedim, "Odan hâlâ karmakarışık! Sana kaç kez hatırlatacağım odanı toplamanı!.." Başın önünde, odana gittin. Çok geçmeden geri geldin ve kapının yanından bana bakınca, "Şimdi ne istiyorsun?" diye sordum aksı bir ses tonuyla. Hiçbir şey söylemedin. Yanıma geldin, boynuma sarıldın ve beni öpüp, "İyi geceler, anneciğim. Seni seviyorum!" dedin. Sonra da aceleyle odana gittin.

Daha sonra, duyduğum vicdan azabı nedeniyle, boş-boş masama bakarak uzun bir süre oturdum. Acaba neden böyle davrandım, diye düşündüm. Beni kızdıracak hiçbir şey yapmamıştın. Sadece büyümeye ve öğrenmeye çalışan bir çocuk gibi davranmıştın. Bugün yetişkinlerin sorumluluklarla dolu dünyasında kendimi kaybettim ve sana harcayacak enerjim kalmadı. Bugün sen benim öğretmenim oldun, beni öpmeyi, bana iyi geceler dilemeyi unutmadin ve üstelik ruh hâlimin iyi olmadığını fark edip, parmaklarının ucunda gezindin. Şimdi seni uyurken seyrediyorum ve bugünü yeni baştan yaşamak istiyorum. Yarın, ben de sana, bugün senin bana gösterdiğin anlayışı göstereceğim, böylelikle belki gerçek bir anne olabilirim.

Uyandığında sana sıcacık gülümseyip, okuldan geldiğinde sana moral vereceğim ve yatmadan sana kitap okuyacağım. Sen gülünce gülüp, sen ağlayınca ağlayacağım. Kendime daha büyümediğini, bir çocuk olduğunu ve senin annen olmaktan mutluluk duyduğumu hatırlatacağım. Bugün senin anlayışlı davranışın bana çok dokundu ve bu yüzden gecenin bu saatinde sana teşekkür etmeye geldim, çocuğum, öğretmenim ve arkadaşım olduğun ve bana gösterdiğin sevgi için teşekkür etmeye.

Diona Loomons

54. Sıfatları metin hamurunda yoğuralım

Ebabil kuşları

Habeşistan Krallığı'nın Yemen valisi olan Ebrehe, milâdî 570 yıllarında San'a şehrinde, 'Kulleys' adı verilen muhteşem bir kilise yaptırmıştı. Maksudı, Kâbe ziyaretine rağbet gösteren Arapların ziyaretlerini oraya çevirmekti. Bu duruma tepki gösteren bir adam da, gecenin birinde Kulleys'e girip içine pislemişti. Bu hakarete çok öfkelenen ve koyu bir Hıristiyan olan Ebrehe, gidip Kâbe'yi yıkmaya karar verdi. Topladığı on binlerce asker (altmış bin olduğu söylenir), Mahmud adlı büyük bir fil ve daha başka fillerle Mekke'ye doğru yola çıktı. Önüne çıkan bazı kuvvetleri de mağlûp ederek ilerledi. Taif şehrine gelince askerlerin bir kısmını Mekke'ye gönderdi. Onlar da Peygamber s.a.v.'in dedesi ve Kureyş'in reisi Abdülmuttalib'in iki yüzü aşkın devesiyle ahalinin hayvanlarını sürüp götürdüler.

Bu olayın peşinden Abdülmuttalib, gidip Ebrehe'yle görüştü, develerinin geri verilmesini istedi. Ebrehe dedi ki:

— Benden develerin istiyorsun da, Kâbe'den hiç söz etmiyorsun. Hâlbuki ben onu yıkmaya geldim.

— Ben develerin sahibiyim. Kâbe'nin de onu koruyacak sahibi vardır!

Bu görüşme sonunda develer geri verildi. Mekke halkı bu güçlü orduyla savaşamayacağı için, anlaşma gereği dağlara çekilip neticeyi beklemeye başladı.

Ebrehe ordusu büyük fili önden sürerek Mekke sınırına dayandı. Kâbe'yi halatla bağlayıp fillerle çekerek yıkmak istiyorlardı. Bu sırada Ebrehe'nin yol kılavuzlarından Nüfeyl b. Habib, koca filin kulağından tutarak şöyle bir şey söyledi, sonra da koşarak dağa çıktı:

— Ey Mahmud çok! Sakın ileri gitme, sağ salim geriye dön!

Mekke'ye girişte koca fil direndi, zorlanınca yere yattı. Onu bir türlü Kâbe cihetine yürütemediler. O anda sürü halinde ebabil kuşları ortaya çıktı. Her birinin ağzında ve ayaklarında nohut gibi birer taş vardı. Bu taşları ordu üzerine mermi gibi boşalttılar. Kime rastlarsa delip geçiyordu. Askerlerin çoğu öldü; 'Fil Ordusu' dağılarak Yemen'e döndü. Ebrehe de dönüşte öldü. Kâbe ise olduğu gibi kaldı.

55. Hâl eklerinden {+DA}'yı kullanalım

Görev şuuru

Osmanlıların ilk Şeyhülislamı **Molla Fenari** (1350-1431) Şeyhülislam olmadan önce Bursa'da kadı idi. Onun kadılığı sırasında bir adam pazardan bir at satın aldı. Fakat alışverişin hemen sonrasında atın hasta olduğunu fark etti. Geri vermesi gerekiyordu, ama satın aldığı adamı zorluk çıkartır, atın hastalığını kabul etmez diye önce kadiya gidip resmi kanaldan işi sağlama bağlamak istedi.

Mahkemeye gittiğinde kadiyayı (Molla Fenari) yerinde bulamadı. İşini ertesi güne bıraktı. Fakat at o gece öldü. Adam ertesi gün olanları kadiya anlattı, mağdur olduğunu, ne yapması gerektiğini sordu:

Molla Fenari "Senin zararını ben ödeyeceğim. Bunda benim de suçum var." dedi.

Adam hayretler içinde kadiya baktı:

"Niçin siz ödeyeceksiniz, konuyla hiçbir ilginiz ve suçunuz yok ki..." dedi.

Molla Fenari:

"Evet, öyle görünüyor ama aslında benim de suçum büyük. Eğer sen dün makamıma geldiğinde ben yerimde olsaydım, olaya müdahale eder, atı geri veririr, paranı iade ettirirdim. At da sahibinin elinde ölmüş olurdu. Bu imkân şimdi yok olmuştur. Senin zararına benim makamımda bulunmamam sebep olduğu için zararını ben ödeyeceğim" dedi ve ödedi.

ATASÖZÜ-DEYİM

56. Deyimler için ne diyeyim

İlimsiz âlim

Paha biçilmez (değerini tahmin etmek veya belirlemek) **fakirin**(yoksul) **gönül zenginliğine**(Para ve malını imkânları ölçüsünde esirgmeden vermek), biz yine **yelken açalım**(yola çıkmak için hareket etmek) yeni bir masalın enginliğine... Efendim, zamanın birinde, bir adamla karısı, büyük bir şehrin kenar bir mahallesinde yaşarlarmış... Adamın **elinden bir iş gelmez**(yetersizlikten dolayı herhangi bir iş yapamamak), kadının sesine kuş gelmezmiş... Şükredermiş hallerine ama, halleri hal değişmiş. Kurttan aç, yilandan çıplaklarmış garipler...

Üst yok, baş yok; ekmek yok, aş yok... Gecelerden bir gece mumsuz evlerinin küçücük penceresinden dolunayın sızdığı ışığın aydınlığında oturmuş, gözlerini dizlerine düğümlemişler... Ne adam dört demiş, ne kadın dokuz... Bir süre öylece oturduktan sonra, kadının gırtlığına bir tıkırtı, dudağına bir lakırdı gelmiş. Demiş ki:

"Ey efendi... Bunca yıldır evliyiz. Hangi işe **el attınsa** (bir işe girişmek) jeline geldi... Zamanında okumuş yazmış olsaydın; şimdi padişahın has adamı olurdun... Bak, rüya **tabir edenlere**(yorumlayanlara) bile padişah ne ihsanlarda bulunuyor. Kese kese altınlar, hatta sarayda yer veriyor... Ama sen..."

Adam, dayanamamış. Karısının **sözünü kesmiş**(biri konuşurken söze karışıp onun konuşmasına fırsat vermemek)... "Hatun" demiş. "Ben cahil bir adamım. Padişah beni ne yapsın?.. Biz çulumuza oturup, halimizi bilelim... **Sıkma canını**(sözlerle veya davranışlarla kişinin neşesini kaçırmak, huzurunu bozmak). Rızık veren Allah'tır. Yüce Rabbim hiç deldiği boğazı aç mı koyar?"

Kadın burnunu çekmiş, omzunu silkmiş: "Onu bunu bilmem" demiş. "Yarından tezi yok sen de rüya yorumcusu olacaksın... Tellal çıkıp da padişahın rüya gördüğünü söyler söylemez, hemen sarayın **yolunu tutacaksın**...(bir yere doğru gitmeye başlamak)"

Adamcağız, ne demişe karısını razı edememiş... Kadın, direndikçe direnmiş. "Eğer dediğimi yapmazsan sana hakkımı helal etmem. Hem de **alır başımı geldiğim yere giderim**(izin almadan ve gideceği yeri bildirmeden gitmek, savuşmak)" demiş... Neyse ki, adam **diklenmemiş** (karşı gelmemiş) de, olay daha fazla büyümemiş...

O geceki rızıklarını da, tavada pişirip, sapında yemişler. Şükredip yatmışlar... Gelin görün ki; kadın yatmış sağına, dönmüş soluna, düşmüş uykunun yoluna... Adamcağızı **uyku mu tutar** gayrı?.. Dönmüş durmuş sabaha kadar... Seher yeli eserken, bir tutam uyku mu üflemiş gözlerine yoksa, ne olmuş?.. Eh, kirpikleri şöyle birbirine değer değmez tellalın sesiyle sıçrayıp kalkmış... Abanmış pencerenin pervazına, **kulak vermiş** tellalın avazına... Tellalın sesi de sıtma görmemiş cinstenmiş hani... Davula üç tokmak vurup, kükrüyormuş: “Duyduk duymadık demeyin ey ahali! Padişahımız bir rüya görmüş. Her kim ki, rüyayı tâbir etmek dilerse saraya gelsin. Duyanlar duymayana iletisiin!..”

Adam bir karısına bakmış, bir sokakta haykıran tellala... Giyinmiş çıkmış... Ayrandan aşağısı su... Ölmüş eşeğin kurttan olur mu korkusu... **Düşmüş yola**... Şehre girerken, kenar mahalleleri ana kentten ayıran surlar varmış. Surun kapısından girmeden önce, biraz soluklanmak, biraz da düşünüp cesaret toplamak için bir taşın üzerine çökmüş... Garibim başlamış düşünmeye... Gidip de padişaha ne diyecek?.. **Doluya koymuş almamış, boşa koymuş dolmamış**... İkide bir vazgeçer gibi oluyormuş ama karısı **gözünün önüne gelince** yutkunup kalıyormuş... (Masalın devamı size ait...)

57. Deyimlerde duydu organları ne arar?

GÖZ	KULAK	DİL	BURUN	EL
göz ardı etmek gözünde büyütmek gözünde tutmak gözüne girmek gözüne ilişmek gözünü dört açmak	kulağı delik kulağına girmek kulağını çekmek kulak kesilmek	dil dökmek dili çözülmek dilene dolamak dilene düşmek	burnu büyümek burnundan solumak burnunu sokmak burnunun dikine gitmek burun kıvrırmak	el kaldırmak eli dolaşmak eli yatmak elinden tutmak eline bakmak elini oynatmak
-e düşmek, -ndan solumak, -ına girmek, -ünde büyütmek, -i yatmak, -u büyümek, -ı delik, -ünde tutmak, - dökmek, - kaldırmak, - ardı etmek, -üne ilişmek, -unu sokmak, -i çözülmek, -ini oynatmak, -i dolaşmak, -unun dikine gitmek, -ını çekmek, -üne girmek, -ine bakmak, -ünü dört açmak, - kesilmek, -ine dolamak, -inden tutmak, - kıvrırmak				

58. Atasözlerini hiç unuttur muyuz?

“El elin eşeğini türkü çağırarak arar.”: 2. olay

“Keskin sirke küpüne zarar verir.”: 4. olay

“Komşu komşunun külüne muhtaçtır.”: 3. olay

“Sakla samanı, gelir zamanı.”: 1. olay

59. Atasözleri ne işe yarar?

ULU	SÖZÜ	DİNLEMİYEN	ULUR	KALIR
BİR	ÇÖPLÜKTE	İKİ	HOROZ	ÖTMEZ
BİR	KOYUNDAN	İKİ	POST	ÇIKMAZ
BİN	NASİHATTEN	BİR	MUSİBET	YEĞDİR
BOŞ	GEZMEKTEN	BEDAVA	ÇALIŞMAK	YEĞDİR
CAHİLİN	DOSTLUĞUNDAN	ÂLİMİN	DÜŞMANLIĞI	YEĞDİR

CANI	ACIYAN	EŞEK	ATI	GEÇER
ÇİRKEFE	TAŞ	ATMA	ÜSTÜNE	SIÇRAR
DAĞ	BAŞINDAN	DUMAN	EKSİK	OLMAZ
DOĞRU	SÖYLEYENİ	DOKUZ	KÖYDEN	KOVARLAR
DİLİN	CİRMİ	KÜÇÜK	CÜRMÜ	BÜYÜK
DOST	BAŞA	DÜŞMAN	AYAĞA	BAKAR
DOSTUN	ATTIĞI	TAŞ	BAŞ	YARMAZ
DOST	KARA	GÜNDE	BELLİ	OLUREVLİ
EVLİ	EVİNDE	KÖYLÜ	KÖYÜNDE	GEREK
FAKİRİN	TAVUĞU	TEK	TEK	YUMURTLAR
HER	HOROZ	KENDİ	ÇÖPLÜĞÜNDE	ÖTER
KEDİ	ULAŞAMADIĞI	ETE	MUNDAR	DER
LAF	İLE	PEYNİR	GEMİSİ	YÜRÜMEZ
OLMAZ	OLMAZ	DEME	OLMAZ	OLMAZ

EĞLENCE

60. Biraz dil, biraz mantık, biraz da eğlence

1. Soru

Ispanağı **Pelin** yetiştirir. Selin mi, Pelin mi, Tülin mi?

Havucu **Vedat** yetiştirir. Sedat mı, Vedat mı Nihat mı?

Patatesi **Tahir** yetiştirir. Mahir mi, Zahir mi, Tahir mi?

Biberi **Bahri** yetiştirir. Hayri mi, Bahri mi, Bedri mi?

Domatesi **Mustafa** yetiştirir. Mustafa mı, Safa mı, Saffet mi?

2. Soru

1. *karınca* = başka çağırın hoca

2. *çekirge* = Türkçe gerekir ahenge

3. *balık* = tulumba tatlılık

3. Soru

“Burada on bir ünlü harf kullandım.”

“Burada on dokuz ünsüz harf kullandım.”